

NILAKANTHA SRI RAM

EEN BENADERING
VAN DE WERKELIJKHEID

UITGEVERIJ
DER THEOSOFISCHE VERENIGING
NED. AFD.

EEN BENADERING
VAN DE WERKELIJKHEID

Oorspronkelijke titel: An approach to reality
Vertaling: L. D. Bondam, A. J. H. van Leeuwen,
F. R. M. Th. Gouverne, W. C. Burger

EEN BENADERING VAN DE WERKELIJKHEID

door

NILAKANTHA SRI RAM

(President Int. T.V.)

1961

Amsteldijk 76, Amsterdam

Uitgeverij der Theosofische Ver., Ned. Afd.

INHOUD

1. Schijn en Werkelijkheid	9
2. Volkomenheid in gedachte en wer- kelijkheid	17
3. Werkelijkheid: subjectief of objec- tief?	21
4. De werkelijkheid in onszelf	37
5. De werkelijkheid in ons leven	55
6. De wet van de juiste verhoudingen	73
7. Theosofie, een logische samenvat- ting	88
8. Verbeelding en werkelijkheid	101
9. De zuivere vorm	127
10. Het Opperwezen	134
11. Zijn en worden	151
12. De aard van wijsheid	159
13. Het Pad tot geestelijke werkelijk- heid	168

VOORWOORD

Dit boek bevat een aantal lezingen, gegeven in verschillende plaatsen en enige artikelen, welke betrekking hebben op onderwerpen, die in deze lezingen werden aangeroerd. Zij worden in deze vorm gedrukt, in de hoop, dat zij voor de lezer van belang zullen zijn.

Het onderwerp „Werkelijkheid” is moeilijk en wat in de volgende bladzijden geschreven staat, vertegenwoordigt de benadering van die Werkelijkheid door de schrijver en is slechts een poging zijnerzijds om zijn begrip ervan te definiëren. Het standpunt, met betrekking tot alle onderwerpen in dit boek ingenomen, is dat van een bestudeerder van Theosofie en wat Theosofie is, gezien vanuit het standpunt van de schrijver, wordt in één der artikelen uiteengezet.

Voor een waar Theosoof, die de Wijsheid zoekt zonder het dogmatische, dat altijd het zoeken uitsluit, is er geen definitief begrip. Zoeken, vorsen, houdt ontdekken in en een ieder moet datgene, wat hij ontdekt, op zijn eigen wijze benaderen. Het is echter van waarde, meningen uit te wisselen en zelfs indien het commentaar van de lezers niet altijd de schrijver bereikt, is toch het opwekken van dit commentaar op zichzelf een deel van het uitwisselingsproces.

Het schrijven van dit voorwoord dient één voortreffelijk doel, n.l. mijn vrienden en mede-

werkers, Miss Elithe Nisewanger, Mr. M. Subramaniam en Miss Katherine A. Beechey dank te zeggen voor hun waardevolle hulp bij het samenstellen en corrigeren van de drukproeven van dit boek en de andere boekjes, die van mijn hand verschenen zijn.

N. Sri Ram

Adyar, december 1951.

1. SCHIJN EN WERKELIJKHEID

Dit is een onderwerp, dat bijna dood-gepraat is, zowel in het oude India als door de filosofen in het Westen. Evenwel hebben onze gedachten tegenwoordig een basis, welke verschilt van die in vroeger tijden. De moderne geest is — al zijn grillen ten spijt — eer wetenschappelijk dan metafysisch en geneigd om zich te baseren op zintuiglijke waarnemingen en de analyses waaraan wij deze thans kunnen onderwerpen. Wij leven niet meer in een traditionele wereld, die gebouwd is op zekere metafysische hypothesen, hoe wáár deze hypothesen ook zouden kunnen zijn als postulaten voor een samenhangend en bevredigend systeem of zelfs als axiomata, die vanzelfsprekend zijn voor hen, wier gedachten de waarheid van deze axiomata kunnen bevatten. Wij leven thans in een tijdperk van empirisme, hoewel het terrein van empirische kennis zozeer is uitgebreid en nauwkeurig gedefinieerd, dat de meest vooruitstrevende intellecten van deze tijd er een bouwwerk van gevolgtrekkingen of kennis op kunnen optrekken, dat samenhangt als een deductief systeem, dat op zekere principes is gebaseerd. Niets kan deductiever en meer geïntegreerd zijn op wetenschappelijk gebied dan de wetkunde; toch leiden volgens Sir James Jeans (de bekende Engelse astronoom en exponent van het moderne wetenschappelijke denken)

de nieuwste onthullingen der wetenschap tot de conclusie, dat: „het heelal (van de wetenschap) het beste kan worden gedefinieerd — hoewel nog zeer onvoldoende en onvolmaakt — als te bestaan uit zuivere gedachte, de gedachte van wat wij — bij gebrek aan een beter en betekenisvoller woord — moeten beschrijven als een wiskundig denken.”

Aangezien alle kennis op deze wijze wordt geïntegreerd, zullen wij derhalve niet in staat zijn, één bepaald standpunt, b.v. het religieuze of het filosofische standpunt, te isoleren van het wetenschappelijke, terwijl wij er genoeg mee nemen, elke zienswijze zijn theses te doen ontwikkelen zonder dat deze zienswijze door andere beïnvloed wordt, hoewel elke zienswijze van belang is voor de eigen aanhangers.

Men zal vragen: „Is het eigenlijk nodig, over deze kwestie van schijn en werkelijkheid te redetwisten in de huidige tijd?” Deze vraag wordt beantwoord op het moment, waarop wij er ons van bewust worden, hoe volkomen de schijn ons gewone leven beheerst. Om een voorbeeld te noemen: Met betrekking tot de beweging van de aarde om haar as en om de zon, kan gezegd worden, dat deze ontdekking eigenlijk slechts van betrekkelijk recente datum is, tenminste in het Westen en het dus pas vrij kort geleden is, dat men heeft geaccepteerd dat het feit precies in tegenstelling is met de schijn.

Wij zien de sterren niet in de hemel, zoals deze er overdag uitziet. Toch zijn die sterren er wel

en indien wij onze blik als lichtkokers in de ruimte konden projecteren, dan zouden wij die sterren zien als schitterende zonnen in verschillende grootten, bol na bol, wiel na reusachtig wiel.

Een ander voorbeeld, nog altijd met betrekking tot de stof, maar waarbij de waarnemingen van ons normale bewustzijn nog sterker zijn betrokken, is dat van de schijnbare vastheid van zoveel voorwerpen om ons heen, zoals onze tafels, huizen, bomen en andere voorwerpen. De onderzoekingen der wetenschap, zowel naar de uiterst kleine deeltjes waaruit alle dingen zijn opgebouwd, als naar de oneindige gebieden der sterren, hebben nu vastgesteld, dat het heelal grotendeels een ruimte is zonder materie, zoals wij die kennen. Sir James Jeans spreekt over deze leegheid aldus: „Kiest u zich een willekeurig punt in de ruimte en het is zeer onwaarschijnlijk, dat het door een ster wordt ingenomen . . . Kiest u een willekeurig punt uit binnen het zonnestelsel en het blijft nog steeds bijzonder onwaarschijnlijk, dat het bezet wordt door een planeet, een komeet, een meteoriet of een nog kleiner lichaam. Zelfs binnen het atoom kunnen wij een willekeurig punt kiezen en het is nog steeds zeer onwaarschijnlijk, dat er zich daar iets bevindt . . . Als wij het hele heelal onder de loupe nemen, van de enorme lichtwolken, de onmetelijke interstellaire en internebulaire ruimten af tot het uiterst kleine atoom toe, dan zien wij voor onze mentale blik niet veel meer dan

lege ruimte. Wij leven in een ragfijn heelal; er zijn patronen, plannen en ontwerpen in overvloed, maar werkelijk objektieve stof is uiterst schaars.”

De vastheid van alle voorwerpen, die gezien of betast kunnen worden, is slechts een reactie van ons bewustzijn. Wij moeten derhalve het feit onder ogen zien, dat de bekende wereld onzer zintuigen slechts een interpretatie is van wat er dan ook voor dingen zijn, via de zintuigen die wij gebruiken. Wie kan zeggen, wat deze dingen op zichzelf zijn of hoe de indruk zal zijn, die zij op ons maken, in een later stadium van onze evolutie?

De wetenschap heeft binnen het tijdsbestek van ongeveer de laatste halve eeuw vele dramatische ontdekkingen gedaan, die ons aantonen, dat er een sluier is — zullen wij eraan toevoegen: „misschien zelfs vele sluiers”? — die geschapen zijn door de beperkingen van onze waarnemingen en ons bewustzijn. Wat kan meer paradoxaal zijn in de wereld van de stof, zoals zij door onze zintuigen aan ons getoond wordt, dan de energie of het systeem van energie waarin zij door de Wetenschap wordt omgetoverd?

Indien de stoffelijke wereld op deze wijze verijld en opgelost wordt — wat valt er dan te zeggen van de aard van ons bewustzijn? De moderne wetenschap begon met de stof te beschouwen als de enige werkelijkheid en de geest als zijn product, maar zij is sindsdien ver van deze hypothese verwijderd geraakt. Nu

is zij tot een punt in haar analyse gekomen, waarop de stof slechts een gordijn is, dat iets schijnt te verbergen van de aard van de geest of de gedachte. Stof en geest zijn thans in onze mening meer met elkaar vermengd dan vroeger, in een voortdurende wisselwerking, maar met de geest als het steeds meer overheersende element.

Vanzelfsprekend is het evolutieproces nog niet voltooid en wij moeten toegeven, dat de geest, zoals deze tot nu toe in ons is ontwikkeld, niet in staat is, achter de sluier van schaduwen, die de verschijnselen omhullen, die wij tot studieonderwerp hebben gemaakt, door te dringen. Dit feit werd aanvaard in de oude, filosofische scholen in India. Zij waren evenwel van mening, dat er een hoger zintuig latent in de mens aanwezig is, dat in latere perioden ontwikkeld zal worden, welke ontwikkeling men zelfs thans reeds door daartoe geëigende methoden verhaasten kan.

De Heer Boeddha beschreef de Werkelijkheid als Nirvâna, letterlijk: de vernietiging van het persoonlijke zelf, dat dan slechts een schijn, een illusie blijkt te zijn, hoe werkelijk ons zelf of ons ego ook voor ons moge zijn, zoals een droom voor hem, die droomt, echt is. Aangezien de geest in ieder van ons grotendeels bepaald wordt door voorbije ervaringen, moet hij bevrijd worden van hun voortdurende invloeden, van de onbewuste involutie die tot stand is gekomen, eer hij zijn eigen ware aard kan ontdekken en tot uitdrukking brengen. In de

oude scholen in India wist men, dat er een bewustwording mogelijk was door middel van zorgvuldige training van onze mentale en geestelijke vermogens, waarbij de term „geestelijk” betekende: een waarnemingstrap bóven het verstand, met de aanpassing van het lichaam en de hersenen aan dat doel. De zes Darsanas behandelen in hun praktisch aspect dit standpunt en de methoden van deze bewustwording.

Wij kunnen slechts bespiegelen over de aard van welke werkelijkheid dan ook, die buiten onze sfeer van kennis ligt en over zijn betrekking tot de verschijnselen binnen die sfeer. De scherpste intellecten van India hebben deze vraagstukken aangegrepen met een onovertroffen stoutmoedigheid. Volgens de metafysische ideeën in India, die (zoals wij heden kunnen zien) vreemd genoeg het vermogen bezitten om onze fragmentarische en losstaande meningen (die wij niet van bovenaf, maar dichterbij het aardse niveau hebben verkregen) aaneen te schakelen, is de Werkelijkheid ondefinieerbaar maar één en volledig en onveranderlijk en alle veranderingen op het gebied van verschillen, die zowel het bewustzijn als de vorm raken, zijn volgens een bepaald patroon door de Werkelijkheid in het leven geroepen. Wij kunnen vanaf onze plaats slechts een deel van het geheel overzien, maar toch een deel, dat voldoende is om de vermoedelijke richting van onze verdere vooruitgang aan te duiden.

Voor de religieuze mens is God de enige werke-

lijkheid terwijl het begrip, dat hij aan die term verbindt, wordt bepaald door de wijze, waarop hijzelf is ontwikkeld en de vorm, die de meeste voldoening schenkt aan zijn geestelijke, en in het bijzonder aan zijn emotionele behoeften. Hij zoekt een God, bij wie hij rust hoopt te vinden en blijvend geluk, als een wijkplaats vanuit deze wereld vol wanorde, onrechtvaardigheid en lijden, die hem kwellen. Zijn dit eveneens slechts verschijnselen, gebaseerd op een plan, dat de attributen van rechtvaardigheid, orde en liefde, waarnaar wij instinctmatig zoeken, omvat, zoals lelijke steigers een volmaakt schoon bouwwerk verbergen? Maar in dat geval moeten wij erkennen, dat het steigerwerk alleen echt is zolang het bestaat, doch dat het niet blijvend behoeft te zijn.

Hoezeer ook de houding van de godsdienst schijnt te neigen in de richting van een absoluut of transcendent Wezen, met wie iemand, die in een betrekkelijke orde verkeert, de een of andere relatie onderhoudt, is deze godsdienst echter gefundeerd op de behoefte, een leegte te vullen, te voldoen aan een behoefte in het leven van de gelovige. Zij is geen koel-intellectueel onderzoek naar het verschil tussen werkelijkheid en schijn. Door het feit, dat de persoonlijke behoefte bestaat, ontstaat de tendenz tot bijgeloof, tot het zijn toevlucht nemen tot doodlopende tijdelijke bevrediging. Niettemin is het mogelijk, dat de zuiverste emoties, die verbonden zijn met godsdienst, menselijke kameraadschap en kunst, even on-

misbaar zijn voor een mogelijke waardering van de werkelijkheid — wat die dan ook moge zijn — als een zuiver wetenschappelijke waarneming. Een serie geluidsgolven kan de prachtigste muziek doen ontstaan, maar kan even goed beschouwd worden als een serie trillingen, welke in een zeker harmonisch verband met elkaar staan. Welke van de twee is de werkelijkheid en welke de schijn? Als wij denken aan het feit, dat er in de Natuur een oneindig aantal trillingen is, waarop onze zintuigen niet reageren, dan kunnen wij ons voorstellen, hoeveel groter nog de werkelijkheid moet zijn, dan die wij met ons huidige inzicht kunnen omvatten.

2. VOLKOMENHEID IN GEDACHTE EN WERKELIJKHEID

Het is een merkwaardig feit, niet zonder diepe betekenis, dat elke categorie, die wij kunnen bedenken, zijn tegenstelling in zich draagt. Wij zijn vertrouwd met vreugde en leed, kennis en onwetendheid, dag en nacht, leven en dood en nog een ontelbaar aantal aan elkaar tegengestelde paren binnen ons ervaringsgebied. Wij hebben ook het fundamentele paar van leven en vorm, dat wij generaliseren en verfijnen tot Geest en Stof als de twee uitersten van bestaan. Het onmiddellijke verdwijnt door stadia van afstand heen in nuances, die tot het uiterste toelopen. Wij kunnen ons intellectueel geen enkele toestand of beginsel voorstellen, zonder daarbij een daaraan tegengestelde toestand of beginsel te weten; daaraan tegengesteld niet in de zin van conflict, maar van een tegenpool, die voor een compleet beeld noodzakelijk is.

Ons verstand is van dien aard, dat het denkt op basis van verscheidenheid. Wij kunnen slechts de aard der dingen leren kennen tegen de achtergrond van wat zij *niet* zijn. Elk ding, dat wij waarnemen, moet een zekere vorm bezitten en die vorm moet uitsluiten zowel als insluiten. Als er bijv. slechts één kleur in het heelal bestond, dan zouden wij helemaal geen besef van

kleur hebben. Wij kennen of beseffen een kleur alleen door zijn contrast met andere kleuren.

Omdat wij gewend zijn aan categorieën, nemen wij op de achtergrond van onze geest terwijl wij denken, zekere categorieën op, die niet op de voorgrond treden bij de waargenomen verschijnselen. Wij zien op de voorgrond, d.w.z. vóór ons (welk gebied zo uitgebreid is als de waarnemingen en conclusies van onze zintuigen het maken) een eindeloze variatie. Het begrip van verscheidenheid houdt stilzwijgend een eenheid in. De eenheid is noodzakelijk in de logica van de gedachtenwereld om het begrip van verscheidenheid in evenwicht te houden en volledig te maken, en hoe dieper wij doordringen tot de filosofische basis van onze gedachtenwereld met betrekking tot de aard van het bestaan, des te meer zijn wij ons bewust van de noodzaak van een dergelijk beginsel van eenheid in het heelal, als dat heelal in staat moet worden geacht om op wijsgerige wijze te worden verklaard — als het heelal niet moet worden geacht te zijn een heelal dat op onzin is gebaseerd.

Als wij tot het besef komen, dat betrekkelijkheid het kenmerk van ons bestaan is, dat alle manifestaties, evenals alle denken, liggen in het scheppen van relaties, dan hebben wij automatisch in het bestaan de tegenpool van het Absolute geprojecteerd. Ook hier weer komen wij door overweging op het primaire paar complementairen, n.l. het Absolute en het relatieve; het relatieve is dan datgene, dat ge-

manifesteerd is en het Absolute datgene, dat niet gemanifesteerd is. Op dezelfde wijze houdt de activiteit, die kennis of bewustzijn wordt genoemd, in: de dualiteit van het voorwerp van kennis en degene, die het kent. Elk objectief feit behelst een subjectieve toestand van kennis.

Beschouwen wij dan deze begrippen van Eenheid, van het Absolute, van subjectieve Realiteit, die naar hun aard abstract zijn, slechts als definities van veronderstellingen, die wij nodig hebben om een gevoel van volledigheid te verkrijgen met een geest, die slechts in termen van dualiteit kan denken? Of reflecteren wij — of liever: reflecteert de geest vanuit zijn gezichtshoek een werkelijkheid in het heelal, een werkelijkheid, die op andere wijze vermoed kan worden door een bewustzijn, dat — anders dan de geest — kan waarnemen door een eenheid, die de afgescheidenheid van de dualiteit niet kent?

Zij, die in staat zijn geweest, met een autoriteit, die gelijk staat aan authentieke ervaring, te spreken, staan aan de zijde van laatstgenoemde veronderstelling, die ons doet vermoeden, dat wij volledigheid, wijsgerigheid zoeken, omdat er volledigheid en wijsgerigheid is in de aard van de dingen, waarvan wij deel uitmaken.

De mens denkt zich het heelal volgens zijn eigen waarneming, welke echter geïnspireerd wordt door een bestaande betrekking tot dit heelal, omdat hijzelf er deel van is, de microcosmos tegenover de macrocosmos, een betrek-

king, die hem geleidelijk aan de aard van het heelal in zichzelf doet weerspiegelen en het hem leert kennen door de kennis van zichzelf. Op deze wijze projecteert hij ook God met de geest die een deel is van hemzelf, maar de idee van God in het abstracte (apart van de vorm van de Godheid, die hij eraan geeft), is daar voortdurend en zweeft hem vaag voor ogen, een vaagheid, die in elke vorm die men zich maar kan voorstellen, is gegoten, door de verbeelding volgens zijn eigen aard en kwaliteit, omdat die idee het brandpunt is van een Realiteit. De mens zoekt het Absolute omdat er een Absolute is, dat een voortdurende druk op hem uitoefent en wanneer zijn gevoeligheid ten slotte genoeg is ontwikkeld, wordt het een aantrekkingskracht welke zijn denken richt. Een hypothese is niet noodzakelijkerwijs in tegenspraak met de werkelijkheid; zelfs niet indien, zoals Einstein's relativiteit, het denkbelden betreft welke meer weg hebben van een symbool dan van een ervaring. Het aanvaarden van een werkelijkheid, waarbij aspecten van opvattingen zijn inbegrepen, welke een noodzakelijke consequentie van ons denken vormen, kunnen nog veel minder worden verworpen als verzinsels en puur fantasie.

3. WERKELIJKHEID: SUBJECTIEF OF OBJECTIEF?

Blijkbaar zijn subject en object de beide polen van een bewustzijns-relatie, welke zich verwezenlijkt in het subject, maar zich bewust is van een object, dat het buiten zich plaatst. Het subject is de kenner en het verstand, waarmede wij het kennis-materiaal verzamelen en benutten — datgene wat onze kennis wordt genoemd — is in India altijd gezien als een instrument, dus als een aspect van de kenner en niet als de kenner-zelf. Elke reactie ten aanzien van een uiterlijk voorwerp of verschijnsel is het gevolg van onze verhouding ten opzichte daarvan en aangezien het leven alle reacties omvat, kan geen enkele van de rest worden afgezonderd. Daarom heerste de opvatting, dat kennis nooit gescheiden kan worden van de andere levensprocessen en levenswijzen.

Het denkvermogen is inderdaad een vertaler (interpretator) en geen kenner. Naarmate het de dingen interpreteert en voorstelt, kan het in zijn onwetendheid een hinderpaal zijn tot het verkrijgen van een juist inzicht in de ware aard en de waarde der dingen, evengoed als dat het een lichtbaken kan zijn, waardoor die innerlijke aard en waarde erkend kunnen worden, wanneer het denken bevrijd is van de sluiers van onwetendheid.

In weerwil van het begrip van deze onder-

scheiding is, zelfs in India, de stroom van het wijsgerig denken vaak genoeg zijwaarts afgeweken en doodgelopen in het dorre zand van mentale spitsvondigheden. Westerse wetenschap heeft zich blijkbaar bepaald tot het objectieve en materiële, daarbij de beschrijving bovendien nog beperkende tot die fysieke verschijnselen, waarmede het bewustzijn op het laagste niveau in aanraking kan komen. De vraag, of Werkelijkheid subjectief dan wel objectief is, wordt buiten beschouwing gelaten, wegens de moeilijkheid, dat het subjectieve bewustzijn teveel is versluierd en te onpeilbare diepten heeft, waarmede het object misschien innerlijk verband zou kunnen hebben en waaromtrent onvoldoende gegevens beschikbaar zijn.

De materialist, die deze benaming in letterlijke zin opvat, neigt ertoe, te denken, dat wat niet algemeen ervaren wordt, noodzakelijkerwijs een onwerkelijkheid moet zijn, niet anders dan een persoonlijk verzinsel of een hersenschim. Aangezien de objectief waarneembare wereld voor alle mensen dezelfde is, is zij voor hem de enige werkelijkheid. Daarom moet elke individuele ervaring, zoals die van de mystici van alle tijden, waarin aan die objectieve realiteit wordt ontstegen of waardoor zij somtijds geheel wordt uitgewist, beschouwd worden als een illusie, veroorzaakt door een of ander mankement of ziekteproces in de hersenen of in het lichaam. Toch moeten wij constateren, dat de kennis van alle natuurverschijnselen, zoals die

door de moderne materialistisch georiënteerde fysici worden geanalyseerd, verkregen wordt door zuiver subjectieve interpretatie, alhoewel dezelfde verschijnselen — nemen wij b.v. de beweging van bepaalde trillinggolven of frequenties — bij alle bewuste individuen blijkbaar hetzelfde, of althans schijnbaar hetzelfde effect teweegbrengen.

Het gevoel voor wat werkelijk is, is voor ieder individu subjectief, in zoverre het diens eigen bewustzijn is, dat een ervaring moet bestempelen met de erkenning: „Dit is voor mij een werkelijkheid”. Wanneer er geen object voor hem staat, al bestaat dat op zichzelf wel ergens anders, dan is dat voor de mens veel minder reëel, want zijn bewustzijn is niet in staat om de aard van het object te ervaren, behalve dan door middel van de herinneringen, welke hij ervan heeft. De herinnering is als een bleke schaduw in vergelijking met de werkelijkheid van de tastbare aanwezigheid.

Wij zouden dus kunnen zeggen, dat werkelijkheid psychologisch is, het is een kenmerk, dat eigen is aan een bewuste ervaring. Het staat ongetwijfeld alleen in verband met bepaalde bewustzijns-toestanden; niet *elke* toestand van het bewustzijn kan een werkelijkheidservaring veroorzaken. Het gevoel van realiteit ontstaat uit de volledigheid van die bepaalde toestand zowel als uit de diepte en de intensiteit, waarmede het bewustzijn zich vereenzelvigd met datgene, wat er in die toestand tot uitdrukking wordt gebracht.

Daarom moet het een harmonische en geïntegreerde toestand zijn — de hoogste Realiteit wordt ervaren in de hoogste vorm van integratie en harmonie, wat alleen bereikbaar is in een volkomen begrip. Een dergelijke ervaring is levend en overtuigend, zij is van een diepere kwaliteit dan die, welke door oppervlakkige indrukken wordt veroorzaakt.

Het hele vraagstuk van Realiteit is beschouwd als een beoordeling in hoeverre de ervaring van een individu gerechtvaardigd wordt door een hem beïnvloedend verschijnsel, dat objectief bestaat, onafhankelijk van het subject. Is het mogelijk, dat er een werkelijke innerlijke ervaring bestaat, welke niet het gevolg is van zulk een prikkel van buiten-af? Indien wij de vraag opwerpen van rechtvaardiging door een uiterlijke oorzaak, dan gaan wij van de veronderstelling uit, dat alle individuen op dezelfde of op overeenkomstige wijze reageren op indrukken, welke wij voor de oorzaken aanzien en dat er geen ruimte wordt gelaten voor individuele verschillen in gevoeligheid of van opmerkingsvermogen, nog afgescheiden van individuele karaktereigenschappen. Alles wordt teruggebracht tot hetzelfde schema van ervaring, terwijl in werkelijkheid blijkt, dat bewustzijnsontplooiing de neiging heeft om steeds meer tussenliggende schakeringen binnen de ervaring te brengen, zowel als variaties boven en beneden de toonschaal van alledaagse ervaringen. Het is hetzelfde in de kwestie van innerlijke ervaringen; wat de ene mens ervaart

binnen de kring van zijn gevoeligheid of indrukken, behoeft nog niet waarneembaar te zijn voor een ander.

Een thema van Beethoven of welke andere componist van zijn niveau in Oosterse of Westerse muziek, kan het muzikaal gevoelig voorstellingsvermogen van de een treffen met een gevoel van verheven schoonheid, terwijl het voor een ander niet veel meer is dan een reeks klanken. Is de ervaring van deze schoonheid een Werkelijkheid, of is zij alleen maar toeval? De gehele muzikale ervaring, het geluk dat er door wordt gegeven, ligt in een subjectief aanvoelen van subtiele betrekkingen, welke doorgegeven worden via het medium van kleur of klank of van welk ander stelsel van emotionele impressies ook. De verhouding en het rythme scheppen de stemming of andere psychologische effecten welke door muziek worden opgeroepen. De ervaring bestaat uit een zekere mate van responsie, meer van het karakter van gevoel dan van iets anders, een meegaan van de geest met de klankveranderingen, de verhoudingen en het rythme, welke in de muziek tot expressie komen. Gesteld eens, dat er maar één enkel mens in de hele wereld en in de hele geschiedenis zou zijn, die het vermogen had tot het ervaren van de schoonheid in de muziek, zou deze ervaring dan als waardeloos moeten worden beschouwd krachtens het feit, dat er geen andere mensen zijn, die hetzelfde ervaren?

Wanneer de Werkelijkheid subjectief is, wat is dan de band tussen het subjectieve en het objectieve? Het moet zeker in die verbindende schakel liggen, welke objectief-subjectief moet zijn, niet een bewustzijn dat alleen objectief waarneemt, want indien dat het geval was, zouden wij alleen trillingen kunnen ervaren. Wat wij Werkelijkheid noemen, moet insluiten de responsie op trillingen welke buiten onze huidige zintuigen om gaan, zowel als datgene, wat het bewustzijn zelf in staat is, op te maken uit of op te bouwen met deze responsie.

Wanneer het woord „responsies” wordt gebruikt, moeten wij er aan denken, dat een responsie in zekere zin een omzetting is van een objectiviteit — een trilling — in een impressie, zij het van kleur, geluid, of iets anders. Wat is het geheim van deze omzetting en waar gebeurt het? Wij wijzen daarvoor een bepaald hersen-centrum aan, maar een objectieve bestudering van dat centrum zal ons de sleutel van het geheim niet geven. Dat centrum, of wat er achter ligt (het krachtenveld waarvan het het middelpunt is) is een bepaald bewustzijnsorgaan, een innerlijk instrument, dat de objectieve trilling omzet in een bepaald type van indrukken en in geen ander. Er kan een eindeloze verscheidenheid van mogelijke indrukken bestaan, deels afhankelijk van de trillingen (en het medium) en deels van de aard van het innerlijk orgaan. Ligt het geheim van de indruk in de continuïteit, het resultaat van trillingsnelheid en openvolging, of is het al-

leen afhankelijk van het rythme, dat door één enkele golf wordt bepaald?

Het is een verbijsterende gedachte, die men niet als fantasie terzijde kan schuiven, dat een ander soort orgaan of zintuig een omzetting kan opleveren tot een geheel andere indruk, dat is dus dat eenzelfde objectieve oorzaak tot het ontstaan kan leiden van verschillende impressies, waarvan wij denken, dat zij in het huidig wereldbeeld niet bestaan. Men zou kunnen denken aan een symfonie in geuren, vergelijkbaar met een muzikale symfonie in klanken en melodieën. Men vertelt ons, dat op een hoger bewustzijns-niveau de mens tegelijkertijd ziet, hoort, ruikt en voelt. Wijsgerig opgevat is het denkbaar, dat er een synthese bestaat van de verscheidenheid van indrukken. Zo zou er dus een totaalindruk kunnen bestaan in de vorm van een ogenblikkelijke harmonische totaliteit, welke op het fysieke gebied tot uiting moet komen in een verscheidenheid van indrukken, zoals kleur, klank, en dergelijke, alle op hetzelfde moment en misschien daarenboven nog andere indrukken, waarvan wij in het fysieke leven geen kennis hebben.

Het hele vraagstuk of Werkelijkheid subjectief of objectief is, wordt bekeken vanuit de verkeerde kant van de verreijker, indien het wordt besproken, uitgaande van de veronderstelling, dat het objectieve alleen het werkelijke is en het subjectieve niet anders dan vluchtige hersenschimmen.

De meeste mensen zullen de aanraking met een

vast voorwerp veel reëler vinden dan een gedachte, emotie of gevoel, omdat het vaste voorwerp een blijvend ding is, terwijl de andere maar voorbijgaand zijn; de vastheid van de substantie geeft door de weerstand tegen vormverandering de indruk van realiteit. Maar zelfs zó gezien, blijft onze ervaring van die substantie een subjectief verschijnsel; het bewerkt een wijziging in ons bewustzijn. Het is in het geheel niet ondenkbaar, dat er een zuiver subjectief verschijnsel, dat van binnen-uit ontstaat, eenzelfde overtuigende indruk van werkelijkheid maakt als het materiële ding.

Zijn er — opgevat in de zin van realiteit — in het ontvankelijke bewustzijn niet talloos veel verschillende ervaringen, welke door hun diverse gradaties van intensiteit in staat zijn om andere in de schaduw te stellen of zelfs geheel te verdringen? Het is duidelijk, dat de gradaties afhankelijk zijn van de levendigheid of intensiteit van de ervaringen, de mate waarmee zij iemands gehele aard en wezen aandoen. De term „werkelijk” vooronderstelt reeds een subjectief gevoel of een oordeel. Er kan een oordeel zijn van de mate van realiteit in het voordeel van een bepaald gevoel tegenover andere gevoelens in de weegschaal van het bewustzijn. Wij kunnen erin beslissen, zoals wij dat doen tussen twee voorwerpen: „Dat is voor mij reëler”, hetzij, omdat wij intensiever responderen, of omdat het blijvender is en wij er beter aandacht aan kunnen schenken. In elk geval is het ons bewustzijn, dat hierin beslist

(alhoewel het nogal varieert in zijn oordeel, naargelang de stemming en de momentele belangstelling), en het oordeel wordt uitgesproken over een ervaring en door het onderling vergelijken van ervaringen, maar elke ervaring is een realiteit op zijn eigen niveau en binnen de eigen begrenzingen. Wanneer dit juist is, dan zijn er graden van werkelijkheid, al kunnen deze gradaties theoretisch verschillen vanaf het niveau van het absolute, tot aan de grens van het nulpunt of het niets.

Toegegeven, dat er gradaties van werkelijkheid in ervaringen zijn — welke is dan de hoogste, die wij ons kunnen voorstellen? Afgescheiden van de getuigenissen, die wij op dit punt hebben, beseffen wij, dat — indien er in enig deel van ons bewustzijn een ervaring kan zijn van een Principe, dat de Bron is, waaruit de innerlijke geaardheid van elk en alle dingen in deze openbaring ontspringt (een geaardheid, welke in zekere mate overeenstemt met de uiterlijke verschijning) — dan zou zulk een ervaring niet alleen het subjectieve inwezen van alle dingen omvatten, maar waarschijnlijk ook de Eénheid, welke er aan ten grondslag ligt en die tot de Totaliteit behoort en niet kan worden gerealiseerd in de fragmenten. Het zou een ervaring wezen, welke met geen andere te vergelijken is en alleen mogelijk, indien er in ons — d.w.z. in ons bewustzijn of onze ziel — iets bestaat, dat in zekere zin door dat Universele Beginsel aangeraakt of beïnvloed kan worden. Aangezien dit laatste aan alles datgene mededeelt, wat

daarvan de innerlijke geaardheid, het latente of half-ontwaakte bewustzijn uitmaakt, moeten ook wij onze eigen innerlijke geaardheid ontvangen hebben van hetzelfde Principe.

De ervaring van dat Universele Beginsel — wij zouden het Zijnheid kunnen noemen, omdat alles daaruit is voortgesprongen — kan alleen in die mate tot iemand komen als de subjectieve ontplooiing van zijn innerlijk bewustzijn is gevorderd. Het kan komen in bepaalde aspecten, zoals die, waarvoor een mens in het bijzonder gevoelig is. Het kan fragmentarisch zijn en vluchtig, het meest vage van alle vage impressies, die een mens ervaren heeft. Maar hoe ook de ervaring tot ons komt, zij brengt haar eigen gezag met zich en al verwerpt en verloochent de hele wereld luidkeels haar werkelijkheid, voor de mens, die haar ervaart, is zij een absolute Realiteit. Zulk een ervaring zou volkomen subjectief zijn omdat hij haar met niemand delen kan, maar ook tegelijkertijd objectief, omdat zij zowel het innerlijk bewustzijn als de uiterlijke natuur in zich sluit, of — zoals wij het kunnen uitdrukken — de totaliteit van subject en object beide, aangezien deze twee onafscheidelijke aspecten zijn van elke bijzondere openbaring.

De afgrond, welke schijnt te bestaan tussen het subjectieve en het objectieve, is evenzeer de afgrond, welke bestaat tussen de mens en al het andere. Want, uiterlijk beschouwd, zijn wij afzonderlijke en verschillende wezens en de eenheid ligt diep binnen-in. Maar dat gevoel

van eenheid groeit tot zekerheid, naarmate wij dieper tot ons-zelf inkeren, ons afkerende van de identificatie met al het andere. Naar de mate van ons bewust-worden van de eenheid, groeit ons gevoel voor de realiteit, aangezien deze realiteit zelf de eenheid is, welke woont in het hart van alle verscheidenheid.

Wat het karakter is van de ervaring welke realiteit is, kan niemand anders ons vertellen dan die haar kennen en die kunnen het niet aan anderen mededelen. Wij hebben alleen woorden voor dingen, welke wij ervaren hebben, zoals ook anderen ze ervoeren. Zelfs voor degenen, die kennis hebben betreffende werkelijkheden, welke onze hoogste ervaringen overtreffen, is het zeer wel mogelijk, dat de Werkelijkheid nog grotendeels het Onbekende is. Maar van het standpunt van de metafysica, waar getracht wordt om alles samen te vatten wat wij in termen van leven en bewustzijn der dingen kunnen kennen, moet de ervaring van de Eenheid tevens zijn de ervaring van de Totaliteit der dingen in dat aanzicht, maar de mogelijkheid van zulk een integratie bestaat — het aanzicht dat geworteld is in Eénheid, alhoewel het zich openbaart in verscheidenheid. Dat aanzicht is een bewustzijnsfase of een aspect van gewaar-zijn, dat in alle dingen aanwezig is, waarin (zoals wij dat zelf ervaren) eenheid en verscheidenheid, leven en begrenzing tegelijkertijd bestaan en aanleiding geven tot het zowel subjectieve als te zelfder tijd objectieve karakter van onze ervaring.

Wanneer de eenheid een totaliteit zou zijn van alle dingen die er zijn, moet de ervaring daarvan ook de ervaring van elk subtotaal in zich sluiten, omdat de kleinere delen in het geheel zijn opgenomen. Voor een bewustzijn, dat ontslagen is van de boeien van het tijdsbegrip, zoals wij dat in onze fysieke hersenen ervaren, moet de opeenvolging van gebeurtenissen de indruk wekken van gelijktijdigheid. De totaliteit van het begrip moet alles omvatten, dat opgemaakt kan worden uit de ervaringen met hun innerlijk stempel van orde, harmonie en rythme. Wanneer miljoenen verschillende klanken op éénzelfde ogenblik in ons bewustzijn kunnen zijn, zou alle muziek, die met deze klanken gecomponeerd kan worden en die alleen wacht op de toverstaf welke haar tot aanzijn roept, een prachtige en stralende realiteit zijn. De subjectieve ervaring van alle mogelijke dingen van binnen-uit en wederom van binnen-uit naar buiten tot aan de uiterste grenzen van hun objectiviteit of manifestatie, en daarenboven de verwezenlijking van de innerlijke waarden van elke mogelijke combinatie, het typerend karakter van elke mogelijke volgorde in de tijd, welke er mee te maken is, zou dan de subjectieve-objectieve totaliteit zijn, ervaren door het bewustzijn dat daarvoor open staat.

De subjectieve Wetenschap of de Wetenschap van het Zelf, zoals het in India wordt genoemd, ziet in het zelf of het ervarende subject, dat gevangen is als een onsterfelijke en evoluerende entiteit in een sterfelijk omhulsel,

de mogelijkheid van een uitbreiding in steeds toenemende mate van een veld van ervaringen, waarvoor de uiterlijke objecten de knooppunten zijn, ervaringen, welke aan deze voorwerpen steeds dieper waarden doen toekomen, hen laten stralen met steeds groter glorie en elk object bekleedt met een eindeloosheid van nieuwe betekenissen.

Totdat wij in staat zijn om met ons gehele wezen, met alle facetten van ons bewustzijn, te responderen op alles, wat te omvatten is in het kader van directe kennis en handelingen, kunnen wij de ervaring niet hebben, welke nodig is om een indruk te krijgen van de Realiteit, als afgescheiden van en anders dan de alledaagse kennis welke wij uit de waarneming van de nuchtere feiten hebben vergaard. Totdat wij zo kunnen responderen, blijft Realiteit voor ons alleen maar een term met bepaalde associaties, ontleend aan onze beperkte ervaringen, maar een term, welke ongekende en ongedachte diepten van betekenis heeft.

Om nu samen te vatten wat de Werkelijkheid zou kunnen zijn — niet wat zij is — moet de Werkelijkheid dus liggen in een ervaring, welke overtuigender is dan elke andere. Zulk een ervaring moet een weten in zich hebben waarom alle dingen zijn zoals ze zijn — zowel van zichzelf als van al het andere. Maar dit onderscheid (tussen het Zelf en het andere) bestaat niet in de innerlijke Waarheid, omdat het eigen diepste Zelf en dat van al het andere één en hetzelfde is. Werkelijke kennis is niet alleen

maar die van het uiterlijk der dingen, maar ook van het innerlijk wezen en van het inwonend leven.

Elke bepaalde vorm heeft zijn eigen specifieke kenmerk van het leven, dat het tot uitdrukking moet brengen. Indien de kennis betreffende een voorwerp volmaakt en volledig moet zijn, moet zij ook insluiten — of béter gezegd: moet zij in de eerste plaats de kennis zijn van dit kenmerk, wat de geaardheid heeft van een psychisch stempel, dat dit voorwerp innerlijk draagt. Daarom is kennis niet alleen intellectueel, doch moet ook die innerlijke waardering hebben, welke tot het zielsleven behoort, d.w.z. het gevoel voor de innerlijke betekenis. Bij ware kennis zijn gedachte en gevoel op onpersoonlijke wijze met elkander gemengd. Aangezien de innerlijke aard van een ding de uiterlijke vorm moet doorstralen, moet kennis van die innerlijke aard de kennis van de vorm insluiten, zowel als de kennis van alle levensmanifestaties in die vorm. In het allerinnerlijkst wezen van elk schepsel is een straal van het Universele Wezen; kennis van dit laatste of van de Eenheid moet kennis met zich brengen van de verscheidenheid, d.w.z. van alle bijzonderheden en van de verhouding tussen het Universele en de bijzonderheden. Zulk een veelzijdige kennis leidt tot ontelbare vormen van synthese, welke elk op zichzelf een natuurlijke uitdrukking van ontwikkeling zijn.

Een synthese is een eenheid en de eenheid geeft aan de delen de betekenis, welke er tevoren

niet in aanwezig was. En zo komt in het evolutie-proces, hetgeen ontwikkeling is vanuit een ander standpunt bekeken, een menigte verborgen betekenissen aan het licht — verborgen en nochtans van de beginne af daarin bestaande. Er ontstaat niets gedurende de evolutie van een bepaalde betekenis of het was er al van de aanvang af. Op deze wijze ontstaan alle poëzie, alle schoonheid, al het wonderbaarlijke en alle diepzinnigheid en groeien voortdurend in elk proces of schema, welke als „gegevens” in de elementen van het schema besloten liggen — hun tattva en tanmatra — en in de eenheid, welke door die elementen heen speelt.

Alhoewel de Realiteit één is, manifesteert zij zich in stadia, maar altijd blijft zij een in zichzelf besloten totaliteit. Vanuit dit standpunt beschouwd, is de Werkelijkheidservaring altijd een ervaring van een geheelheid — een geheel naar inwezen en niet alleen maar als de som van de delen. De werkelijkheid van de totaliteit openbaart zich als totaliteit in elk harer aspecten, die alle op zichzelf een volkomen geheel zijn. Te denken, dat de Werkelijkheid aan de ene kant staat en de onwerkelijkheid aan de overkant, terwijl er een onoverbrugbare kloof tussen deze beide gaapt, zoals wij ons dat voorstellen tussen het Absolute en het betrekkelijke, mag misschien een zekere waarheid betekenen, waarbij het onderling verschil scherp tot uitdrukking wordt gebracht, maar het is niet de hele waarheid, zoals die ervaren wordt.

Indien Werkelijkheid tot een wereld van harmonie behoort en een zinvolle betekenis heeft, dan is die wereld omgeven door een chaos welke geleidelijk wordt getransformeerd of geregenereerd tot een kosmos. Naar de mate een deel van de totaliteit in zichzelf een harmonisch geheel is en de verborgen gedachte tot uitdrukking brengt, hetzij in een individu of in een natuurlijke collectiviteit, draagt de geopenbaarde werkelijkheid, welke er door wordt ervaren, altijd het stempel van de totaliteit en de harmonie van het Geheel. Het bestaan van een oneindig aantal aspecten en delen in een opklimmende reeks zou betekenen, dat het zoeken van de Werkelijkheid een eindeloos proces is. Als God de werkelijkheid is, dan komen wij met de Werkelijkheid in aanraking wanneer wij de natuur van het Goddelijke ervaren. Maar wij kunnen eeuwig in Hem verblijven — d.w.z. in Zijn Natuur — zonder de overkant te bereiken. Hij is de oeverloze oceaan van denken en van wijsheid, welker diepte onpeilbaar is. Hij is de Onmetelijke, waarvan elke maat een volkomen en volledige afstraling is; en Zijn maat is het waarmerk van Zijn Wezen in elke afzonderlijke éénheid van de schepping.

4. DE WERKELIJKHEID IN ONSZELF

Er is gezegd, door al degenen, die in staat waren bewust door te dringen in de geestelijke werelden, dat het volkomen onmogelijk is om de werkelijkheid daarvan in gewone taal uit te drukken. Ik gebruik de term „geestelijke werelden” opzettelijk, omdat zij van een bepaald gezichtspunt uit beschouwd, niet één zijn maar een veelheid. Het is onmogelijk om de ervaring van die werelden in onze taal uit te drukken, omdat daar geen woorden voor zijn. Alle woorden, die wij gebruiken, roepen associaties op met vroegere ervaringen uit het verleden. Indien wij eenmaal iets hebben ervaren, al was het maar een enkele keer, dan moeten wij, wanneer wij erover willen spreken, er een gepaste term of woord voor maken. Dat is zo met alle woorden uit onze dictionnaires; zij staan in verband met ervaringen, welke men vroeger heeft doorgemaakt. Bovendien zijn het ervaringen, welke ook anderen gehad hebben, omdat de taal een middel is tot gedachtewisseling. In een bepaalde taal dient een woord om datgene aan te duiden, waarvan men veronderstelt, dat de andere persoon het kent en daarom begrijpt. Indien niet alle anderen de ervaring kennen, moeten er tenminste enigen onder zijn, die het wèl hebben ervaren. Anders zal, wanneer het iets betreft dat niet op andere wijze omschreven kan worden, het nutteloos zijn om

erover te praten, voorzover het die ene ervaring betreft.

De Werkelijkheid, volgens beweren van hen die er iets van weten, is het Onbekende, hetgeen evenwel niet betekent dat het een altijd-terugwijkend, altijd-vluchtig, hypothetische factor is, die wij kunnen veronderstellen, die wij kunnen trachten op te sporen, maar die wij nooit zullen kunnen vinden. In zeker opzicht is dat het kenmerk van de Werkelijkheid, omdat — zoals reeds is gezegd — men steeds dieper en dieper kan doordringen in de manifestaties van het Goddelijke Bewustzijn, maar het zal nooit gelukken, het hart daarvan te raken en zich bewust met dat hart te vereenzelvigen.

Het geestelijk heelal is even eindeloos, indien niet nog meer eindeloos (wanneer wij dat zo mogen zeggen) dan het objectieve heelal. Men kan zeggen, dat het God's oneindig Wezen vertegenwoordigt; terwijl het objectieve heelal dan staat voor Zijn fysieke lichaam. Tussen deze beide in zijn de diepten en de hoogten, welke corresponderen met de gradaties van het bewustzijn in de ladder van evolutie, waarmede een mens zich kan vereenzelvigen. Wij kunnen ons geen proces van eindeloos worden voorstellen. Er moet tenslotte een eind aan komen, of een grens worden bereikt, hetgeen dan het éénworden zou zijn van het God-Wezen met het Wordende, van het eeuwig subject met het object, de al-wetende met dat, wat geweten moet worden. Of, om het in een wat vertrouwder formulering uit te drukken: Stof en Geest

moeten samensmelten en tot één worden, inplaats van naast en tegenover elkander te staan.

Deze versmelting zal — naar wij aannemen — plaatsgrijpen aan het einde van een Manvantara of goddelijke Openbarings-periode en het heeft voor ons geen zin om over deze tijdperken te filosoferen in de sfeer van onbegrijpelijke gegevens. H. P. Blavatsky verstrekt ons bepaalde gegevens omtrent de tijdsduur uit occulte en Oosterse bronnen, wat in het Sanskrit de Yugas worden genoemd. Maar zulk een periode is niet alleen maar een verloop van tijd, zoiets als de slaap van een Rip van Winkel. Het is veeleer een begrip voor een bepaald transformatie-proces; een reeks opeenvolgende gebeurtenissen, waarin zich een doelgerichte verandering afspeelt. Omdat wij, met ons beperkte bewustzijn, niet in staat zijn ons een voorstelling te maken van alle gebeurtenissen welke in de toekomst liggen en die zich volgens de wetten van causaliteit zullen afspeelen in perioden, welke worden gerekend in billioenen of trillioenen jaren, kan dat ons onverschillig laten tegenover het eind-resultaat van het proces, wat de evolutie van het bewustzijn betreft. Tijd als maatstaf voor verandering en ervaring is klaarblijkelijk een zeer veranderlijke grootte.

Wij kunnen alleen tot op zekere hoogte iets begrijpen, hetgeen te vergelijken is met de horizon, welke wij zien vanaf een bergtop; en deze grens, wat het proces van groei betreft, is naar

type en archetype één. Dat wil zeggen, dat de typen der dingen zich ontwikkelen en uiteindelijk de archetypen benaderen, welke altijd reeds bestonden in het centrum van het evolutieproces als de dynamische kernen, niet waarneembaar omdat zij nog niet geobjectiverd zijn.

Dit bedoelde Plato, toen hij van de wereld der Ideeën sprak — hetgeen vaak is vertaald als de wereld van Vormen — omdat iedere Idee, welke anders is dan de andere, in zekere zin een vorm moet hebben, want als alle vormen werden vernietigd, bleef er alleen nog maar de éénheid. Zelfs op het allerhoogste gebied, het gebied van de eerste openbaring, moet er iets van vormelijkheid zijn, want vorm is niet te scheiden van openbaring. Van ons standpunt beschouwd is daar het eind van een tijdperk van evolutie, wanneer alles tot een slot-apotheose is gebracht, waarbij de betekenis en de zin, die er altijd al zijn geweest, ten volle tot uitdrukking komen, waar zij tevoren nog sluimerend en verborgen waren.

In zeker opzicht is de Werkelijkheid, gemeten met onze beperkte maatstaven, altijd onbeperkt en daarom het altijd-transcendente; het gaat alle begrip te boven. Maar anderzijds en meer praktisch-feitelijk, is de Werkelijkheid datgene wat reëel voor ons is. Dan is het de immanentie, het inwezenlijke der dingen. Het woord „reëel” wekt een relatief begrip, dat er de onwerkelijkheid van bepaalde dingen of van ervaringen, welke wij hebben doorgemaakt, tegenover stelt.

Wanneer iemand ons iets vertelt van een werkelijkheid, welke volkomen abstrakt is en die wij niet in staat zijn om ooit in ons bewustzijn te realiseren, dan heeft zulk een werkelijkheid geheel en al géén relatie met ons en blijft voor goed onbegrijpelijk. Wij kunnen er niets mee doen, behalve misschien als een speelpenning om mee te dobbelen. Wanneer aan zulk een schijn-geldstuk werkelijkheidswaarde zou worden toegekend, worden alle andere ervaringen inhoudsloos en verliezen die hun reële waarde.

Een onwetend denkvermogen gelooft niet, dat er een werkelijkheid is, die het niet kan beseffen en vraagt om bewijzen voor datgene, wat iemand als realiteit heeft ervaren. Dat is evenwel de zaak op zijn kop gezet, want alles in de wereld wordt beoordeeld en gewaardeerd in termen van hetgeen reëel is voor ons; en werkelijkheid kan niet worden beschreven in andere termen dan die, welke reëel zijn voor de persoon, die ze ervaren heeft. Het vragen van bewijzen voor een werkelijkheid, die nog niet is ervaren, door te vragen naar een bewijs, beduidt, te vragen naar iets, wat nooit gegeven kan worden.

Een bepaalde ervaring kan van een hoger niveau van bewustzijn beschouwd een illusie zijn. Maar desniettemin is zij reëel voor de persoon, die ze heeft doorgemaakt. Hoofdpijn is hoofdpijn, in weerwil van al hetgeen de aanhangers van autohypnose ervan zeggen of van de positieve ontkenning van het bestaan van

kwaad, zoals de Christian Scientisten het opvatten. Wij mogen dan al dromen, dat wij ziek zijn, maar zolang zij duurt, is de droom werkelijkheid voor ons.

Men kent gevallen, dat mensen fysiek geleden hebben door een nachtmerrie, waaruit blijkt, dat het droombewustzijn zich niet geheel en al buiten het fysieke leven afspeelt. Dromen staan in relatie tot het waakbewustzijn, al weten wij tot nog toe maar heel weinig van dat verband.

In India heeft men er steeds weer op gewezen en is er de nadruk op gelegd, dat alles, wat wij op het ondermaanse beleven, onwerkelijk is. Het is een heeal van mâya of verbeelding, waarin wij wonen. Maar al is dat dan waar, gezien van het standpunt van de Absolute Werkelijkheid, toch staan wij temidden van ervaringen, waarmede wij praktisch te maken hebben en deze weg te wuiven als onwerkelijk, zonder dat wij de aard van die onwerkelijkheid hebben doorzien, helpt ons niet ontwaken uit de droom, die men beweert, dat ze zijn! Ik geloof niet, dat het voor wie dan ook mogelijk is om in één slag het Uiteindelijke te bereiken. Het is alleen mogelijk om de ervaringen, welke ons overkomen, te beschouwen vanaf het standpunt, waarop wij momenteel staan. Natuurlijk kunnen wij over het Uiteindelijke wel praten, zoals wij ook redeneren over de wiskundige eigenschappen van Ruimte en Tijd. Wij kunnen een mentale voorstelling hebben betreffende dat wat nodig is om de kringloop van onze ervaringen sluitend te maken, om de

ervaringen zinvol te doen zijn. Indien er verband bestaat tussen de toekomst en het heden, dan moeten wij verband zien te leggen tussen het nu en dat, wat onmiddellijk staat te gebeuren. Is de ervaring, die wij het volgende moment zullen doormaken, fundamenteel anders dan wat wij op dit eigen ogenblik ervaren? Dit probleem is het, dat ons praktisch aangaat.

Wat is de geaardheid van het bewustzijn dat de ervaring van de Werkelijkheid kan hebben, in zoverre het mogelijk is, dat wij er iets van begrijpen? Indien wij iets af weten van een doel, al is het dan in bewoordingen welke ontleend zijn aan ons bekende ervaringen, dan hebben wij tenminste een middelpunt of een as, waaromheen onze handelingen kunnen draaien. Zelfs wanneer het doel nog ver weg ligt, dan kunnen wij ernaar kijken door verrekijkers met lenzen, welke helder en wetenschappelijk zuiver geslepen en scherp ingesteld zijn. Indien het doel niet buiten, maar binnen-in ons ligt, dan tasten wij in onze gedachten naar de richting, waarin wij de Waarheid hopen te zullen vinden; die waarheid beïnvloedt ons dan zoals een magneet of een zwakke geur en stelt ons in staat om een ongezien spoor te volgen, dat ons wegleidt uit de ban van onze ervaringen.

Het bewustzijn, waarover wij spreken als over het werkelijke, is er een, dat positief gebroken heeft met zijn huidige beperkingen, zijn boeien, zoals het Oosterse denken ze zo realistisch genoemd heeft. In de Oosterse wijsbegeerte wordt

het Geestelijk Pad in stadia onderverdeeld, waarbij telkens een aantal boeien wordt afgeworpen en aan het eind van dat Pad wacht ons de Bevrijding. Het is duidelijk, dat Bevrijding niet alleen een doel is, maar ook een proces:

Het doel wordt niet eensklaps bereikt, zonder voorafgaande oorzaak, hoewel dit kenmerk van een onverwacht plotseling gebeuren er mede in verband is gebracht door het bevrijde bewustzijn te identificeren met dat vermogen van Buddhi, dat buiten de begrenzingen van het normale denkvermogen functioneert.

Het visioen van het doel kan in een moment opkomen — het komt inderdaad snel en plotseling — zoals een lichtbundel die door de wolken breekt. Maar dan sluit het wolkengordijn zich weer. Teneinde een denkvermogen te hebben, dat blijvend klaar en helder is, moet men eens en voor al een einde weten te maken aan de oorzaken, waardoor het vertroebeld en verduisterd wordt. Het opruimen van die oorzaken is niet het werk van een enkel moment, maar een proces van onderscheiding en kritiek, uitgeoefend over het gehele veld van alle noodzakelijke ervaringen. Bloemblaadjes moeten in stilte ontwikkelen binnen de beslotenheid van de knop, al is het ontluiken van de bloem dan ook het wonder van één enkel moment.

Het bewustzijn, waarmee wij in de sfeer van Werkelijkheid kunnen binnengaan, is vrij van de drang, de opeenstapeling en de nooit-aflattende invloed van zijn verleden. Wij kunnen

dat alles zijn Karma noemen, zowel psychologisch als fysiek.

Karma is wat wij voor onszelf hebben gemaakt van neigingen, welke van binnenuit werken en uiterlijke krachten, welke ons van buiten-af beïnvloeden. Of deze schepping zich afspeelt binnen de sfeer van de eigen ziel, dan wel in de grotere wereld van onze relaties met anderen, het is alles uit het verleden. Wij moeten vrij worden van dat verleden, omdat het ons uitzicht belemmert en ons hindert in het voortgaan. Pas wanneer het bewustzijn tot inzicht is gekomen en de boeien heeft onderkend, welke het zichzelf heeft aangelegd, kan het zich daarvan bevrijden en voorwaarts gaan op het Pad naar Bevrijding. Het wordt gedesillusionneerd in de mooie betekenis van het woord.

Het eenvoudige bewustzijn — dat is het bewustzijn in de kindstaat — wordt in een zeer ijle beweging betrokken en die beweging is eerst een lichte en dan steeds sterker wordende gehechtheid aan en begeerte naar allerlei soorten van sensaties. Dan winnen de vroegere bewegingen steeds meer aan kracht, totdat zij een echte draaikolk zijn geworden; het bewustzijn, in die werveling gevangen, draait lange, lange tijd rond in die vicieuze cirkel. Onze begeerten dijen uit en verdiepen zich, omdat er telkens nieuwe aspecten aan worden toegevoegd, door associatie. Eventueel zal door de werking van een kritisch onderscheidingsvermogen, dat zonder twijfel eenmaal ontwikkeld wordt, die hele

werveling of maalstroom uiteengetrokken worden. Wat wij dus hebben te doen, is ons denken bewust te bevrijden van de illusies, die ons gevangen houden, de verschillende gewoonten en modellen, waarin wij ons gewrongen hebben. Bevrijding in de betekenis van vrij te zijn van allerlei uiterlijke beperkingen, zal spoedig volgen op het verkrijgen van de innerlijke vrijheid.

Waar het land van de Geest het land van Waarheid is, waar alles in de juiste verhoudingen wordt gezien en geen misleidend licht de beelden vertekent en verkleurt, waar geen schaduwen voor dingen worden aangezien, moeten wij om die wereld binnen te treden ons bewustzijn bevrijd hebben van alle zelf-opgelegde beperkingen — beperkingen, die zeer juist kunnen worden aangeduid als een gevangenis of een afsluitende eierschaal. Het is een schaal in die zin, dat het ons absoluut afsluit voor fijnere trillingen, voor alle ijlere beelden in de Natuur, voor de poëzie, welke overal en altijd rondom ons is. De poëzie van het leven is geen fantasie, maar een waarheid. Eerst moeten wij onze schaal verbreken, opdat wij een bewustzijn hebben ofwel een waarnemingsvermogen, dat voldoende onbevangen is en sensitief genoeg om de zuivere aspecten van Waarheid te kunnen opmerken, welke ons in onze alledaagse omgeving in klanken en beelden van Schoonheid getoond worden.

Men kan het, inplaats van poëzie, ook wel muziek noemen en in die muziek de prachtige

structuur bewonderen. Het is een structuur, welke aan al het gebeuren ten grondslag ligt. Architectuur is wel eens gestolde muziek genoemd. Architectuur is objectief, muziek is essentieel subjectief en in de volmaakte schoonheid zijn subject en object één geworden. De zin en de betekenis, welke in de vorm wonen, komen door de vorm tot uitdrukking. De zin is het subject, dat woont in het object van de vorm. Indien een object, uitdrukking of beweging, iets is van volmaakte schoonheid, verdwijnt als het ware de vorm-begrenzing ervan en de inwonende betekenis begint inderdaad te groeien en zich uit te zetten.

Wanneer iets volmaakt schoon is, gaat het inwonend licht daarvan uitstralen.

Ofschoon deze eigen-gemaakte schaal van verkeerde ideeën, fantasieën, de verschillende vicieuze cirkels waarin onze gedachten rondtollen, inderdaad bestaat, kan dat hele bouwwerk afgebroken worden, of — om een beter woord te gebruiken — eens en voor al worden opgelost. Er bestaat een mogelijkheid om de muren te doen wegsmelten, hoe vast en sterk zij ook lijken, want er is een toegang van boven-af, als het ware uit een andere dimensie. Het is een straal vanuit het geestelijk centrum in ons, een straal die er altijd al is geweest en er altijd zijn zal, tenzij de persoonlijkheid, de mens met het materialistische brein, zichzelf geheel van het goddelijk licht heeft afgesneden. Men heeft ons verteld, dat dit in zeer zeldzame gevallen gebeuren kan, maar in het alge-

meen is het niet zo. Zolang deze draad er nog is, die de persoonlijkheid via het Ego verbindt met, laat ons zeggen, de Monade of het Hoogste Zelf, bestaat de kans dat door het licht, dat daarmede in het bewustzijn valt, er een onderscheid gezien wordt tussen het werkelijke en de schijn en dan begint het proces van desillusionneren, het wegsmelten van het maya, dat wij allen voor onszelf hebben opgebouwd.

Dit bedoelen wij indien wij met theosofische termen zeggen, dat Manas (hetgeen intelligentie of denken is) inplaats van onder de kwade invloed van kâma of begeerte te staan, daaruit weggetrokken moet worden en verenigd moet worden met Buddhi. Buddhi is dat aspect van ons bewustzijn, dat ontwaakt is voor Waarheid. Het kan ook worden beschreven als Waarheids-bewustzijn, hoe opmerkelijk dat misschien ook moge klinken. Er bestaat in de mens een bewustzijn of de potentialiteit van een bewustzijn, dat onmiddellijk de waarheid erkent. Dat bewustzijn is vrij, maar in zijn vrijheid wijkt het nooit van de waarheid af. Het is inderdaad juist door zijn absolute vrijheid van alle van buiten-af opgelegde belemmeringen, dat het hem mogelijk is, de waarheid, die in hemzelf is, tot uitdrukking te brengen. Wij kunnen dit inzien door het probleem van een andere kant te benaderen.

Stelt u zich eens iemand voor, die zo geheel en al opgaat in zijn bewondering voor schoonheid, dat hij niet meer in staat is om enige gedachte te koesteren, noch enig gevoel meer

te hebben van iets, dat niet schoon is. Het bewustzijn is zo volmaakt en zo vervuld van de innerlijke kracht van schoonheid, dat het zich onmogelijk meer kan losrukken van de intense bekoring van het absoluut Schone. Wij zouden dit als theoretisch mogelijk kunnen aanvaarden. Wanneer ik zeg „schoonheid”, moeten wij eraan denken, dat dit niet noodzakelijk hetzelfde is als dat, wat de mensen „mooi” noemen. Wij denken daarbij vaak aan iets aangenaams, iets, dat kunstig of imponerend is. Wanneer iets ons een zekere bevrediging geeft, zeggen wij er vaak van: „Wat is dat mooi.” Misschien is de bevrediging er wel, maar er behoeft nog niet vanzelfsprekend schoonheid in de bevrediging te liggen. Schoonheid is waarheid en Waarheid is schoonheid, wanneer het schone goddelijk is en natuurlijk is de Logos geheel en al Waarheid. Daarom moet dat aspect in ieder mens, dat een aspect van de Logos in hem is, ook schoon zijn. Waarheid is het leven en schoonheid is de vorm. Indien het mogelijk zou kunnen zijn, dat een bewustzijn geheel verzadigd is van schoonheid in de zuiverste, meest geestelijke, transcendente en volmaakte betekenis, dan moet ook de mogelijkheid bestaan, dat een bewustzijn op dezelfde wijze verzadigd is van de essence van Waarheid en dan kan er geen gedachte en geen voorstelling in opkomen, die niet opgebloeid is uit Waarheid.

Het woord Buddhi wordt in de regel vertaald met Geestelijke Intuïtie. Maar „intuïtie” geeft

maar één gedeelte weer van de betekenis van het sanskrit woord. Het is een goddelijke Intuïtie die geen leraren van buiten meer nodig heeft. Het is geen veronderstelling, idee of wensgedachte. Het is een vermogen, dat alleen de taal der Waarheid spreekt. Alle mogelijkheid van misverstand of onjuiste opvatting is uitgeschakeld uit de aard van de mens, die in staat is om dit vermogen bij voortdurend uit te oefenen. Al datgene, wat ons zo werkelijk toeschijnt, zo tastbaar en vast in de ervaringen van het waakleven, is slechts een droom. Wij geloven in zelf-begoocheling, schijnvertoon, glinstering, voorkomen, conventies, in allerlei dingen, die niets beter zijn dan maskers, verdraaide voorstellingen en bedriegelijke schijn — alles het tegengestelde van Waarheid.

De geestelijke mens heeft met al die dingen afgerekend; al die schijn en voorspiegelingen zijn weggevaagd voor het oog, dat helder ziet. Deze mens heeft waken en dromen tot één gemaakt. Dat wil zeggen, dat hij de wakende toestand te boven is gestegen in een droomwereld van de diepste intensiteit, schoonheid en absolute klaarheid. Het is niet dromen met onsamenhangende beelden, blind, onredelijk, zoals wij gewoonlijk dromen, maar dromen met een vermogen dat de essentie van de rede in zich heeft — niet het dromen van „het onbewuste”, om een moderne psychologische term te gebruiken, maar dromen, dat aan de ene kant dromen is en aan de andere kant een scheppende kracht. Indien wij aan onze dromen betekenis, orde,

actie, scheppingskracht en inspiratie kunnen toekennen, dan is daarmee de toestand van waken en dromen in één bereikt, waartoe de geestelijke mens kan opstijgen.

In het bewustzijn is Manas naar buiten gekeerd, omdat het denkvermogen alles objectieveert. Het objectiveert zelfs datgene, wat het in zichzelf aanschouwt. Manas is de waaktoestand, terwijl Buddhi, de intuïtie, de droomtoestand is. En wij zouden kunnen zeggen, dat Atma, dat boven Buddhi verheven is, de droomloze toestand van zaligheid is, de ene ware wortel van elke volmaakte schepping. Wij mogen Atma beschouwen als de wortel van waaruit de scheppingskracht in Manas opstijgt door de stengel van Buddhi. De stengel krijgt haar leven en groeikracht van die wortel. Gij kunt u de slanke en gratievolle stengel voorstellen van de lotusplant, die de volmaakte bloem, een heerlijke schepping, ontluiken doet. Manas levert het materiaal voor die volmaakte bloem; het is het materiaal, dat Manas moeizaam geselecteerd en vergaard heeft.

In de Sanskritboeken wordt nog over een vierde bewustzijnstoestand gesproken. Deze gaat alle vorige te boven en vat ze alle samen. Maar hiervan kunnen wij ons nauwelijks enige voorstelling maken of er iets van zeggen, dat niet tot misvattingen zou leiden.

Het is alles goed en wel om over dergelijke dingen te spreken en erover te bespiegelen, maar wat doen wij ermee? Wij staan op een drempel tussen een wereld van schaduwen en

een wereld van licht. Daarom zoeken wij naar de Werkelijkheid zoals dat wordt uitgedrukt in de bede: „Leid mij van het onwerkelijke tot de Werkelijkheid.” Men beweert in India, dat de Devas of Engelen geen schaduw werpen; deels, omdat hun vormen van zulk een ijle substantie zijn, dat het licht door hen heen schijnt, maar ook — naar ik geloof — omdat zij (althans de hogere Devas) zelf lichtgedaanten zijn, het licht van goddelijke Alwetendheid, dat het gehele geopenbaarde heelal doorstraalt. Deze Alwetendheid werkt door oneindig veel aspecten en elk aspect is, indien voldoende scherp afgebakend, een Intelligentie. Dat is een wonderbaarlijk schone gedachte, maar moeilijk te begrijpen. Er zijn millioenen en millioenen Dhyân Chohans of, om de termen uit de vroegere theosofische boeken te gebruiken, goddelijke Intelligenties; het zijn als het ware de lenzen, waardoor het licht van het goddelijk Denken en de goddelijke Intuïtie in deze wereld uitstraalt.

„Leid mij vanuit de duisternis naar het Licht”, is ons motto — uit de duisternis van onwetendheid en zelfzucht naar het Licht van geestelijk inzicht en éénheid. Wanneer wij zonder ophouden trachten de begoocheling in ons eigen denken weg te vagen, dan zullen wij tot het juiste inzicht komen. Dat is de enige manier om het te verwerven, niet door boeken of lezingen, welke ons heel veel waardevolle gegevens en feitenmateriaal kunnen verstrekken. Indien hetgeen in een andermans bewustzijn leeft,

langs stoffelijke weg naar ons denkvermogen wordt overgebracht en daar, met de nodige wijzigingen, wordt aanvaard, dan is dat géén ware kennis. Wij verjagen onze illusies alleen, wanneer wij er dwars doorheen kijken; en als wij onze illusies kwijt zijn, dan stijgen wij op tot de wereld van Waarheid, waar wij ware kennis zullen opdoen.

Het is onmogelijk, enige geestelijke kennis of wijsheid te verkrijgen, tenzij wij ons voorbeelden, die te ontvangen. Er moet de maagdelijke bodem zijn, waarin het goddelijk zaad wortel kan schieten en kan opgroeien. Indien de grond niet rein is, maar besmet met allerlei ongewenste substanties, moet zij door vuur en water gereinigd worden, alvorens zij het zaad van Alwetendheid kan ontvangen. Daarom zeggen alle occultisten, alle geestelijke leraren, dat de manier waarop de zoeker zijn leven leidt zo uiterst belangrijk is. Om ware kennis te verwerven, moet het vermogen om het te ontvangen, er zijn. Teneinde dit vermogen, dat in iedere mens aanwezig is, te ontwikkelen, moeten de hindernissen, welke zijn groei belemmeren, worden weggeruimd. En die hinderpalen voor begrip, geestelijke verdieping en realisatie liggen in de wijze, waarop wij gewoonlijk leven, in onze gedachten, gevoelens, illusies, idealen en gewoonten, waarvan wij ons moeten losmaken. Wij moeten volledig breken met de wereldse levenswijze, met zijn statische conventies en methoden, maar dat betekent niet, dat wij iets zouden moeten doen, waar-

door conflicten zouden kunnen ontstaan. Maar wij moeten bereid zijn om zelfstandig te denken en te handelen, loyaal aan de waarheid, zoals wij die gezien hebben, overal zelf haar licht trachten te ontdekken en niet tevreden te zijn met tweedehands kennis.

Zulk een terugtrekken van het hart uit de wereld en een ander levenspad gaan bewandelen, betekent inderdaad een nauwer verband met die wereld in de geest — een eenheid, welke er op het moment niet is — voor de dienst en de verlossing van de mensheid. Hoe minder wij de wereld gebruiken voor onze eigen doelstellingen en er op teren als een parasiet, hoe meer wij in staat zijn om hen, die er leven, lief te hebben en met hen te sympathiseren in hun strijd. In onszelf, zowel als in anderen, is er werkelijkheid en onwerkelijkheid beide. De onwerkelijkheid ligt in het streven naar voordeel en geluk, de werkelijkheid ligt in de individuele realisatie. Het onwerkelijke is wat ons in beroering brengt, waar onze verlangens naar uitgaan en waar wij ons aan aanpassen uit eigenbelang en de zucht naar welbehagen. Het Werkelijke is in de scheppende krachten, die door een rein bewustzijn worden gewekt teneinde de waarheid, welke haar inwezen is, tot uitdrukking te brengen.

5. DE WERKELIJKHEID IN ONS LEVEN

Het grootste probleem voor de mens, die naar Waarheid zoekt — Waarheid, die niet van hemzelf is los te maken — is, hoe hij haar leven moet. Dit is zo, omdat wát de Waarheid ten slotte ook zal zijn, zij ervaren moet worden in de totaliteit van haar wezen. Indien er een bewustzijnsaspect zou zijn, dat géén deel heeft aan de Waarheid die wij ervaren, dan zal dat aspect onvermijdelijk met die ervaring in conflict komen of ons afleiden van die volkomenheid, waarbij het gevoel in ons ontwaakt van het eindelijk bereikt te hebben.

De Waarheid, welke wij zoeken, moet ons wezen geheel en al vervullen en geen enkele uiting van ons bewustzijn mag ervan zijn uitgesloten. Met andere woorden, zij moet ons inwezen en elk aspect van ons denken, voelen en doen geheel vervullen. Deze ervaring is vanzelfsprekend subjectief, doch het moet terzelfdertijd het karakter hebben van een rotsvaste objectiviteit. Er mag geen gevoel van leegte zijn, geen verlies van werkelijkheidszin wanneer het bewustzijn zijn aandacht verplaatst van de innerlijke naar de uiterlijke dingen.

Waarheid is essentieel het absolute en openbaart zich in de totale samenhang van het bestaande. Maar het kan alleen tot uitdrukking

komen in beperkte vormen en in onderlinge verhoudingen. Het gebied, waarin het zich onmiddellijk kan manifesteren is dat, waarin ons eigen bewustzijn werkt en beweegt, n.l. het gebied van onze dagelijkse gedachten en gevoelens. Het ontdekken van de aard der Waarheid is inderdaad als het aflichten van een deksel. Datgene, wat haar bedekt, verbergt en onwaarneembaar maakt, zijn de bewustzijnsvormen, waarin zij niet past. Daarom moeten wij de bodem voorbereiden om de Waarheid te ontvangen, dat is de bodem van ons leven, waarvan de vormen of ervaringen van ons bewustzijn niet losgemaakt kunnen worden.

Men zou de vraag kunnen stellen: Ontdekken wij eerst de Waarheid en vormen wij in overeenstemming daarmee onze denkbeelden, of vormen wij onze denkbeelden naar ons eigen inzicht en laten daarin iets, een straal van Waarheid — misschien een nieuw idee of een van tevoren nog niet opgemerkte diepere zin — tot uitdrukking komen? Het scheppen van de vorm en het tot leven brengen van de vorm met leven, dat Waarheid is, is een gelijktijdig gebeuren. Subjectief worden wij gewaar; objectief scheppen wij; en de levensstroom zelf is de oorzaak van de eenheid subject-object. De eerste schepping in het proces van zelf-verwezenlijking, in de ontdekking van de verborgen Waarheid, is de herschepping van onszelf tot een kanaal voor Waarheid. „Onszelf” betekent ons leven, ons denken en al ons doen en laten. Wij moeten dat alles omvormen, opdat elk

deeltje daarvan meer in overeenstemming zal zijn met het doel van onze aspiraties.

En dat is een kunstwerk, het grootste van alle kunstwerken. Het is geen kunst, die alleen te maken heeft met één begrensde object, met één enkel uitgespannen doek of één bepaald thema, maar een kunst, waarin alle immer wisselende krachtstromen vloeien van ons innerlijk leven, die geleid en tot uitdrukking gebracht moeten worden. Elke voorbijgaande gedachte, elke flits van aandoening kan het beeld sieren of bederven, het beeld, dat de volmaakte uitdrukking moet zijn van het innerlijk wezen, van de Waarheid in onszelf. Dat innerlijk Zelf is een eenheid, wij voelen het als een eenheid vanwege de volmaakte harmonie, die er heerst. Maar die harmonie wordt verstoord, wanneer de krachtstromen, welke er uit ontspringen, verschillende weerstanden ontmoeten en het beeld verwringen dat geprojecteerd wordt op het scherm der uiterlijke verschijnselen, het beeld van ons leven. Zorg te dragen, dat dit levensbeeld overeenstemt met de innerlijke harmonie, in ons leven die volmaaktheid uit te dragen, welke in ons innerlijk steeds aanwezig is, dat moet ons voortdurend streven zijn.

Het gebrek aan harmonie tussen het innerlijke en het uiterlijke is de oorzaak van al onze teleurstellingen en mislukkingen. Daarom is het, dat wij innerlijk alleen maar met onze vleugels blijven klapperen en uiterlijk het goddelijke enthousiasme missen en niet weten wat ons te doen staat. Een waarheid, die zuiver metafy-

sisch is in die zin, dat de lichtstralen, die zij uitzendt, niet alle aspecten van ons wezen verlichten, is geen echte waarheids-ervaring, geen volheid van Waarheid; het zal niet als waarheid worden erkend, omdat de mens er niet in zijn geheel in wordt opgenomen. De mens is een geheelheid en de waarheid, die hem zal bevredigen, moet in die geheelheid worden geassimileerd, in elk facet van zijn leven, elk aspect van zijn bewustzijn. Wij kunnen niet aan deze consequentie ontkomen indien wij met Waarheid bedoelen, wat het karakter heeft van het absolute en uiteindelijke en niet datgene, wat alleen maar een middel is om tot iets anders te geraken.

Iedereen, die er zich toe zet om deze praktijk van levenskunst te beheersen, zal merken hoe moeilijk het is. Zelfs een klein beetje zelf-bespiegeling toont ons, dat er in ons bewustzijn nog zoveel losse eindjes en rafels zijn, dat het een onbegonnen werk lijkt om er een touw aan vast te knopen en er een goed geheel van te maken.

De vitale vraag, welke wij onszelf telkens weer behoren te stellen, is: Wat is de aard van de benadering van de Waarheid; welke gedachten en gevoelens moeten wij koesteren; hoe behoren wij ons te gedragen? Welke richting moeten wij inslaan, in alle verwarrende situaties waarin wij terecht komen, opdat wij de juiste stappen zullen doen?

Zelfs al beseffen wij hoe moeilijk het leven is, indien wij het zo opvatten, dan ontbreekt ons

nog de energie om onszelf aan het werk te zetten. Het lijkt er wel op, alsof wij verstoppertje spelen met de Waarheid, in welk aspect wij haar op een gegeven ogenblik ook zien. Zelfs wanneer wij het gevoel hebben in de juiste richting te gaan, schijnen wij toch niet bij machte om noemenswaard veel verder te komen dan het punt, dat wij al bereikt hebben. Wij missen de kracht om toe te springen, de durf om moeilijkheden te boven te komen en weerstanden neer te slaan. De opdracht is moeilijk, omdat zij vele kleinere opdrachten inhoudt; het betekent een heel nieuwe levenswijze, een volkomen andere instelling van ons bewustzijn en een levenstaak uit te voeren, zoals wij tot nog toe niet gekend hebben.

Het eerst nodig is, dat wij iets vinden wat onze volle belangstelling heeft, dat in staat zal zijn ons leven geheel te transformeren en het dan met inzet van ons gehele wezen na te streven. Velen zullen geneigd zijn, dit een hoogste doel, een allerhoogst ideaal te noemen. Maar het woord „belangstelling” heeft een andere betekenis en is overtuigender, omdat het op het niveau van onze normale ervaring en onze dagelijkse bezigheden ligt en tegelijkertijd ook betrekking kan hebben op iets, dat veel verder weg is en boven onze gewone ervaringen uitstijgt. Wanneer wij ons een ideaal maken, dat geen verband heeft met ons gewone leven van alledag, wordt de oorzaak van onze moeilijkheden er niet door beroerd.

Wij kunnen een ideaal hebben; bijvoorbeeld

om in enige relatie te komen tot „God” of tot een groot Wezen. Dan is dat Wezen of dat ideaal verheven boven de gewone mensen om ons heen, die ons meestal onverschillig laten. Misschien kijken wij zelfs op onze medemens neer, omdat wij helemaal opgaan in dat ideaal of dat Wezen, dat wij beweren te dienen en te aanbidden. Zodoende ontstaat er een kloof tussen datgene, waartegen wij opzien — waarschijnlijk in reactie op een innerlijk psychisch gebrek — en de contacten en gebeurtenissen van ons dagelijks leven. Het ideaal is dan alleen maar een schim, welke wij opbergen in een afgesloten heiligdom van onze gedachten en ons gewone leventje, op dezelfde wijze voortgestuwd als altijd, blijft voortgaan in de groeven, welke het zich heeft uitgeslepen. De praktische levensproblemen waar wij telkens weer mede worden geconfronteerd, worden in het minst niet nader tot een oplossing gebracht door het idool dat wij in een apart hoekje van ons bewustzijn hebben opgesteld.

Wij moeten nog de ware beweegreden vinden of de innerlijke wil wekken, welke een alles-beheersende invloed op ons leven zal uitoefenen en voortdurend — onder alle omstandigheden en bij elke gebeurtenis — aanwezig is. Ons ideaal moet zijn, deze wereld niet in de steek te laten alvorens wij geleerd hebben haar te verdragen en te helpen en niet de vlucht te nemen naar de een of andere zevende hemel; het moet steeds voor ons staan, overal en altijd. Elk moment van ons leven moet het ons in

staat stellen de kracht op te roepen om op de best mogelijke wijze aan een netelige situatie het hoofd te bieden en onze medemens op de meest juiste manier te helpen.

Alle leringen betreffende het geestelijk pad leggen de nadruk op de noodzaak van éénpuntigheid, omdat, wanneer wij her- en derwaarts zwerven, de resultaten van onze daden elkan-der teniet doen, indien wij onzeker zijn van de richting, welke wij zullen volgen. Indien wij als een slinger heen en weer gaan tussen twee polen, kunnen wij vanzelfsprekend geen enkel blijvend resultaat verwachten. Wanneer de continuïteit van toepassing of de noodzakelijk geconcentreerde wijskracht om een bepaald eindresultaat te bereiken, ontbreekt, dan zal dat eindresultaat net zolang uitblijven totdat die continuïteit er is. Daarom is het vermogen van éénpuntigheid een van de „sieraden van gedrag”, nodig om het Pad te betreden.

Maar dat ene punt moet zijn als de top van een pyramide, waarheen alle lijnen van onze gedragingen convergeren, al heeft dan ook elke lijn zijn eigen motief en zijn eigen doel. De interesse, welke als allerhoogste ons leven beheerst, moet alle andere interessen in zich opnemen, zonder ze nochtans uit te wissen. Zij moet ze juist stimuleren, intensiever maken en ze transformeren. Alle kleinere genegenheden moeten tot kanalen worden van en samen-vloeien tot één grotere Liefde en op die wijze zullen zij deel hebben aan de natuur van die

laatste. De éénpuntigheid van de waarlijk geestelijke mens openbaart zich als een universele belangstelling in en sympathie met alles en allen, waardoor zo iemand de indruk maakt van een myriaden-bewustzijn te hebben, wat van Shakespeare werd gezegd vanwege het buitengewoon diepe inzicht dat hij steeds weer toonde te bezitten in ieder mensentype, elk karakter, elke roeping, elk ideaal en elke menselijke ervaring.

Wanneer wij worden bezielde door een voortdurende aspiratie naar Waarheid, een Ideaal of wat anders dan ook, waardoor alle dingen van minder betekenis in eenzelfde lichtkring worden gebracht, zullen wij in staat zijn, van moment tot moment in een toestand van inspiratie te leven, welke inspiratie essentieel nooit verandert, al straalt zij in ons met telkens nieuwe glansen en in telkens nieuwe gedaanten. Het hart van de inspiratie blijft essentieel altijd zichzelf gelijk, hoewel het regenboogachtig effect zich naar omstandigheden wijzigt. Onze innerlijke houding moet zo zijn, dat wij als het ware altijd naar de hemel openstaan, of om een andere gelijkenis te gebruiken, altijd gericht zijn op de Poolster, die met zijn weldadige stralen elk aspect van ons leven zal stimuleren. De interesse, welke gewekt wordt in het diepst van ons inwezen, is in staat tot eindeloze uitbreiding en kan alle minder belangrijke en minder diepzinnige interessen omvatten, welke ontstaan zijn door de gebeurtenissen in ons dagelijks leven.

Totdat wij dit centrum in ons hebben gevonden, waar wij eindelijk een vast punt zullen hebben bereikt, van waar uit wij alle omstandigheden in het leven kunnen beschouwen, al onze gedragingen in en contacten met de uiterlijke wereld kunnen beoordelen, blijft het leven noodzakelijkerwijs onbevredigend omdat het evenwicht telkens verstoord wordt en er een gevoel van onzekerheid in ons komt, dat ons voortdurend hindert en in de war brengt. Ieder onzer moet trachten om zo diep als hij kan in zichzelf te graven en te ontdekken waar zijn diepste belangstelling ligt en hoe hij het zal formuleren, om het in de sfeer van zijn normale waakbewustzijn te brengen. Wij hebben belangstelling voor onze vrienden, in allerlei activiteiten, in kunst, in verschillende intellectuele onderzoeken. Is er iets in ons hart, dat kan reageren op al deze verschillende richtingen? Er is in de diepte van ons wezen een beginsel — ja, het is de kern van ons wezen — waar de bron is van alle goed, zowel voor onszelf als voor anderen. Wanneer wij dat kunnen vinden, al was het maar voor één enkel ogenblik, en al het andere daarvoor kunnen loslaten, dan zullen wij in staat zijn, uit dat ene moment iets van onvergankelijke waarde te putten, iets, dat in iedereen en in ieder ding aanwezig is, een waarde, welke wij nooit meer zullen verliezen in de omgang met onze medemens, of in een handeling, welke wij overwegen in hun belang te doen, of zelfs in ons contact met de lagere levensvormen, welke

toch alle deel uitmaken van de ene universele broederschap.

Wat nodig is, is de integratie van onze gaardheid, het harmonisch maken van de verschillende delen, zodat zij één enkel samenhangend geheel vormen. Indien ieder onzer zichzelf oprecht zou onderzoeken, zijn onuitgesproken gedachten, zijn reacties op mensen en dingen, dan zou hij beseffen, hoe veraf hij nog is van die toestand van innerlijke harmonie waarin de volheid van ons wezen alleen mogelijk is en zonder welke harmonie al zijn daden altijd onvolledig zullen blijven. Die geheelheid in ons op te bouwen, betekent het leven in alle volheid te ervaren en ons gehele innerlijk naar hart en ziel volkomen in te zetten op elk punt van onze contacten met de buitenwereld. Het valt te betreuren, dat wij verschillende typen van bewustzijn in ons denken hebben ontwikkeld, die zeer verschillend van aard zijn; hier is een rotsvaste bodem en daar iets, dat wel op drijfzand lijkt, elders een bedrieglijke modderplas of een woestijn, waarboven een fata morgana trilt. Daardoor zijn wij nu eens te hard in ons oordeel en dan weer te onzeker, soms ongevoelig en een andere keer te vluchtig. Er zijn conflicten in al deze met elkaar in botsing komende gevoelens, in ons ene bewustzijn.

Moderne psychologen spreken van een neurotische toestand, waarbij een kunstmatig ik-centrum gesteld wordt tegenover en vreemd is aan het werkelijk zelf en tussen die twee zelden is dan strijd. Wat zij het werkelijke zelf noemen,

waarvan zij menen, dat — indien de uitingen ervan worden tegengewerkt — het de oorzaak is van ziekten, is waarschijnlijk — neen, is inderdaad — niet het wáre Zelf zoals de Theosofie het opvat. Zonder nu dadelijk de invloed der factoren in een neurotische persoonlijkheid te overdrijven, moeten wij erkennen, dat de kiemen van neurose, als de oorzaken van onze periodieke innerlijke conflicten, in ons allen aanwezig zijn. De taak om een einde te maken aan de innerlijke dualiteit, tengevolge van de tegenstrijdige energieën die naast elkaar in ons bewustzijn aanwezig zijn, is het werk van Yoga, welke term letterlijk „herenigen” betekent.

Het Sanskrit woord Yoga heeft verschillende betekenissen, maar de kern van yoga, het centrale doel ervan, is harmonie brengen, eerst in de mens zelf en dan tussen de mens en anderen, een harmonie, welke bewaard blijft zelfs tusschen van moeilijkheden en conflicten. Er is een verscheidenheid aan de oppervlakte, maar een gevoel van eenheid stijgt van binnen-uit op en die eenheid schept een sfeer van harmonie, welke is als diepe wateren van de oceaan, die altijd stil en rustig zijn, ook al woeden er stormen aan de oppervlakte. Dat besef van eenheid is de wortel van zowel universele Liefde als van universele interesse.

Onze gehele aard moet door dat besef worden doorstraald. Op die wijze worden wij in samenklank gebracht met alle dingen. Alvorens wij zulk een kalmte kunnen verkrijgen, moeten

alle innerlijke motieven, welke tot conflict kunnen leiden, weggenomen zijn. Zonder de reiniging van ons gehele karakter, is het onmogelijk om de samenstellende delen met elkaar in overeenstemming te brengen. Alleen het waarachtige kan harmoniëren met de Waarheid; daarom moet het onwaarachtige uitgeroeid worden. Het vagevuur is het voorportaal van het paradijs en het paradijs is de innerlijke harmonie in ons hart. Misschien is ons zielsinstrument maar met weinige snaren bespannen, maar het is mogelijk, daar talloze melodieën aan te ontlokken. Zuivering, vereniging en toewijding, dat is het verbinden van het lagere met het hogere, het is de opdracht welke ieder mens voor zichzelf te vervullen heeft. Toewijding is niet hetzelfde als het passieve gevoel van toegewijd te zijn. Het moet de uitdrukking zijn van een wilsgedaad, welke zich uit in een dynamische impuls in elk vermogen dat de mens bezit. Het moet een onverzettelijke en nochtans volkomen soepele wil zijn, die in elke richting kan functioneren. Elke daad welke door die wil wordt verricht, is een zuivere daad. Al onze levens, hoe belangrijk wij ook denken dat onze handelingen zijn, zijn slechts een voorspel tot datgene, wat eens zijn zal. Het verleden is altijd een voorbereiding voor de toekomst. Al hetgeen wij met ons uiterlijk werk opbouwen, is alleen maar een staketsel voor het innerlijk heiligdom. Uiterlijk en innerlijk betekent, dat wij in ons denken een onderscheid maken tussen fasen,

welk onderscheid in het ware wezen der dingen niet bestaat. Wat is het, waaraan wij — doelende op dat naar buiten gerichte bewustzijn — ons willen toewijden? Aan de Ene, die het hart is van alle Zijn — of aan de ontelbare veelheden, die de uitdrukking zijn van die Ene? Vanzelfsprekend aan *beide!* Zolang wij nog onderscheid maken tussen die twee, hebben wij er nog geen begrip van. Een daad, verricht in de geest van zuivere liefde, welke geen aanleiding geeft tot enige reactie als gevolg van die daad, staat boven de paren van tegenstelling. Liefde van het ene hoogste Wezen dat in allen woont, kan niet losgedacht worden van onze hoogste wil en dienst ten aanzien van Zijn openbaringen, welke om ons heen zijn. Veronderstelt, dat wij een machtig en groot persoon ontmoeten, die de diepste eerbied in ons oproept. Daarna komen wij te staan tegenover een heel ander mens, ook een aardse pelgrim, maar miserabel, afstotend en bemodderd, zinnebeeldig gesproken als het ware zedelijk in lompen gehuld. Die persoon zal heel andere gevoelens in ons wekken. Toch moet er in ons een basis van eenheid zijn, waardoor wij in staat zijn om in ons hart die grote en machtige persoonlijkheid op gelijke voet te accepteren als die andere mens, die alleen tot ons schijnt gevoerd te zijn om ons te doen beseffen, hoe groot de wonderlijke tegenstellingen kunnen zijn. Dat is het soort gelijkmoedigheid, evenwichtigheid of balans, waarvan de Bhagavad Gîta spreekt als de essentie van Yoga. Wij

moeten onze gevoelsreacties bestuderen ten aanzien van de tegenstellingen, welke aantrekkings en afstoting oproepen, wanneer wij ons willen bevrijden van onze innerlijke onstandvastigheid.

Gaat onze belangstelling uit naar dienst of naar zelf-ontplooiing? Dit is wederom een vraag, welke eigenlijk niet eens zou mogen opkomen, want wij zouden niet mogen merken, dat het ene de daad is en het andere de reactie daarop in onszelf. Wij moeten het hele proces van groei en ontplooiing zien als een voortdurend geven van wat er waardevol in ons is en dat gebruikt kan worden door degenen, waarmee wij in aanraking komen. Zulk een opvatting van schijnbaar verschillende processen zou alle tegenstrijdigheid wegnemen.

Alleen indien wij niet alleen bewust zijn van de openlijk aan de oppervlakte werkende krachten, maar ook van de meer subtiele motieven, de idiële bedoelingen, kunnen wij ons verheffen boven de tegenstellingen, die de bron zijn van conflicten, die de verdeelheid in het bewustzijn doen ontstaan.

Er wordt beweerd, dat twijfel verwerpelijk is. „Twijfel” in deze betekenis is niet het ongelooft aan een autoriteit of een uitspraak. Twijfel groeit, wanneer er een dilemma ontstaat tussen tegenover elkaar staande reacties en wij niet in staat zijn, een keuze te doen.

Een toestand van innerlijke harmonie, waarbij wij zeker zijn van de te volgen weg, is er een van evenwicht, waarbij er geen sprake is van

heen en weer slingeren of van telkens veranderen van standpunt. Indien wij bij elke gebeurtenis op de juiste wijze reageren, niet met de verschillende facetten van ons bewustzijn, maar met ons gehele wezen, dan zullen wij ogenblikkelijk de richting weten, waarin de beslissing moet worden genomen en dat geeft de impuls tot de volmaakte evenwichtige daad. Het woord „volmaakt” betekent de aard van de zuivere intuïtie. Wanneer er in moeilijke omstandigheden een disharmonie bestaat tussen de overwegingen en een verwarring bij het wikken en wegen, dan is de beste wijze om tot een oplossing te komen niet door berekening, niet door nog langer voort te gaan met onze overwegingen, maar door ons terug te trekken op dat innerlijke Centrum, van waar uit de krachten stralen welke onze voet op het juiste pad zullen plaatsen en onze hand de juiste daad zal laten doen. Het geeft ons de levende draad van Ariadne, waarvan in de Griekse mythe wordt verteld. Het juiste oordeel is altijd het ogenblikkelijk oordeel, dat volmaakt synthetisch is, ook wanneer dat oordeel geboren wordt uit het gistingsproces van veel voorafgaande ideeën. De vaste basis van zulk een oordeel is dat innerlijke centrum, waar de ware wijsheid woont.

In elke situatie waarbij wij niet helemaal zeker zijn van hetgeen ons te doen staat, wat onze plicht is, is het allerbelangrijkst om duidelijk en scherp de beweegredenen te kennen. Wanneer de juiste oriëntatie ten aanzien van de funda-

mentele elementen van het probleem er is, zal dat ons de noodzakelijke eerste stap aanwijzen. Wij kunnen ons leven in grote gelijkmoedigheid leven, wanneer wij datgene hebben ontdekt, waarop wij voortdurend gericht zouden moeten zijn. Om onze plicht te zien in een toestand, welke een direct ingrijpen eist, moeten wij weten, welk einddoel wij met onze plicht nastreven. Want het uiteindelijke en het onmiddellijke liggen dicht bij elkaar, wanneer wij het verband maar konden zien. Het uiteindelijke is alleen het diepere motief, het fundamentele doel. Het ligt in de diepte van onze eigen ziel en niet ergens ver weg.

Theosofie ontvouwt ons een Schema, dat in staat is, het beste van elke opvatting te assimileren. Van een bepaald gezichtspunt uit beschouwd, sluit het niet alleen goddelijke ideeën in, de archetypen, maar ook de hele evolutie, waarbij het minder goede wordt opgevat als een sport om het betere te bereiken. Het is een schema van volmaking, dat zich baseert op het minder volmaakte, waartoe wij op een bepaald moment in staat zijn. De vormen, welke met zoveel moeite en geduld worden opgebouwd, zijn slechts een ruwe schets van hetgeen tenslotte verwerkelijkt zal worden. In dit proces heeft ieder onzer een aandeel, wanneer hij tenminste in staat is om zich bewust te zijn van een innerlijk centrum in zichzelf, dat gedefinieerd kan worden als het hoogste Goed, de hoogste Waarheid, de hoogste Schoonheid. Het tot verwezenlijking brengen van dat innerlijk

Iets is de vervulling van „de veraf-gelegene, goddelijke gebeurtenis”, waar wij allen onbewust en vaak struikelend en dwalend heen reizen.

Onze grote taak is dat Iets te ontdekken als een eigen ervaring. Het kan niet blijven bij een fraze of een woord. De ontdekking moet in het leven zelf worden gedaan. Want leven is doen en doen is leven. Zonder daden is er geen bewustwording mogelijk. Het is de reactie in ons, welke volgt op de juiste daad, waardoor het inzicht ontstaat. Een waarheid, die niet in het vuur van het leven is gelouterd, is machteloos. Alleen wanneer het in een vorm vloeit, welke er de juiste expressie aan verleent, wordt de waarheid levend en krachtig in het bewustzijn, dat ons naar buiten gerichte zelf is.

In ieder mens is er iets van de hoogste waarde, dat de mogelijkheid van eindeloze ontwikkeling in zich heeft en tot in eeuwigheid zal blijven, en het kan in elke gebeurtenis worden ontdekt, onder elke omstandigheid van ons bestaan. Wanneer iemand het heeft gevonden en zijn hart ermee heeft verenigd, dan heeft hij in zichzelf zowel integriteit (geheelheid) als evenwicht tot stand gebracht; dan leeft hij niet als een schaduwbeeld van zijn innerlijk zelf, gevangen binnen de omwalling van zijn beperkingen, maar als een schitterend middelpunt, welks stralen elke gebeurtenis verlichten en onder iedere hoek teruggekaatst worden. In dat licht worden alle dingen in hun ware pro-

porties gezien en tonen zij hun verborgen wezen. Dan is zo'n mens in staat om tot het besef te komen, dat alle dingen, zowel in hemzelf als daarbuiten, in hun diepste wezen één zijn.

6. DE WET VAN DE JUISTE VERHOUDINGEN

Aangezien er, naar waarheid, alleen het Ene is en alles uit de Ene is voortgekomen, moeten alle dingen onderling met elkander in verband staan. Dit verband is alleen een achtergrond of een fundament, waarop wij moeten bouwen. En dat bouwen is evolutie. Het is een gemeenplaats om te zeggen, dat alle verhoudingen betrekkelijk zijn en niet absoluut.

Pas wanneer wij iets gezien hebben van het Licht, dat schijnt van omhoog, beginnen wij in te zien, dat alles in de Natuur leven is, wetmatigheid en onderlinge verbondenheid.

Onze verhoudingen veranderen voortdurend, niet alleen van het ene leven op het andere, maar zelfs binnen het tijdsbestek van één enkel leven. De verhouding van een vader tot zijn zoon als baby blijft niet dezelfde, wanneer die zoon volwassen is geworden. De verhouding van een jongeman tot zijn verloofde of zijn jonge bruid is niet meer dezelfde, wanneer zij als echtgenoten hun zilveren of gouden huwelijksfeest vieren.

Wanneer iemand zichzelf beschouwt, ziet hij, dat hij ten opzichte van zijn hele omgeving in bepaalde verhoudingen staat. Hij is een eenheid in een web van verhoudingen, een punt, waar ontelbare draden samenkomen. Hij is als

het Pool-punt op een globe-oppervlak, waardoor en waaromheen tal van cirkels lopen. De parallel-cirkels om de pool heen kunnen worden opgevat als de omstandigheden; de breedte-cirkels, welke door de pool heen gaan, zijn dan de levenscirkels of die van de bewuste verhoudingen.

Laten wij die laatste cirkels eens nader beschouwen. Sommige zijn levend en andere niet. Het einddoel van de evolutie is het levend en stralend zijn van al die cirkels, geen enkele uitzonderd.

Hier is een interessant metafysisch vraagstuk: Gaan al die cirkels van dat ene punt uit, of komen alle cirkels — elk op zichzelf onafhankelijk — in dat ene punt samen? Met andere woorden: Is de individualiteit het resultaat van de krachten van buitenaf, of zijn de krachten de uitstralingen van de individualiteit? Is de Logos het brandpunt voor het Licht van de Logos of is het Licht de uitstraling van de Logos als het ene Centrum?

Onze verhoudingen zijn zowel uiterlijk als innerlijk, omdat het universum uiterlijk en innerlijk bestaat. De uiterlijke verhoudingen zijn karmisch, volgens de wet van wisselwerking; de innerlijke verhoudingen ontstaan door sympathie, door de Geest, door de Stralen, de sub-Stralen, de sub-sub-Stralen, enz. Wanneer het uiterlijke en het innerlijke elkander naderen, wanneer Hemel en Aarde verenigd worden, wanneer de conjunctie van Geest en Stof — welke nu in oppositie zijn — plaatsgrijpt, zul-

len alle dingen herschikt worden. Die herschikking is een gebeuren in tijd.

De uiterlijke verhoudingen zijn die van tijd, plaats en omstandigheden. Tussen de stoffelijke verhoudingen en de geestelijke verhoudingen staan die, welke wij ieder moment ervaren; het zijn de verhoudingen of de reacties van ons bewustzijn. Met deze laatste hebben wij in het bijzonder te maken, want voorlopig vallen de geestelijke verhoudingen — die van de zuivere Werkelijkheid — buiten onze bevattin g. En wat voortspruit uit de materiële wereld, het karma van het verleden, dat moeten wij aanvaarden zoals het tot ons komt.

Onze verhoudingen ten aanzien van personen, zowel als van dingen en gebeurtenissen bestaan op alle drie gebieden van denken, gevoelen en fysiek handelen. Al onze instellingen zijn slechts een zekere neerslag van verhoudingen, een patroon en basis voor uiterlijke handelingen, waardoor het karakter daarvan binnen bepaalde banen wordt gehouden. Het uiterlijke moet zich richten naar het innerlijke, zoals de bast zich plooit naar de vorm van de levende boom. Wanneer er bijvoorbeeld een innerlijk gevoel van gelijkheid met anderen is, dan zal de uiterlijke ongelijkheid zich niet lang kunnen handhaven.

Hoe staan wij ten opzichte van anderen in ons denken en voelen? Hoe reageren wij innerlijk op hun bijzijn? Hoe beïnvloeden wij hen met onze onuitgesproken gedachten en bedoelin-

gen? Dit alles zal onze uiterlijke gedragingen bepalen.

De uiterlijke wereld is er een van conflicten; vooral in deze tijd. De conflicten zijn voornamelijk conflicten van tegenstellingen: Oost en West, kapitaal en arbeid, kleurlingen en blanken, de begrippen jong en oud, nieuw en oude-tijd, man en vrouw, enz. In elke soort van verhouding is het begin altijd onverschilligheid, wegens het gebrek aan innerlijk of uiterlijk contact. Daarna volgt een contact, dat tot een zekere spanning leidt, welke weer tengevolge heeft dat de een de ander gaat overheersen, onderdrukking en exploitatie van het ene aspect door het andere. Dat veroorzaakt eerst ontevredenheid van de kant van de onderdrukte, dan ontstaat weerstand en rebellie en tenslotte de algehele verbreking van de oude verhoudingen. Er kunnen dan nog verdere conflicten optreden, maar nu als tussen gelijken, met schijn-verdragen, compromissen en onzekerheid. Uiteindelijk moet er toch weer een evenwichtstoestand worden bereikt, een harmonische verhouding, een samengaan in wederzijds waardering, ieder in vrijheid.

Wij zien het drama van dit conflict in de staatkundige en raciale verhouding van bijvoorbeeld Nederland en Indonesië (Engeland en India); ook in de verhouding tussen kapitaal en arbeid. Bij deze laatste zijn wij reeds aangeland in de fase van verdragen en compromissen. Wij zien het conflict ook in de verhoudingen tussen de man en de vrouw, hoewel zij

daar veel subtieler zijn. De vrouw is niet meer een speelpop, toch is zij niet zo vrij als velen menen dat zij is. In veel Oosterse landen is zij niet vrij, noch in de mededinging in het maatschappelijk leven, noch in het gezinsleven, noch in het leiden van nationale en internationale aangelegenheden.

Elk nieuw idee ondergaat soortgelijke processen in het verloop van zijn groei. Eerst wordt het met onverschilligheid bejegend; vervolgens, wanneer het sterk genoeg is om moeilijkheden te veroorzaken met de oude gewoonten, wordt het uitgemaakt voor allerlei lelijks, achtervolgd en tenslotte zegeviert het nieuwe — en dat moet wel, als er waarheid in schuilt — en wordt het aanvaard en is men er zelfs trots op. Zelfs een tyran wordt aanvaard, wanneer hij zegeviert en wordt dan populair. De wetenschappelijke ideeën van Copernicus, de vrijheid van onderworpen volken, van godsdienstige overtuigingen, zijn historische feiten van de volkomen omwenteling in de algemene opvatting.

In elke twee individuen is er een element van tegenstrijdigheid, want geen twee mensen zijn precies gelijk aan elkaar. De tegenstrijdigheden komen aan het licht onder bepaalde omstandigheden en in het bijzijn van derden — hetzij mensen of dingen — wanneer die ook in het spel worden betrokken. Wij hebben allen wel gehoord van driehoeksverhouding in huwelijkse zaken of bij z.g. liefdes-affaires. Ieder tweetal partners staat ten opzichte van een andere

combinatie onder een bepaalde verhouding. Alle tegenstellingen zijn inderdaad aanvullingen. Zij worden aanleiding tot conflicten, in zoverre het bewustzijn zich met de uiterlijke vormen vereenzelvigd en er daardoor aan wordt onderworpen. De vormen verschillen wel, maar daarom behoeven zij nog geen scheiding te veroorzaken. Toch doen zij dat, omdat het bewustzijn nog kinderlijk is en onervaren. De antithese van het zelf en het andere vormt zich gemakkelijk en wordt steeds overtuigender door de voortdurende herhaling in allerlei gedaanten.

Het is een denkgewoonte, welke te wijten is aan het oppervlakkige bewustzijn. De veruiterlijking van het bewustzijn, dat deel heeft aan de inwezenlijke eenheid, moet door prikkels tot stand worden gebracht. Maar in de buitenwereld zijn die prikkels van een grote verscheidenheid en niet in harmonie met elkaar. Ons probleem is er een van prikkels en trillingen. De trillingen zijn van verschillende snelheid en liggen daardoor op verschillend niveau. Een globale onderscheiding is bijvoorbeeld die, welke in Theosofie wordt gemaakt, wanneer wij spreken over het Ego (de Geestelijke Ziel) en de persoonlijkheid. Het antwoord van het Ego is altijd harmonisch. De Deva's, die met elkander gemeenschap hebben op de gebieden van zuivere en ideale schepping, verstaan zich met elkander in melodieuze muziek en in de schakering van hun volmaakt harmonieuze kleurutstralingen.

Alle verhoudingen veranderen, omdat ze een levensproces zijn en het leven is verandering, voortdurende actie en reactie. Wanneer een vorm niet meer reageert, is zij dood. De veranderingen zijn het gevolg van karma, waarvan alle boeien tenslotte geslaakt moeten worden; zij worden gesmeed door begeerte. Karma is een wet van evenwicht, van actie en reactie, een automatische wet, maar in de sfeer van verantwoordelijke en bewuste handeling wordt zij een zedelijke wet. Wij zien de door karma veroorzaakte veranderingen in de verhoudingen door de op elkaar volgende levens heen.

Zelfs indien wij één enkel leven beschouwen, ontwaren wij voortdurend verandering. Indien de verhoudingen slechts oppervlakkig zijn, leiden de veranderingen tot een breuk. Snelle veranderingen kunnen allerlei effecten teweegbrengen, maar zij leiden niet tot een diep begripen. Onze moeilijkheden met anderen zijn meestal het gevolg van een gebrek aan diepte, gemis aan innerlijk contact, afwezigheid van waarachtige genegenheid. Ieder is opgesloten in een cocon van zijn eigen gedachten, geweven in een bedrieglijk licht. Er is een schors of korst van zelfzucht en er speelt een valse schijn omheen.

Indien ons leven stilstaat, komt dat, omdat er geen belangstelling voor anderen is, geen werkelijke gemeenschap met de wereld rondom; wij zijn opgesloten binnen een zelf-geschapen gevangenis, geïsoleerd, eenzaam, zonder enige

verandering, ronddraaiende binnen een steenharde schaal van eigenwaan. Onze verhoudingen met anderen zijn grotendeels levenloos, vorm-verhoudingen, onharmonisch, met elkaar in conflict en slechts ten dele elkaar beïnvloedend.

In elke waarachtige verhouding is een zekere mate van verwezenlijking in de eerste plaats van de eer van de ander, het besef, dat hij onze gelijke is in menselijke waardigheid; en dan van zijn verschillend-zijn van onszelf, hetgeen ons medegevoel en begrip moet wekken.

In elke uiterlijke verhouding bestaan er verschillen in niveau — sociaal, intellectueel, in ervaring, in maatschappelijke functie (gezagsdrager en arbeider), enz. Al dergelijke verschillen veroorzaken hun eigen kleurschakering in het patroon van verhoudingen tussen de betrokken partijen en beïnvloeden de activiteiten, welke uit die verhouding voortvloeien. Het doel van elke verhouding is het tot uitdrukking brengen van de innerlijke zielseigenschappen. Op deze wijze ontstaan zowel bloedveten als familiebanden.

Alle natuurlijke verschillen hebben de neiging onder bepaalde categorieën te komen, welke een specialisatie betekenen. Elk daarvan heeft zijn eigen betekenis. Het mannelijk lichaam geeft bepaalde ervaringen, welke die van een vrouw kunnen aanvullen. Ieder temperament (veroorzaakt door de combinatie van verschillende Straal-aspecten) heeft zijn eigen hebbelijkheden en mogelijkheden. Elk ras, elke gods-

dienst, elke cultuur, geeft de ziel als het ware een bad van bepaalde invloeden, nodig om hem van alle markten thuis te doen zijn. Elke fase van het leven heeft zijn waarde. In elke wetenschappelijke schematisering van het leven wordt gepaste aandacht geschonken aan ieder onderdeel, aan de juiste stimulans voor een bepaalde periode, aan de kansen, welke in die fase aan het individu geboden moeten worden.

In de juiste samenleving moet elk aspect de gelegenheid hebben, zich tot volkomenheid te ontplooiën. Daar moet elk individu die plaats krijgen, waar hij van het grootste nut voor anderen wordt en zijn betekenis het meest tot zijn recht komt, juist zoals in een muzikaal meesterwerk elke noot daar staat, waar zij voor zichzelf zowel als in verband met alle andere accoorden de diepste betekenis heeft. Het mooiste symbool voor juiste verhoudingen, waarbij alle afstanden en hoeken anders zijn, is de volmaakte golflijn — een vloeiende lijn van volmaakt harmonische schoonheid. De Indiase cultuur van weleer was gebaseerd op de aanvaarding van natuurlijke verschillen en streefde naar het volmaakte functioneren van elk apart onderdeel, zowel als van het geheel, en deed daarvoor een beroep op de innerlijke houding van het individu, als wel op diens besef van de betekenis van de plaats, waar de mens in het maatschappelijk bestel was gesteld. Dit was alles begrepen in het woord Dharma, dat vaak vertaald is als zede.

Verhoudingen waren er voor dienstbetoon, voerden tot ontplooiing — uit de beperkingen welke door daden in het verleden waren ontstaan naar een wereld van hogere plichten en grotere verantwoordelijkheden, plichten en rechten werden op hun juiste plaats gerespecteerd in de totaliteit van de samenleving.

De wet van verhoudingen streeft, evenals de slingerwet, naar het herstel van het natuurlijk evenwicht. Er is een uitwendige prikkel en een innerlijke responsie. De responsie kan wijs en weloverwogen zijn, ofwel — zoals meestal het geval is — de automatische reactie van een half-ontwaakt bewustzijn. Het kan dof en onbetekenend zijn (Tamasisch), of geprikkeld en aggressief (Rajasisch), of harmonisch, intelligent en volkomen (Sattwisch). Wanneer het laatste het geval is, zal de reactie de instinctieve responsies teniet doen en de schalen van de balans in het juiste evenwicht brengen. Zulk een daad is dan de juiste daad, welke tot de juiste verhoudingen leidt.

Broederschap is de enig juiste verhouding, omdat wij allen delen in het ene Leven. Onze broederschap met alle levensvormen sluit ook de dierenwereld in, ook de misdadigers en de onzichtbare schepselen eveneens. Onze huidige verhouding tot de dieren is uitgesproken verkeerd. Het is onvermijdelijk, dat zij op de een of andere manier hersteld moet worden door de mens te doen boeten voor de wijze, waarop hij zijn jongere broeders exploiteert en wreed behandelt. Natuurlijk zijn de mensen aardig

voor hun lievelingsdieren, omdat ons gevoel van bezit ons een gevoel van gehechtheid geeft. In het oude India, in het bijzonder onder de Jains en de Boeddhisten, werd Ahimsa of het niet benadelen van of leed doen aan alle levende wezens beschouwd als een verheven ideaal, dat niet gemakkelijk te verwezenlijken is. Ahimsa lijkt misschien een negatieve deugd, maar elke ontkenning van een kwaad of ondeugd maakt automatisch de weg vrij voor een positieve verworvenheid.

Eenheid en verscheidenheid worden beide in Broederschap gerealiseerd, hetgeen de waarachtige en alomvattende verhouding is. Broederschap erkent verschillen, zoals in de familiekring, maar vergeet nimmer de éénheid. Broederschap is de sleutel tot de oplossing van al onze problemen; het is een zuivere verhouding, want het heeft geen zweem van overheersing in zich. Overheersing betekent bevrediging en leidt tot conflict. Elke verhouding, welke tot doel heeft een ander te exploiteren terwille van de eigen bevrediging, is inwezenlijk verkeerd, verwrongen en het doet dit meestal onder het mom van liefde. Zulk een liefde is alleen maar een houden-van om genot. Dat wil niet zeggen, dat genieten op zichzelf onjuist is. Het kan rein zijn, de ervaringen van iets harmonisch; maar het kan zelfzuchtig zijn, iets, dat altijd weer het „zelf” in het spel brengt. Het is sensatiezucht, welke de gedachte bedwelmt, het verkeerde als iets goeds voorstelt; Manas trekt in de draaikolken van het

astrale beginsel, Kama Rupa. De illusie verspreidt zich door zich met andere dingen te vermengen, zoals wij zien in de z.g. kunst, die op de sexuele gevoelens speculeert. Broederschap sluit de gedachte uit, dat enige verhouding tot doel zou mogen hebben, dat iemand een medescheppel zou gebruiken ten eigen voordele. Broederschap betekent rechtvaardigheid, samenwerking en vrijheid.

De ware verhouding, welke opbouwend en gelukkig is, is essentieel een verhouding in vrijheid. Zulk een verhouding gunt elk individu, meer zichzelf te zijn, of helpt hem tenminste minder beperkt te wezen. De broederschap tussen twee harten is alleen mogelijk in een toestand van harmonie, van gesynchroniseerde trillingen en verrijkende wisselwerking, zonder kans op ontstemming, parasitisme of overheersing. De verhouding van de vrije mens ten opzichte van alle wezens en dingen is er een van volkomen vrijheid. Hij is vrij van Karma en zijn groei wordt bepaald door de Geest, de wet van vreugdevolle offering, van geven. Hij heeft zijn geweten van alle onderbewuste elementen gereinigd en dit is geworden als een orgel, waarvan de talrijke klankpijpen alle tonen van een rijk verleden harmonisch en melodieus doen weerklinken. Hij is niet beghend en niet zelf-ingenomen. Hij heeft het nu bevrijd van het toenmaals. Hij is de ware yogi, een centrum van vibrerend leven, niet meer een zwaarwichtig en traag reagerend wezen. Hij weerklinkt als een wonderbaarlijke

trom en alle dingen om hem heen resonneren in samenklank met hem. Hij is één met hen allen in de varianten van zijn bewustzijn. Hij is opgestegen tot een universele verhouding. De diepte in de verhouding is een aspect van het onsterflijke Ego, dat eeuwig rein en onzelfzuchtig is. Hij is het zelfloos Zelf. Zijn contact met andere dergelijke Ego's is zuiver geestelijk. Het geestelijke is altijd buiten bereik van de uiteenrafelende vingers van de Tijd. In dit prachtige universum, waarin wij leven en bewegen, grotendeels zonder veel begrip, is alleen datgene, wat waard is, onsterfelijk te zijn, ook inderdaad onsterfelijk. De ware mens is onsterfelijk, omdat hij de geestelijke mens is en deelt in de goddelijke eigenschappen van de Geest. Zijn menselijkheid is een weerspiegeling van zijn goddelijkheid en is onverderfelijk, omdat het zelf-vernieuwend is als een Phoenix. Hij is de eeuwige jongeling, omdat de fontein van het scheppend leven haar stralen in hem omhoog doet springen.

Waarachtige liefde hoort bij het goddelijk Ego en is onvergankelijk, omdat reine liefde de grondslag is voor zowel volmaakte als dynamische verhouding, gezien vanaf het standpunt van innerlijke visie. Elk hoogtepunt van genegenheid, liefde of andere geestelijke extase wordt, hoe kort zij ook duurt, opgetekend en voor altijd bewaard. Er is geen „verloren winstpunt”. Het is inderdaad, wat genoemd kan worden „de eeuwigheid, welke in één moment geboren wordt”, of, wellicht juister ge-

formuleerd: een vluchtig en nochtans eeuwigdurend oogenblik. Want elk oogenblik, hoe vluchtig ook, zal, wanneer het niet wordt ervaren tegen de achtergrond van het verleden of met een uit herinnering geschapen verwachting voor de toekomst, opbloeien tot een eeuwigheidservaring.

Wat kunnen wij, waar wij nu staan, doen om dat stadium te bereiken? Wij moeten voortdurend onszelf bestuderen om te weten, in hoeverre wij juist handelen, waar wij verkeerd gaan; onszelf onderzoekende in al onze verhoudingen ten aanzien van mensen en dingen. Wat is juist in onze verhouding? In de verhouding tot objecten moet er geen bezitsverlangen zijn voor datgene, waarop wij geen recht hebben; ten aanzien van levende wezens is de maatstaf Ahimsa, geen leed berokkenen; en bovendien het vermijden van verwarrende of bedenkelijke contacten, oprechtheid in gedrag en de hoogste, reinste en meest zelf-opofferende liefde.

Wij kunnen nooit een juiste verhouding met anderen hebben, tenzij onze gedachten over anderen die kenmerken vertonen. Verhouding is gebaseerd op een innerlijke houding en de houding van ons denken is de principiële maatstaf, niet het uiterlijke feit, dat de aanleiding is tot de gedachte. Innerlijke houding is als een snaar; gedachten zijn de trillingen daarvan, wanneer de snaar door feiten wordt bespeeld. Met allen en alles bestaan er verhoudingen en deze leiden tot werkelijke vooruitgang in over-

eenstemming met de Goddelijke Wil. Er moet harmonie, evenwicht, vreugde zijn, waardoor de betekenis voor beide partijen dieper wordt, een gevoelvol benaderen en het contact van zielen onderling, waardoor een vonk overspringt, die beide zielen in vlam zet. Juiste verhouding is de belichaming van een tijdeloze Werkelijkheid in een aanwijsbare vorm. Het is op alle gebieden — van denken, voelen en doen. Volmaakt te zijn in onze verhouding met anderen betekent zelf volmaakt te zijn.

7. THEOSOFIE, EEN LOGISCHE SAMENVATTING

Zoals het woord Theosofie reeds zegt, is zij goddelijke Wijsheid en wij kunnen er alleen maar in zoverre enige voorstelling van vormen, als wij er iets van begrijpen. Voor wat ons betreft zouden wij het willen definiëren als de Wijsheid die in de Openbaring tot uitdrukking komt, een Wijsheid, welke in relatie staat tot al hetgeen wij waarnemen; onze dagelijkse ervaringen.

Welke voorstelling wij ons ook van God maken als de grote Realiteit, of van de mens en het heelal als met Hem in verband staande, in elk geval mogen wij niet, tegen de feiten, d.w.z. onze ervaringen, ingaan, hoe wij die ook zouden willen verklaren. De wetenschappelijke waarnemingen zijn dergelijke onweerlegbare feiten; maar niet datgene, wat men eruit afleidt, noch enige theorie, want die veranderen telkens weer en moeten dat wel, naarmate meer van dat onbekende, wat nog geen wetenschap is, bekend wordt. De Wetenschap heeft in haar ontwikkeling al veel dergelijke onbekende factoren gevonden. De verklaringen en theorieën moeten beoordeeld worden naar wat zij waard zijn en ieder onzer staat het vrij om er een oordeel over uit te spreken. Het is mogelijk, dat een bepaalde wetenschappelijke theorie op enkele punten overeenstemt met het standpunt

van het Occultisme, of zelfs, dat het inderdaad geheel hetzelfde is, al wordt het dan met andere woorden uitgedrukt. Het woord „occult” klinkt wat geheimzinnig, doch het betekent alleen maar „het verborgene” en wat nog in de Natuur voor ons beperkte bevattingvermogen verborgen ligt, is oneindig veel meer dan wat ontdekt en duidelijk is.

In de moderne opvatting is wetenschap het product van en gebaseerd op waarnemingen. Maar wat waargenomen wordt, is slechts een verschijning, een vorm. Achter de gevel van die vorm is er een rijkdom van oorzakelijke factoren en de poging om iets van deze factoren te weten te komen, is juist datgene wat aanleiding heeft gegeven tot het ontstaan van het Occultisme.

Er is iets dat de vormen, welke wij kunnen waarnemen op elk gebied van openbaring, te boven gaat en dat is de aard van het leven of het bewustzijn, de subjectieve kant, welke in het Occultisme even intensief wordt bestudeerd als de objectieve. Wanneer leven of bewustzijn zich door een vorm openbaart als een bepaalde werking, kan de wetenschap er zich mede bezighouden en formuleert het leven of het bewustzijn in termen van het waargenomen proces. Maar de wetenschappelijke opvatting wordt begrensd door het feit, dat er grenzen zijn gesteld aan de fysieke vermogens waarover de mens beschikt. Wij komen met de buiten-wereld alleen in contact via bepaalde trillingsgebieden, welke gedeelten zijn uit een

totaliteit van trillingen, die zich ver aan beide zijden van de waarneembare uitstrekt. Theoretisch is het trillingsveld oneindig groot. Het is best mogelijk, dat er trillingen zijn van een bepaalde frequentie in enig onbekend medium, waar wij niets van weten.

Indien dat zo is, is het dan misschien niet mogelijk, dat wat wij nu aanzien voor de subjectieve ervaringen van een mens, zijn mystieke of religieuze gevoelens b.v., ook een objectieve kant hebben, maar dan een, die ijler is en op een hoger niveau ligt dan van de trillingen, welke door onze gewone zintuigen worden waargenomen?

Wetenschap bouwt van beneden-af. Het occulte bouwwerk omvat de hoogste hemelen, leven en vorm. Maar het fundament van het geheel moet op objectieve gegevens berusten; fundament niet opgevat in de zin van het begin, maar als datgene, wat voor ons allen reëel is, n.l. de objectieve feiten. Het bouwwerk zou aan de top kunnen beginnen, bij het hoogste punt van de kroon van de centrale koepel. M.a.w.: het zou zoiets zijn als een gebouw, dat aan één punt is opgehangen, een zeer merkwaardige stalaktiet. Dat klinkt ons zonderling in de oren, is het niet? Het is even vreemd als te bedenken, dat de mensen aan de andere kant van onze aardbol aan hun voeten hangen, met hun hoofden naar beneden. Boven en beneden zijn maar betrekkelijk en moeten soms begrepen worden als subjectief en objectief, vanuit de Eénheid en vanuit de verscheidenheid. In-

dien wij in het licht van zulk een zienswijze de beweging vanuit het centrum naar de omtrek beschouwen, voeren wij het begrip in van afnemende geestelijkheid en toenemende stofelijkheid en staan op het standpunt van het Occultisme. Wanneer datgene, wat wij een bouwwerk noemden, een beweging is van omhoog naar beneden, dan moet het ondereinde precies kloppen met de objectieve feiten, met de duizenden dingen en gebeurtenissen op dit — voor ons — rotsvaste niveau van bestaan. De occulte Wijsbegeerte of Wetenschap tracht feiten mede te delen, alles wat bestaat op redelijke wijze te verklaren, alles wat wij kunnen waarnemen, alle verschijnselen, natuurlijke en menselijke.

Het fundament is alleen goed, indien de uitkomsten goed zijn; dan kunnen de muren worden opgetrokken; dat betekent, dat wij een systematisch geheel kunnen construeren, dat volkomen voldoet en ons in zekere mate een indruk — zo niet van alle détails op de verschillende étages van het Huis des Vaders (om de Christelijke uitdrukking te gebruiken) en van de zolder en de vorm van het dak, maar dan tenminste een overzichtelijke indruk geeft van hetgeen er onder dat dak leeft en bestaat. Op deze wijze krijgen wij in grote trekken een schematisch overzicht van hoe het bouwsel in elkaar zit en dat — voorzover het gaat — niet àl te onjuist is. Elke wetenschappelijke omschrijving welke zó ruim is, dat zij een beeldveld van verschijnselen tracht te omvatten,

heeft de neiging, abstract te worden — geometrisch, mathematisch, enz. — en geen verband meer te hebben met het leven, met levende ervaringen en het bewustzijn.

De goddelijke Wijsheid moet alle zichtbare en onzichtbare dingen omvatten, alles, wat betrekking heeft op leven en vorm beide, zowel het subjectieve als het objectieve aspect van de Openbaring. Veronderstelt eens, dat wij tot op zekere hoogte dit alles weten; zou die kennis dan een compleet geheel vormen, een Synthese? Er kan alleen maar synthese zijn, wanneer er een zekere samenhang of harmonie bestaat tussen alle feitelijke kennis, dat is wat men universeel noemt. Ook nu reeds staan de dingen met elkaar in verband onder de invloed van krachten, welke zich volgens bepaalde wetten gedragen. Wij kunnen te weten komen, welke die invloeden zijn, door een analyse van de verschijnselen. Maar is er een beginsel in het heelal, dat de oorzaak is van een grotere, diepere en meer fundamentele harmonie, waardoor een uiteindelijke éénheid van alle delen tot stand wordt gebracht, ze samenbrengend in een bepaald verband, dat beschreven kan worden als de ware en volkomen samenvatting, dat van de allerhoogste betekenis is?

Theosofie, hetgeen een moderne versie is van de Oude Wijsheid wat deze dingen betreft, beantwoordt deze vraag bevestigend. Voordat Einstein tot zijn hypothesen kwam, werd hij gedreven door het gevoel, dat de Natuur één Geheel moest zijn en dat er daarom een harmo-

nisch verband en een zekere eenvormigheid in haar verschijnselen moest bestaan. Dit was een innerlijk vertrouwen en het voerde hem tot een inzicht, dat zulke merkwaardige resultaten opleverde. Of nu zijn standpunt te eniger tijd herziening behoeft, in elk geval wordt het ten volle door Theosofen gedeeld. De theosofische verklaring heeft de verdienste, alle verschijnselen te beschouwen in het licht van principes, welke uitgaan van het hoogste punt van zelfverwerkelijking en die — kritisch beoordeeld — redelijk en gezond zijn, de zuiverste harmonie aantonen en een samenvattend geheel geven, waar geen enkel bekend iets of verschijnsel buiten gelaten is. Deze principes vormen met elkaar een logisch systeem en zijn een soort van onversplitsbaar metafysisch atoom. Maar het is een atoom, waar ieder onzer de levensadem moet inblazen van zijn eigen bewuste verwezenlijking, waarna dit atoom zal uitdijen tot het wonderbaarlijke Heelal.

Er is een Eénheidsbeginsel in het heelal, dat de eenheid is van alle leven. Al het geopenbaarde groeit op uit een zekere polariteit tussen dit Eénheidsprincipe en het principe van Verscheidenheid, voorgesteld door de materie in al haar gradaties. Andere termen voor deze polariteit zijn Geest en Stof, welke beide onscheidbaar zijn op alle gebieden van bestaan. Alleen de wijze, waarop de Geest zich openbaart, verschilt in graad, in kwaliteit of geaardheid. En deze fundamentele vooropstelling doet de Theosofie zo héél anders zijn dan alle mate-

rialistische en zuiver empirische wijsbegeerten. Om deze reden mag Theosofie worden aangeduid als een geestelijke wijsbegeerte.

Overal is er leven, al is het dan in verschillende gradaties, zelfs in datgene, wat wij als dode of levenloze stof beschouwen. Bewustzijn gaat steeds samen met leven. In de mens is dat bewustzijn ontplooid tot zelfbewustzijn en om die reden kan hij iets te weten komen omtrent bepaalde feiten, betreffende zijn psychische en geestelijke aard, feiten, welke subjectief zijn met betrekking tot zijn fysieke bewustzijn. Dit beduidt, dat hij in zichzelf kan zoeken en daar zijn wáre aard kan ontdekken.

Het allerbelangrijkste van deze feiten is de eenheid van alle bestaan. In het bestaan van deze eenheid, welke dynamisch is, ligt de mogelijkheid van een volmaakte synthese. Alle uiterlijke dingen en verschijnselen evolueren naar een punt, waarin hun ziel — de ware aard van hun leven — duidelijker zal uitkomen, een toestand van scherper inzicht, plooibaarheid en vermogen tot het bereiken van innerlijke vrede. Wanneer dit proces voltrokken is, zal alles in de juiste verhoudingen teruggebracht zijn en deze harmonie zal onderlinge samenwerking en grote saamhorigheid ten gevolge hebben, zonder dat iets prijsgegeven behoeft te worden van de karakteristieke geestelijke aspecten van ieder wezen.

Naarmate elk ding zo evolueert, ontwikkelt het grotere vermogens en komt in de juiste, d.w.z. in de best mogelijke verhoudingen tot

anderen. Wij kunnen deze mogelijkheid onder de mensheid tot stand brengen. In zeker opzicht zijn alle mensen één. Vooropgesteld het nodige inzicht en een geest van wederzijds begrip, moet het voor individuen, groepen en volken, hoe verschillend ook, mogelijk zijn om tot samenwerking te komen, met het gevolg, dat ons aller leven belangrijk waardevoller zal worden en een prachtige menselijke samenleving zal ontstaan.

Theosofie breidt deze zienswijze tot het gehele heelal uit. Het heelal wordt belevendigd door éénzelfde Leven, dat het Leven Gods is, hoewel het in de mens tot een grotere mate van ontplooiing is gekomen dan in de lagere natuurrijken. Er is een éénheid in de Geest. Deze Geest, zich spiegelen in de stof, openbaart zich als veelvuldigheid. Ieder aspect is een afgescheiden individualiteit, welke zich op zijn eigen bijzondere wijze in een vorm manifesteert. Niets kan zonder vorm tot uitdrukking komen.

De Geest is transcendent en eeuwig onkenbaar op alle objectieve gebieden. Hij zendt talloze stralen uit, welke de ziel zijn van elke vorm, al verschillen alle vormen onderling in vermogens en karakter. De manifestatie van de individualiteit, welke een uiting is van de gaardheid van het inwonend leven, is niet onveranderlijk, maar progressief. Dat is evolutie, welke — gezien met de ogen van de Wetenschap — een ontwikkeling van de soorten is; en zoals Theosofie het beschouwt, een evolutie

van vormen tot aanpasing aan de ontplooiing van het leven.

Het inwonend leven is één en velen. Gezien van het standpunt van de Geest, die het middelpunt is, is het één; het is veelheid en verscheidenheid, indien men het beschouwt van het standpunt van de Stof die de omtrek verteenwoordigt.

De synthese, waar ik op doel, is niet alleen een synthese van kennis, waardoor wij een beter begrip krijgen, maar een synthese van de Natuur-zelf. Wanneer wij denken aan het leven in de dingen, bestaat niet alleen de mogelijkheid van een synthese, welke een vereniging is, maar zelfs van een integratie, hetgeen meer is dan verenigen en de éénheid impliceert. Omdat de Ene de velen is geworden, kunnen de velen opnieuw de Ene worden in een ontwaakt bewustzijn. Maar, gezien van de kant van de individualiteiten met hun karakteristieke verschillen, betekent synthese volmaakte harmonie, welke de bron is van sympathie, samenwerking en geluk.

Wanneer dit dan het theosofisch standpunt is, kan het alles aanvaarden wat waar en juist is in elke filosofie, religie en elke wetenschap. Deze — in het bijzonder wat betreft religie en wetenschap — schijnen in het verleden tegenover elkaar gestaan hebben, maar inderdaad hebben zij het vraagstuk van verschillende kanten uit benaderd. Wetenschap benadert alles in het heelal van buiten-af en registreert haar bevindingen. Vervolgens constateert zij

het onderlinge verband tussen al datgene, wat zij waarneemt. Zij bouwt ook hypothesen op om de feiten te verklaren, zoals de Relativiteits-theorie. Wijsbegeerte werkt op verstandelijk terrein en houdt rekening met alle ervaringen van het denken; onderzoekt de geldigheid van deze ervaringen, maakt daaruit zijn gevolgtrekkingen en tracht deze op zodanige wijze te rangschikken, dat zij een verklaring geven van de natuurlijke processen. Godsdienst bemoeit zich met bepaalde typen van deze ervaringen, de diepere, en formuleert theorieën en ideeën om ze te verklaren. Aangezien er niets anders is dan onze ervaringen om op te bouwen, en alle ervaringen stof voor studie leveren, bestuderen wij in de Theosofische Vereniging zowel wetenschap en wijsbegeerte als godsdienst.

Wijsheid is veel meer dan kennis, hetgeen in het algemeen wordt opgevat als kennis omtrent feiten en verschijnselen. Onze wijsheid bestaat in hetgeen wij van die feiten en verschijnselen maken. Wijsheid is evenwel geen vindingrijkheid, zelfs niet van God's kant. Er is niets wonderlijkers dan de vindingrijkheid van de natuur. Maar met welke bedoeling? Er ligt in de natuur een diepe bedoeling verborgen, welke is de zelfontplooiing van het leven, van de verborgen aard van alle dingen. In deze zelf-ontplooiing is vreugde, scheppingsdrang en schoonheid.

God's Wijsheid is Zijn Natuur, welke zich in het ganse Heelal manifesteert en er niet van is

te scheiden. Het is die Wijsheid, welke alle dingen geschapen heeft met de inherente drang van het ene Leven. De vormen winnen steeds meer aan betekenis, naar de mate dat zij geladen worden met de kracht van Eenheid. Meer betekenis, meer kracht, meer individualiteit, wijst op een meer waarachtige en vollediger integratie van de elementen, welke de vorm samenstellen. De Wijsheid Gods is gelegen in de synthese, welke de uitkomst is van alle evoluerende vormen — een inwonende ordening in alles, welke de volmaakte Orde is. Van het standpunt van deze Wijsheid gezien, kon de bouw van het gehele Heelal, zijn aard en inwezen, in uiterst eenvoudige termen worden uitgedrukt. Omdat alles logisch is en plaatsgrijpt volgens een natuurlijk proces, moet op het middelpunt alles heel eenvoudig zijn. De gecompliceerdheid is er pas aan de omtrek. Eerst zijn er Geest en Stof, de beide polen in de ene absolute Realiteit, alle leven een spel van de Geest in de Materie of een wisselwerking tussen deze beide. Stelt u zich de Geest voor als het Centrum en de vaste fysieke stof als de omtrek. Materie bestaat in verschillende graden van ijlheid en fijnheid op de stralen, welke het Centrum met de omtrek verbinden. Op deze wijze bestaat er in het heelal stof van verschillende gradaties en typering en er zijn vormen van elk type stof, die de verschillende gebieden samenstellen. Al die gebieden staan met elkaar in verband; zij zijn inderdaad afdelingen van één Wereld.

Evolutie is eindeloos, want er is geen grens aan de mogelijkheden van de Geest, die steeds vollediger in de vormen tot uitdrukking komt. Ieder individueel menselijk wezen en alle levensvormen vertegenwoordigen een voortdurende manifestatie van de ene Geest, een manifestatie welke voortduurt na de dood van het stoffelijk lichaam, omdat de Geest onsterfelijk is. In het heelal zouden er Wezens moeten zijn (en die zijn er inderdaad) die grotendeels de ijlere gebieden bevolken, waarin de ontwikkeling, welke overal plaatsgrijpt, veel verder is voortgeschreden en die daarom veel meer Godgelijkend zijn in Macht, Wijsheid en Liefde. De mens is voorbestemd diezelfde hoogte te bereiken. Hoewel dit allemaal wel héél theoretisch moge klinken, volgt het niettemin zeer logisch uit de eenvoudige vooropstellingen, beantwoordt tal van vragen en heeft veel redelijke motieven, waarop het kan steunen. Onze kennis betreffende de Goddelijke Wijsheid moet vanzelf uiterst beperkt en gedeeltelijk zijn. Onze gezichtseinder, op welke hoogte wij ook gaan staan, beheerst slechts een uiterst klein deeltje van de totale bol. Nochtans is datgene, wat wij zien, een totaal-beeld. Het is in elk geval één geheel. Aan dit geheel is de naam Theosofie gegeven en daarin kunnen wij plaatsnemen, wat aan kennis tot ons komt. Het rangschikt al onze wetenschap in een bepaald verband, schenkt ons een steeds voller begrip van de betekenis van de gebeurtenissen, waarbij wij betrokken zijn. Dit begrip moet zowel

leven als vorm in zich omvatten. Want leven is een synthetiserende kracht. En kennis van het leven kan alleen komen door aandacht te hebben voor anderen, een gevoelig, sympathiek en begrijpend verstaan van wat er in hen omgaat en een zekere vrijheid van de beperkingen van het eigen afgescheiden ik.

Het is mogelijk om een zekere kennis van het geheel te verwerven, zonder alle détails tot in bijzonderheden te bestuderen, levenswijsheid op te doen zonder al teveel in de vormdétails af te dalen. Maar wat de eenheid betekent, wordt veel duidelijker, indien wij deze nagaan in de gebeurtenissen om ons heen, zoals deze zich manifesteren door middel van de vormen van deze wereld. De volmaakte vorm is die, welke het innerlijk wezen van het schepsel het beste tot uitdrukking brengt. Naar zulk een vormgeving, welke in alle opzichten volmaakt is, streven voortdurend de mens en alle dingen in de Natuur en het heelal als een geheel.

8. VERBEELDING EN WERKELIJKHEID

De verbeelding is een functie, die boven en buiten het verstand en de waarneming uitgaat en bij uitstek de functie, die op verstandelijk gebied verbanden legt en zelfs op het fysieke gebied bruggen bouwt. Het is waarlijk een goddelijke kracht, want het schept in het denken gedachtebeelden, die naderhand in de één of andere vorm gematerialiseerd kunnen worden. Wij nemen waar met de zintuigen, ofschoon die functie niet zuiver zintuigelijk is, daar bij elke waarneming ons denken betrokken is. Als we naar een oppervlakte kijken, b.v. naar de muren van een gebouw, en indien we daarvan een driedimensionaal beeld of voorstelling vormen, dan is dat beeld samengesteld uit de indrukken, die wij van dat oppervlak ontvangen. Er bestaan indrukken van lijnen, van kleuren, van hoogte en breedte, van structuren enz., die eerst op ons netvlies en daarna in onze hersenen gefotografeerd worden, maar het totaalbeeld vormt zich in onze geest. Dus zelfs bij het waarnemen van de dingen wordt de verbeelding gebruikt, anders zouden we alleen maar op zichzelf staande fragmenten van indrukken ontvangen.

Verbeelding is niet in alle opzichten identiek met voorstellingsvermogen. Deze laatste hangt samen met concentratievermogen, het op juiste wijze richten van onze ogen op één enkel punt;

als we in staat zijn op de juiste wijze onze blik te richten, kunnen we een volmaakt helder beeld vormen, zoals iedere fotograaf weet. Maar verbeelding houdt het opvangen van hogere, meer subtiele ideeën in, subtiele ideeën, die de achtergrond schijnen te vormen van de dingen, die duidelijk zichtbaar zijn en deze overschaduwden. Met de verbeelding dringen we door in het grensgebied tussen het bekende en het onbekende; niet in het onbekende zelf, maar in alles wat aanwezig is vlak achter de horizon, waar van de dingen nog slechts vage vormen bestaan, die op het punt staan zich aan ons te openbaren in het nuchtere licht der objectieve werkelijkheid. Wij worden iets gewaar, dat zich voor onze ogen schijnt te openbaren, terwijl het objectieve vorm aanneemt. Met behulp van de verbeelding ontdekken wij een achtergrond, die wij eerst niet zagen en subtiele nuances, die nieuwe vormen en beelden te voorschijn roepen. Verbeeldingskracht is nodig om overeenkomsten te ontdekken tussen ver uiteenlopende processen en om de daarin verborgen onzichtbare verbanden op te sporen. Het is ook door de verbeelding, dat we de innerlijke aard van iets, in zijn volle omvang kunnen begrijpen, waarbij we geleid worden door de uiterlijke openbaringen ervan.

Alle redeneren en denken is het duidelijk maken van de verbanden, die in de verschillende waargenomen dingen of feiten verborgen liggen, maar door de verbeelding maken we een bouwwerk, vormen wij een geheel uit de

verschillende onderdelen. Het woord „verbeelding” houdt juist in het scheppen van beelden. Alle denken vindt plaats door middel van beelden. Zelfs als we aan een abstractie denken, b.v. aan een wiskundig symbool, neemt deze de één of andere vorm of beeld aan in onze gedachten. Daarom mogen we zeggen, dat verbeelding meer is dan redenering, omdat het scheppend werkt en niet alleen registreert. Om een gebouw op te richten, dat op de vaste grond van feiten zal staan, moet de verbeelding samengaan met haar meer prozaïsche zuster: het logische denken.

Wat gebeurt er precies als wij gebruik maken van ons vermogen tot verbeelden? Wij doen dat op grond van ontvangen indrukken en deze betreffen de dingen, die wij horen, zien, aanraken, ruiken, tasten en voelen. Natuurlijk ontvangen wij voortdurend nieuwe indrukken. Maar indien wij trachten te scheppen, kiezen wij er enige ervaringen uit en voegen deze opnieuw samen door de bestanddelen ervan te herschikken. Het materiaal is niet nieuw en niet oorspronkelijk, maar wat wij uit dat materiaal vormen is nieuw.

Als wij spreken over de verbeelding als een speciale gave, als een edele eigenschap, denken wij natuurlijk aan de verbeeldingskracht en de scheppingen van het genie. De verbeelding geeft het denken vleugels. Eigenlijk scheppen wij met behulp van verbeeldingskracht en wil beide. Zij zijn de twee functie's door middel waarvan de grootste werken op elk gebied

mogelijk gemaakt worden; zij zijn de hemelse tweelingen, als twee prachtige spits toelopende gebogen lijnen. Wij kunnen de verbeelding op een oneindig aantal verschillende wijzen aan het werk zien op het gebied der wetenschappelijke ontdekkingen, in alle grootse en geïnspireerde literatuur en bij elke vorm van schepende kunst.

Er is zo iets als wetenschappelijke verbeelding en deze heeft altijd een belangrijke rol gespeeld bij het tot stand komen van nieuwe ontdekkingen en uitvindingen. Een duidelijk voorbeeld hiervan is de telegraaf en de radio. Het zou verwonderlijk geweest zijn, indien men ons vóór Marconi's uitvinding van de draadloze telegrafie verteld had, dat er iets in de ruimte aanwezig is, hetzij ether of een ander element, dat trillingen om de aarde geleidt en dat die golven over grote afstand weer in geluid omgezet kunnen worden. Hij moet zich eerst de mogelijkheid van zekere trillingen, die zich door de ruimte voortplanten, hebben voorgesteld, omdat hij bekend was met het trillingsverschijnsel en daarna moet hij zich de omzettingen van de éne soort trillingen in de andere hebben ingedacht, omdat hij de overeenkomsten tussen de verschillende trillingsbewegingen had ingezien. Hij stelde verschillende onderdelen uit vroegere ervaringen tot een nieuw geheel samen ten einde een nieuwe werking te verkrijgen. De draadloze telegrafie werd mogelijk door de verstoffelijking van de vorm, die door zijn verbeelding was opgebouwd, maar

natuurlijk na diverse proefnemingen en toevalige gebeurtenissen.

Einstein's relativiteits-theorie is een sprekend voorbeeld van een hypothese, die voortkwam uit de verbeelding. Zekere gedeelten ervan zijn niet aanvaardbaar op grond van conclusies, die men uit praktische ervaringen trekken kan, want als hij spreekt van „gebogen ruimte” en een „eindig heelal”, maakt hij voorstellingen die, als wij afgaan op onze ervaringen, ons totaal onbekend zijn. Niettemin geeft zijn theorie ons tot nu toe de beste wetenschappelijke manier om verschijnselen uit te leggen en te voorspellen. De theorie is onaanvechtbaar omdat deze de talrijke proefnemingen, waaraan zij onderworpen is geweest, heeft doorstaan.

De manier waarop de verbeelding werkt, moet noodzakelijkerwijze overeenstemmen met de aard van de persoon. Er zijn dus zeer vele verschillende soorten verbeelding. De krankzinnige b.v. vormt beelden van allerlei fantastische dingen, die de voortbrengselen zijn van een wanordelijke en ziekelijke verbeelding. Een minnaar is in staat in het object van zijn liefde een goddelijke gratie en schoonheid te ontdekken. Door een sterk verhoogde ontvankelijkheid ziet hij wat anderen niet kunnen zien en zelfs iets, dat hij zelf nog niet eerder gezien had en misschien nooit meer later zal zien. Een dichter gebruikt nog een ander soort verbeelding: hij bezielt de dingen vaak met allerlei prachtige menselijke gevoelens en reacties.

Men kan terecht beweren, dat alles wat wij niet zelf hebben ervaren, maar wat wij ons alleen verbeeld hebben, louter een projectie van ons zelf is, en dat wij met een beperkt denken iets projecteren, waaraan wij een onafhankelijk of objectief bestaan geven. In hoever is onze verbeelding eigenlijk een schepping van iets werkelijks en in hoever is het alleen maar een zelf-projectie?

Is het mogelijk b.v. voor iemand, die van de geboorte af blind is, zich de prachtige kleuren van een zonsondergang voor te stellen, ook al zouden deze hem zeer levendig en met veel gevoel beschreven worden? Hij kan deze kleuren slechts vertolken door middel van uitdrukkingen, die met de tastzin te maken hebben of misschien door geuren, daarom zal voor hem het gehele beeld in de meest misleidende bevoordingen beschreven worden. Als iets ons wordt voorgehouden of beschreven, dat volkomen buiten ons ervaringsgebied ligt, is het haast onmogelijk het af te beelden, zoals het is. Daarom schijnt het niet mogelijk te zijn, ons een geheel nieuwe geur voor te stellen, die wij tot nu toe nog nooit geroken hadden. Men kan zich natuurlijk een geur voorstellen, die uit verschillende bekende geuren is samengesteld, maar dit zou geen nieuwe geur zijn, die de natuur heeft ontwikkeld of die misschien door chemische processen verkregen is. De verbeelding heeft blijkbaar bepaalde grenzen.

Deze begrenzing is begrijpelijk indien het ideeën of dingen betreft, die tot een gebied

behoren, dat buiten onze normale waarneming valt of waarop onze zintuigen werken. Dat behoort allemaal tot de subjectieve zijde van de natuur, die zo verschillend is van de objectieve: alles wat met het bewustzijn van de mens verband houdt, roept als het ware om het gebruik van de verbeelding. Als wij het verband willen weten tussen het bekende en het onbekende, zelfs als wij maar een beetje begrip (al is het slechts vaag en fragmentarisch) willen krijgen, van wat zich buiten het beperkte gebied waarop onze zintuigen functioneren bevindt, moeten wij onze toevlucht nemen tot ons voorstellingsvermogen. Hoe zouden wij, al is het slechts vaag, ons bewust kunnen zijn van de natuur of van de processen in het bewustzijn van b.v. een mineraal, een plant, een dier of zelfs een ander menselijk wezen, als er niet een aanvoelend vermogen en begrip in ons was? Zelfs dan kunnen wij ons niet voorstellen wat iemand anders denkt of voelt buiten hetgeen wijzelf gedacht of, hetzij bewust of onbewust, ervaren hebben. Wij kunnen de bewegingen van een dier volgen en terwijl wij ons in gedachten met dat dier vereenzelvigen, stellen wij ons voor dat wij diezelfde bewegingen maken om te zien hoe ons eigen bewustzijn door deze voorstelling beïnvloed wordt.

Stel u voor dat iemand tracht de een of andere ervaring te beschrijven, die hij gehad heeft. Hoe zullen wij die ervaring begrijpen? Wij kunnen ons alleen een beeld ervan vormen, dat op onze eigen ervaringen berust. Zo'n voorstel-

ling kan onnauwkeurig zijn en remmend werken op de vorming van een juist begrip van de ervaring van die ander. Maar het is het enige vermogen waarover wij kunnen beschikken. Door het aan te wenden kunnen wij ons zo gevoelig maken als een fotografische plaat, zoals wij dat inderdaad ten opzichte van elk ding of persoon kunnen doen, die in onze omgeving aanwezig is, en op die wijze kunnen wij in onszelf de bovengenoemde ervaring of de persoon of het ding weerspiegelen. Zo'n poging zou gewoonlijk beschreven worden als een inspanning van de verbeelding. Maar het beeld wordt dan een spiegel om datgene wat aan het bewustzijn wordt voorgehouden te leren kennen. De verbeelding is hier passief en niet actief.

Verbeelding heeft niet alleen zijn grenzen maar ook zijn zeer bepaalde gevaren. Met betrekking tot het occulte (dat wat verborgen ligt in een zuiver subjectieve toestand) kan het gemakkelijk louter wens-ervulling worden. In dat geval is het een projectie van wat reeds in onszelf, als in een droom, aanwezig is. Occultisme betekent niet het meedragen van een last wensdromen. Verbeelding kan grillig, misleidend, onevenwichtig en zelfs ziekelijk zijn. Voorbeelden hiervan zien wij bij vele psychopathische typen en bij krankzinnigen die lijden aan kwellende waanvoorstellingen, die zij zichzelf scheppen. Zelfs in het dagelijks leven, wanneer iets persoonlijks bij de een of andere herinnering betrokken is, beïnvloedt dit per-

soonlijke element de indrukken die door de gebeurtenissen gemaakt zijn en terwijl het de verschillende onderdelen daarvan kleurt en accentueert, verdraait en vervormt dit persoonlijke het totaalbeeld.

Het is nodig dat wij deze gevaren en grenzen inzien, om te beseffen dat onze ideeën, aangaande de aard van het bewustzijn op de hogere gebieden en alles wat door middel van dat bewustzijn begrepen kan worden, noodzakelijk zeer partijdig moeten zijn, zelfs als die ideeën de een of andere waarheid vertegenwoordigen. De visie van iemand wordt altijd gevormd door zijn eigen persoonlijke beperkingen. Bij religieuze ervaringen zijn de vorm en de manier waarop zij gekleurd worden, afgezien van de werkelijke inhoud van die ervaringen, bijna altijd ontleend aan het geloof en aan de legenden, die de gedachten van de betreffende persoon gevormd hebben. Wanneer wij over God, Nirwana, Atma enz. spreken, beschikken wij niet over woorden waarin wij deze werkelijkheden kunnen kleden, zelfs bestaat er geen mogelijkheid deze met onze gedachten recht te laten wedervaren en wij zijn alleen maar bezig beelden te scheppen volgens onze eigen aard en kunnen.

Als de mens aan God denkt, vormt hij zich een beeld, dat op hem zelf gelijkt. De God van een wilde bijvoorbeeld wordt door het voorstellingsvermogen van een wilde beperkt. Zulke beperkingen komen voor bij alles wat onze ervaringen te boven gaat, hetzij God of de vierde

dimensie. Hoeveel mensen kunnen werkelijk de vierde dimensie voorstellen in hun waakbewustzijn, ofschoon zij deze door middel van analogieën zouden kunnen afleiden? Het is alleen mogelijk om de waarheid aangaande de hogere gebieden te benaderen, indien het denken geheel en al van iedere soort beperking en van ieder vooroordeel en iedere vooringenomenheid bevrijd is.

Als wij proberen ons die toestand die men Nirwana noemt voor te stellen, denken wij waarschijnlijk aan een toestand van zaligheid en vrede, die op iets gelijkt dat wij ervaren hebben en al naar gelang de grootte van ons begripsvermogen betrekken wij haar, door een trapsgewijs denkproces, op een hogere macht. Wij gebruiken woorden zoals de symbolen in algebra en betrekken deze op iets hogers. De kern van onze gedachten berust op vroegere ervaringen, maar deze wordt door middel van een aantal woorden en symbolen, (die het algemene aspect of misschien alleen maar de strekking van het begrip weergeven) afgerond en volledig gemaakt. De Heer Boeddha beschrijft Nirwana noch als Bestaan noch als Niet-Bestaan. Wat kunnen wij in verband met onze ervaringen hier uit opmaken? Men vertelt, dat Hij bleef zwijgen, toen men Hem over deze dingen sprak. Wij formuleren iets, dat louter een naamkaartje of een symbool is van de Werkelijkheid en wij zijn met het symbool tevreden.

Toch moeten wij erkennen, dat wij ons niet

van het vormen van symbolen in onze denkprocessen kunnen onthouden. Het zou een bijzondere krachtige vorm van Tapas zijn (een Sanskriet woord, dat een vurige en allesverterende-inspanning betekent) onszelf alle denken behalve het waarnemen van dat-wat-is, te ontzeggen. In het dagelijks leven kunnen wij niet anders dan vooruitzien ten einde de problemen onder de ogen te zien en intelligent te leven. Het zou dwaas zijn om de werking van de verbeelding, die wij nodig hebben om muziek, literatuur en wetenschap naar waarde te schatten, te doen ophouden. Moeten wij dan om de natuur en de mens te begrijpen, weigeren verder vooruit te zien dan wat onmiddellijk om ons heen is en daarbij het werkelijke beperken tot datgene wat direct aanwezig is? De verbeelding neemt ons mee naar hogere gebieden van denken en inspireert ons daardoor tot een fijnere, edelere en schonere wijze van leven. Het is de verbeelding, die ons denken verruimt en bevrijdt uit de harde en vaste omhulsels en denkgroeven en die ons leidt naar dat verre verschieft, waar wij een heel ander licht ontwaren dan het koude licht van onze dagelijkse ervaringen.

Wij hebben de verbeelding nodig en wij moeten ons behoeden voor die gevaren en buitensporigheden uit het verleden, waarbij ons denken door onze wensen en onze afkeer wordt uitgeput. De beelden die wij ons vormen, moeten wij even licht opvatten en net zo bereid zijn aan proeven te onderwerpen als de be-

kwame wetenschappelijke geleerde dat tegenwoordig met elke door hem opgestelde theorie doet. Wij zouden er goed aan doen, niet te zeker te zijn en onszelf geen bekendheid met waarheden en toestanden van bewustzijn aan te matigen, die buiten ons bereik liggen. De kracht en levendigheid van onze emoties kunnen voor ons een geldige maatstaf zijn, maar levendigheid alleen is nog geen bewijs voor de echtheid van de ervaring omdat levendigheid ook afhangt van onze persoonlijke reacties en deze houden weer verband met onze bewuste en onbewuste verlangens, streven en verwachtingen.

Objectiviteit is een wetenschappelijke eigenschap, die de wetenschappelijke occultist evenzo nodig heeft. Reinheid van leven, nauwkeurigheid bij het waarnemen, rustig denken en een zorgvuldige formulering van de gedachten, het juiste gebruik van de taal en het betrachten van waarheid in alle dingen, gedrag inbegrepen, het opzijzetten van alle partijdigheid en vooroordelen, beheersing van zichzelf in ieder opzicht, onpersoonlijkheid of ongehechtheid die voortkomen uit een diep en algemeen medegevoel, gratie en nauwkeurigheid in fysieke handelingen, deze zijn alle nodig voor iemand, die met zijn verbeelding slechts het Werkelijke zou willen ontdekken. Wij moeten onszelf tot een levende Stradivarius maken met een volmaakte klankbodem en een volmaakte toon om de muziek van de Geest weer te geven.

In de oude Pythagorese school waren wiskunde en muziek twee onderdelen van één en hetzelfde onderricht, dat gebruikt werd om universele waarheden mede te delen. Door middel van de wetenschaps-kunst van muziek ontstond het begrip voor het schone, dat aldus op die manier gelijktijdig met het streng logische denken van de wiskunde werd ontwikkeld. De ontwikkeling van deze beide wetenschappen gaat volgens bepaalde wetten. Volgens sommigen zal een analyse van de bouw van het heelal een wiskundig denken onthullen. Het moet nog ontdekt worden op welke wijze de evolutie van het heelal berust op geluid of trilling in rhythmische, melodische en harmonische vormen. Maar de opvatting van geluid of trilling als de grondslag van het cosmische gebouw ligt juist in de term „Logos” opgesloten. In de school van Pythagoras werd ook grote nadruk gelegd op onthouding en een eenvoudige schone wijze van leven. Het werd belangrijk geacht, dat iedere student een rein, matig en beheerst leven zou leiden. Daarna moest hij zich wijden aan de studie van de Goddelijke Wijsheid terwille van deze Wijsheid zelf en niet uit het een of andere persoonlijke motief. Hem werd geleerd de Wijsheid te benaderen door middel van een denkvermogen, dat op schone wijze door de beoefening van wiskunde en muziek gevormd was. De Goddelijke Wijsheid is Theosofie, en als God verbeeldingskracht gebruikt om te scheppen, zijn wij ook verplicht deze te gebruiken

ten einde Zijn Wijsheid te begrijpen. Wij moeten op de verbeelding een beroep doen om die dingen, die tot de kunst- en poëtische zijde van de natuur behoren, te begrijpen. Er is in Theosofie een poging gedaan een schets te maken (natuurlijk zeer fragmentarisch) van het heelal, maar deze schets moet door ons denken worden aangevuld. Er zijn beschrijvingen, die ons een idee geven van wat volmaaktheid voor ons kan betekenen, om ons aldus in staat te stellen een beeld van schoonheid te vormen van dat volmaakte type, dat wijzelf individueel kunnen bereiken. Wij moeten ons bewustzijn verheffen om een glimp van de een of andere heerlijkheid te verkrijgen van die hogere werelden, waartoe wij tot nu toe geen toegang hebben. Dit alles kan niet verkeerd zijn, als wij niet iets persoonlijks zoeken, maar het Ware, het Goede en het Schone, ofschoon wij ons kunnen vergissen bij het onderscheiden van de juiste middenweg, de weg van volmaakt evenwicht.

De vraag kan opkomen of men waarde kan hechten aan beschrijvingen van die dingen, die buiten ons bereik liggen, door iemand die deze wel heeft ervaren. Het antwoord hierop moet bevestigend luiden, indien zij ons een beeld geven van het geheel, waarvan onze ervaringen deel uitmaken. Want alleen in het licht van het geheel kunnen wij de betekenis van het deel ontdekken. Het geheel wordt onthuld „als in een spiegel en duister”, om ons in staat te stellen onszelf bezig te houden met het ge-

deelte, dat wij niet begrijpen, in plaats van ons in de duisternis van algehele onwetendheid te laten. Ons bewustzijn omvat maar een smalle boog van de hele cirkel en Theosofie onthult ons de ware aard van die cirkel en werpt enig licht op de voortzetting van die boog aan weerszijden. Onze indrukken van dingen, die buiten ons dagelijks leven vallen, zijn noodzakelijkerwijs oppervlakkig, maar toch, als wij wijs en waakzaam zijn, kunnen deze indrukken een waarheid voor ons bevatten. Zij kunnen als grondslag dienen voor een schilderij, waaraan wij lange tijd zullen blijven werken. Zelfs als deze grondslag ons alleen maar de grote waarde van het schilderij doet vermoeden, heeft het zijn plaats bij de vorming van ons begrip.

Een beschrijving van een werkelijkheid, die wij nog niet gerealiseerd hebben, kan verder een gids voor onze verbeelding zijn, die anders her- en derwaarts zou zwerven; zij kan ons aldus een of ander idee geven van de richting die wij zouden moeten inslaan. Onze verbeelding wordt niet alleen vergroot door een toename van ons denkvermogen (het vermogen om ervaringen uit het verleden te herinneren en om een steeds toenemend aantal dingen te kennen, die wij op een nieuwe manier kunnen samenvoegen) maar ook door een toegenomen ontvankelijkheid voor alles om ons heen in deze wereld waarin wij leven. Wij wonen in een kleine hoek van een onbegrensd levend heelal en zelfs van die hoek staat maar een

klein gedeelte open voor ons tegenwoordige bewustzijn. Wat de rest betreft, die in de onmetelijke diepten verborgen ligt, hiervan kunnen wij bepaalde aspecten in onze onmiddellijke omgeving vaag aanvoelen, maar zij zijn een oneindig klein fragment van wat wij misschien zouden kunnen aanvoelen. Op dezelfde wijze zijn de ideeën die wij ten aanzien van de aard der dingen in hun oneindige verscheidenheid hebben, slechts als het stof van edelstenen uit een onuitputtelijke schatkamer.

Als wij de ontvankelijkheid van een wilde met die van een ontwikkeld persoon willen vergelijken, dan is het verschil veel groter dan wij ons kunnen voorstellen. Dat verschil is een kwestie van ontwikkeling, die niet in de periode van één leven bereikt kan worden; een ontwikkeling waardoor onze gedachten en gevoelens ten aanzien van allerlei dingen rijker worden. Onze ontvankelijkheid neemt steeds toe als wij evolueren. Dit proces kunnen wij zeer versnellen waarbij er een stroom van nieuwe, diepere en rijk gevarieerde ervaringen tot ons komt. Ieder mens ontrolt als het ware uit het subjectieve innerlijke deel van hemzelf een steeds gevoeliger wordende band, waarop alle uiterlijke dingen in de vorm van waarnemingen en gevoelens worden opgenomen. Als meer en meer van deze band in het fysieke bewustzijn wordt neergelaten, ontstaat er een steeds toenemende ontvankelijkheid voor de trillingen van de uiterlijke wereld en tegelijk een vermogen om die trillingen om te zetten

in vormen van tot nu toe onbekende subjectieve ervaringen.

Er bestaat nog een andere reden waarom een beschrijving van wat aan de „andere kant” aanwezig is, van waarde voor ons begrensde fysieke bewustzijn kan zijn. Wat wij in het hogere innerlijke deel van onszelf weten, (en wij *weten* daar bepaalde dingen) kan, door een magnetische impuls van „deze kant” (door het scheppen van een aantrekkingskracht) de obstakels overwinnen, die dergelijke kennis in de weg staan om het fysieke bewustzijn te bereiken. Als wij een inzicht krijgen in de een of andere waarheid, die het geestelijk bewustzijn betreft, is dit slechts een herinnering of herkenning van een waarheid, die wij ergens en van meer nabij reeds kenden.

Alle pogingen om ons die dingen voor te stellen, die buiten onze tegenwoordige ervaringen vallen, verruimen blijkbaar ons vermogen tot begrijpen. Onze gevoelens, onze ervaringen en onze indrukken, elke manier waarop wij waarnemen, de wijze waarop de uiterlijke wereld ons beïnvloedt; deze ontwikkelen allen voortdurend en als wij zodoende beter en meer materiaal verzamelen, worden onze ideeën en idealen op overeenkomstige wijze steeds schoner en waarachtiger.

Waar vinden wij de grondstoffen voor elk ideaal? Natuurlijk in onze ervaringen. Laten wij de meetkundige symbolen van een punt en een rechte lijn als voorbeeld nemen. Er bestaat nergens zo iets als een punt zonder lengte,

breedte en hoogte of dikte, noch bestaat er zo iets als een rechte lijn in werkelijkheid. Dit zijn louter ideale begrippen, gebaseerd op de ons bekende lijnen en punten. De werkelijkheid is grof, maar wij abstraheren de eigenschappen van de lijn en het punt uit de dingen die wij waarnemen en maken ons begrip daarover zo volledig mogelijk. Door middel van de verbeelding stellen wij ons ergens een grens voor en deze noemen wij het meetkundig punt en de meetkundige rechte lijn. Zulke ideale begrippen zijn juist de grondslag van de wiskunde, die zijn waarde in alle ontwikkelingen van de moderne wetenschap met haar ontdekkingen en bereikte wonderen, bewezen heeft. In de wetenschap berust alles op wiskundige gegevens.

In het occultisme, dat de kennis van het heelal is met inbegrip van de aard van het leven en het bewustzijn en eveneens van de stof, hebben wij niet alleen te maken met maten en hoeveelheden maar ook met toestanden en eigenschappen. Maar daar sommige van die eigenschappen geleidelijk aan geopenbaard worden, evolueren wij ook door een geleidelijke ontwikkeling van onze verbeelding.

Het ideale is altijd een schepping van de verbeelding. In het begin moet het gevormd worden uit het voorhanden zijnde materiaal, dat door het hogere en meer gevoelige deel van onze intelligentie wordt verzameld. Uit dit materiaal wordt een ideaal opgebouwd waarover het aangenaam mediteren is. Gelei-

delijk aan neemt het ideaal in schoonheid en kracht toe, terwijl het materiaal waaruit het opgebouwd is, rijker, verfijnder en van een beter gehalte wordt. Als wij aan een Volmaakt Mens denken (hetzij de Christus of een andere Grote), is het beeld dat wij maken mooier, waardiger, serener en meer inspirerend, naarmate wij in staat zijn meer van deze eigenschappen in onszelf te verwerkelijken.

Zoals fundamentele en begrensde begrippen de grondslag van de wiskunde vormen, zo hebben wij ook ideale zedelijke begrippen nodig om de basis te vormen voor het opbouwen van een volmaakt ethisch systeem. Onze idealen van schoonheid, deugd en goedheid vormen de grondslag van elke echte zedelijkheid in tegenstelling tot „conventionele” zedelijkheid. Goedheid is de essentie van zedelijkheid en schoonheid is van de kunst het essentiële; en op zulke ideale begrippen van goedheid en schoonheid baseren wij onze kennis van de werkelijke kunst en de werkelijke ethiek. Indien wij ons een ideaal vormen en dit met de hoogste eigenschappen verbinden die wij in het meest ontvankelijke deel van ons bewustzijn gevoeld of ervaren hebben, dan erkennen wij hun waarde en beleven die eigenschappen in verhoogde mate. Als wij idealen van zuiverheid, vrede, schoonheid, deugd, goedheid enzovoort beschouwen en daar onze gehele aandacht aan geven, dan beleven wij die hoedanigheden dieper en vollediger.

Het spreekt vanzelf, dat ieder begrip van zo'n

abstracte waarheid als ons hoger Zelf, in hoge mate door onze eigen verbeelding en door onze eigen aard gekleurd wordt. Behalve door de begrippen die wij van de hoedanigheden van ons geestelijk Ego hebben, kunnen wij ons daarvan geen denkbeeld vormen. Indien wij dat Ego beschouwen, moeten wij niet aan een vorm denken, aan gelaatstrekken, aan bijzonderheden, maar aan die hoedanigheden, die tot de aard en het bewustzijn van het Ego behoren. Het hoger geestelijk-Zelf kan alleen aangevoeld worden en iedere voorstelling waarbij dat gevoel ontbreekt, kan ons niet de werkelijkheid schenken. Iemand, die nooit iets van schoonheid heeft ervaren, zal niet in staat zijn enig idee van schoonheid te krijgen. Iemand, die in zijn hele leven nooit iets van sympathie of vriendelijkheid voor een ander gevoeld heeft, zou, als wij er met hem over spraken, niet in staat zijn enig idee van die eigenschappen te vormen. Als onze opvattingen over de dingen enigermate overeen willen komen met de werkelijkheid, moeten wij iets van die werkelijkheid in ons hebben en dat iets is een kwestie van ervaring. Daarom hangt de doeltreffendheid, de kracht en de waarde van onze verbeelding af van de hoedanigheden, die wij aan onze verbeelding kunnen toevoegen.

Als wij een begrip willen vormen van het hoogste Zelf — de Monade — kunnen wij alleen door onze verbeelding geheel te zuiveren, hopen een idee te krijgen van zijn hoedanigheden, al is het maar zeer vaag. De Monade is

ondeelbaar, een grondslag, zoals de rechte lijn of het punt. Wij kunnen niet boven die eenvoud, dat absolute, dat de Monade is, uitgaan, maar wij kunnen er een of ander vaag en verwijderd begrip van vormen indien wij rein genoeg zijn om de Monade in ons te laten weerkaatsen, daar het een deel van ons is, de diepste werkelijkheid in onszelf. Hoe duister het ook voor ons moge zijn, wij kunnen onze intelligentie en verbeelding tenminste daarop richten. Indien wij zelf de werkelijkheid niet kunnen benaderen, kunnen wij toch de pijlen van onze verbeelding richten op het allerhoogste.

De werkzaamheid van onze verbeelding zou niet zozeer op ervaringen uit het verleden moeten berusten dan wel op de leiding van een andere functie waarmee het zou moeten samenwerken. Deze samenwerking zou moeten plaatsvinden bij het abstraheren van eigenschappen, waaruit wij de essentie vormen, waarmee wij onze idealen opbouwen. Wij kunnen een schilderij bekijken, het in al zijn details in ons opnemen en het mooi vinden, maar waarmee hebben wij die schoonheid ontdekt? Die waardering berust niet op de een of andere gedachtegang maar is afkomstig van iets, dat fijner dan het verstand is, vanuit een hogere en verborgen bron. Als wij naar een voorwerp kijken of het aanraken, krijgen wij een bepaalde gewaarwording of „gevoel”, geheel verschillend van het „gevoel” of magnetisme dat bij een ander voorwerp behoort. Het voorwerp

kan niet werkelijk worden aangevoeld door een verbeeldingsvermogen, dat alleen op de grondslag van vroegere ervaringen werken kan, noch kan het door beredeneren worden aangevoeld, noch door een andere functie van het denkvermogen waargenomen. De hoedanigheden, de aard, het leven, het wezenlijke van iets (of het nu een metaal, een boom, een stukje hout, een schilderij, een dier of een menselijk wezen is), kan slechts subjectief met die hogere functie, die wij alleen maar Intuïtie (een vorm van rechtstreekse kennis) kunnen noemen, worden aangevoeld.

Ik schreef over het zich voorstellen van een geheel nieuwe geur. Hoe kan men een totaal nieuwe melodie bedenken (die niet lijkt op een bekende melodie of een variatie daarop is), maar iets dat een geheel nieuw effect geeft? Het is mogelijk door de functie van de Intuïtie of Buddhi dingen te scheppen, die geheel nieuw zijn, want wanneer die functie ontwikkeld is, vormen zich centra's in het bewustzijn vanwaar nieuwe en ware ideeën uitgaan, en omdat zij waar zijn, zijn zij ook schoon. De intuïtie speelt feitelijk een veel grotere rol bij het vormen van begrippen in ons bewustzijn, dan in het algemeen wordt verondersteld. Het is een functie die wij nog moeten ontwikkelen en daarom hebben wij nog weinig begrip van zijn volle omvang en mogelijkheden, omdat wij nog in het stadium van mentale ontwikkeling verkeren. Maar zelfs nu dringen ideeën vanuit het intuïtieve of Buddische bewustzijn in het

denkvermogen door en meer dan wij beseffen. Men heeft wel gezegd, dat de ware aard van het Zelf kennis is. Zijn, kennen en zich verheugen, zijn de drie aanzichten van de Goddelijke Geest of Het Zelf, volgens de Indiase filosofie. De functie die wij Buddhi noemen is in diepste wezen kennis, daarom drukt elke werking ervan een verborgen waarheid uit. Het bevat het wezenlijke, het „dat” van de dingen en niet louter wat zij schijnen te zijn. Als het denken volmaakt stil is en ophoudt met beelden te maken, die slechts vooroordelen, verdraaiingen of veronderstellingen zijn; indien het een volmaakte spiegel is geworden — noch hol, noch bol — zal het de waarheid kunnen weerkaatsen, die het inwezen van de Geest is. Het zal dan in staat zijn te scheppen en te functioneren in het licht der waarheid.

Wij kunnen ons bewustzijn zodanig oefenen dat elke werking, elke eenvoudige begripsvorming een voorbeeld van schoonheid wordt en volmaakte schoonheid is altijd een openbaring van de Waarheid. Zoals iedere gebogen lijn in de ruimte een wiskundige vergelijking of wet uitdrukt, zo belichaamt elke schone beweging ook een wet, die de formule en het karakter van zijn diepste wezen is. Schoonheid houdt wetmatigheid in. Daarom, voordat onze verbeelding spontaan op ware en schone wijze kan werken, moet het niet functioneren volgens een wet die van buitenaf wordt opgelegd, maar door één van binnenuit in onszelf; het moet geen verbeelding zijn die werkzaam wordt door

beperkingen uit het verleden, maar één die zichzelf een wet is, in die zin dat er diep in haar een verborgen wet werkt, die God's wijsheid is.

Als iemand niet leugenachtig is, dan kan er vast en zeker ook geen onwaarheid in zijn verbeelding bestaan. Alles wat aan dwang onderworpen is, is bedorven en niet langer zuiver. Daarom moet een reine natuur ook een van binnenuit vrije d.w.z. niet beperkte natuur zijn. Iedere wijze waarop zo iemand leeft, moet een uitdrukking van de waarheid zijn.

Wat wij met de verbeelding kunnen doen, hangt van ons oefenen af. Onze opvoedkundige instellingen moeten in hun leerprogramma's de wetenschappelijke training van de verbeelding van het kind opnemen, zonder daarbij verkeerde zienswijzen op te wekken, maar het wel laten ontwikkelen in de richting van schoonheid en waarheid. Behalve misschien onder kunstenaars is tot nu toe het oefenen van de verbeelding niet beschouwd als een kunst, die onderricht kan worden. Een onderdeel van de noodzakelijke oefening, die wij nodig hebben, is ons te bevrijden van alle kronkelwegen, die wij als een normaal deel van onszelf geaccepteerd hebben. Wij zijn niet in staat waar en rechtlijnig te denken, want zoals ergens geschreven staat: „het denken is de doder van het Werkelijke". Maar het is mogelijk de werkzaamheden van het denken zo te beheersen, dat het een steeds helderder spiegel wordt om alles van de Waarheid te weerkaatsen, in zover dat

op onze tegenwoordige trap van ontwikkeling mogelijk is.

Wat wij met de verbeelding kunnen doen, hangt af van de reinheid van ons leven en de zuiverheid van onze beweegredenen, en van onze oprechtheid, beminnelijkheid en gevoeligheid. Hebben wij een wereldse verbeelding, door begeerte bevlekt? Als dat zo is, zal zij slechts onze betrekkingen met de wereld rondom ons weerspiegelen. Het is niet voldoende alleen maar voorstellingen te maken, het moeten ook juiste voorstellingen zijn. De eerste stap op het Edele Achtvoudige Pad is het hebben van juiste voorstellingen, evenals het juiste denken en het nemen van juiste besluiten, en wij moeten ons in dat juiste verankeren als wij het beeldend vermogen van de uit de hemel geboren geest willen verkrijgen, dat een uitstraling van Atma-Buddhi is, welke met zijn zuiver innerlijk licht alle dingen doordringt.

De verbeelding moet zich ontwikkelen tot een functie, waarvan de stralen hemelwaarts kunnen worden gericht, zelfs naar het Oer-idee, naar de wonderen van de Goddelijke Geest. Het moet als de moderne radar zijn, een straal die door de ruimte kan snellen om die verborgenheden te ontsluiten, die gehuld zijn in de duisternis, welke ons tegenwoordig zogenaamde inzicht omringt. Eens zullen wij in staat zijn de stralen van de Waarheid in ons (waarvoor niets verborgen kan blijven) zodanig te richten, dat wij de werkelijke aard van elk ding zullen kennen. Als wij hier beneden kanalen worden

voor de invloeden van het Atmische bewustzijn, zullen wij alles in een licht kunnen zien, dat de verborgen rijkdommen zal aantonen. Alles in het heelal zal dan zijn betekenis aan ons openbaren en wij zullen ons over die betekenis verheugen.

9. DE ZUIVERE VORM

Alle ideeën en alle gevoelens, die in ons opwellen, zoeken een spontane uitdrukking omdat zij tot op zekere hoogte de levensdrang daartoe in zich dragen, waarover de geleerde-filosoof Bergson geschreven heeft. Deze drang is de uiting van een levensimpuls en het leven schept op ieder gebied zijn eigen instrument voor de omzetting van zijn inhaerente potentiële kracht en zijn eigen vormen om zich uit te drukken. Indien de krachten, die bij het proces van het tot openbaring komen van de gedachten betrokken zijn, niet door een uiterlijke invloed van richting worden veranderd, vinden de gedachten hun juiste vorm. Deze uitdrukkingsvorm kan op het denk-gevoels- of stoffelijk gebied zijn, in woorden of gebaren. Dansbewegingen kunnen bij de gebaren ingedeeld worden, omdat iedere beweging (hetzij ingestudeerd of spontaan) iets uitdrukt indien zij rhythmisch is, een bepaald verloop volgt en ons een indruk van volledigheid geeft. Iedereen ontwikkelt gebaren en houdingen door deze natuurlijke drang in hemzelf. Deze zijn voor het grootste gedeelte onbewust, zoals we in het dagelijks leven kunnen zien.

Als het idee waarlijk schoon is volgens een ware maatstaf (hoewel in dit soort dingen eigenlijk geen maatstaven aangelegd kunnen

worden) zal de uitdrukking of het gebaar ook schoon zijn. Maar iedere kracht, die van buitenaf het uitdrukken van de ideeën beïnvloedt, zoals bij iemand die op zichzelf gericht is, doorbreekt of verstoort onmiddellijk de krachten die uit het idee voortkomen, en deze zouden indien ze aan zichzelf werden overgelaten de meest passende vorm scheppen. Het spontaan aannemen van een vorm wanneer een idee tot op het fysieke gebied naar beneden wordt gebracht, of het nu door middel van woorden, gebaren of een of ander kunstwerk gebeurt, lijkt sprekend op de werking van het instinct. Als het idee schoon is, heeft het de beide aanzichten van denken en voelen. Het zal dan een passende en ware vorm scheppen indien die vorm het gevolg is van de schepende krachten uitgaande van het idee, d.w.z.: indien het idee gelegenheid heeft zijn eigen vorm en inkleding te scheppen op dezelfde wijze als een instinct in de natuur zijn eigen weg en zijn eigen middelen vindt om aan zijn drang te voldoen.

Als wij een bepaalde gedragslijn zien, dan leiden wij hier het bestaan van een denkvermogen uit af, en wij kunnen ons daarom afvragen: Is er een denkvermogen in de levensprocessen, die in het instinct verborgen liggen werkzaam, al is het niet het denkvermogen van het wezen waarin dit instinct werkt? Het Goddelijke, de Universele Geest bestaat in elk levensproces; het denkvermogen van een zuiver wiskundige is te zien bij de schepping van het heelal, een

schepping die voortdurend en ononderbroken voortgaat.

Zoals de Upanishads reeds lang geleden leeren, is het het leven dat scheidt en het natuurlijke gevolg is het beste, omdat dit een volledig geheel vormt. Dit natuurlijke gevolg wordt verkregen, indien de gedachte vrij is zijn eigen weg te vinden naar de zich openbarende vorm. Het bouwwerk is volmaakt als het aan de Natuur overgelaten wordt, zoals wij op het fysieke gebied kunnen zien aan de structuur der hersenen, ogen en oren. De Natuur heeft haar vindingrijkheid nog niet uitgeput, daar zij nog steeds bezig is haar onuitputtelijke voorraad-schuur aan het licht te brengen.

De mens die er naar streeft vorm te geven aan zijn gedachten, doet het beste daarbij negatief en uitsluitend ontvankelijk te zijn, zonder enig persoonlijk element in het geding te brengen die niet bij het idee behoort. Op deze wijze maakt hij zich tot een herscheppend kanaal door middel waarvan het idee zich in zijn eigen zuivere vorm openbaart. Dit houdt in dat het bewustzijn open en helder moet zijn om het idee gelegenheid te geven zich in details te openbaren. Met andere woorden: Over het materiaal dat daarvoor nodig is en de verbindingen en associaties die bij het gebruik van dat materiaal behulpzaam zijn, moet vrij beschikt kunnen worden, evenals over de benodigde soepelheid.

Instincten zijn onveranderlijk en neigen tot herhaling, hoe schoon en prachtig zij ook

mogen zijn. Maar de mens is tot een niveau gestegen, waar het tot uitdrukking brengen van instinctieve krachten gecombineerd moet worden met afwisseling en oorspronkelijkheid. De mens heeft het vermogen (op het ogenblik nog latent, behalve in zeldzame gevallen) om middelpunten in zijn bewustzijn te vormen, die op instinctieve wijze werkzaam zijn, d.w.z. dat hij ideeën tot openbaring kan brengen die kunnen uitbloesemen tot schone vormen met prachtige effecten op de lagere gebieden. Deze vormen zijn niet door het persoonlijke denkvermogen geschapen, maar behoren bij het idee zelf. Indien wij haar oorsprong kunnen nagaan, zullen wij ontdekken, dat de schepping van iedere grote kunstenaar is tot stand gekomen door het opvangen van het idee op het moment van de inspiratie en daarna door het volgen van de natuurlijke loop van haar ontwikkeling door de media, welke deze ook mogen zijn. Dit is een spontane werkzaamheid vanuit een bewustzijnsgebied waar de verwarrende invloeden, ontstaan door de wisselwerking tussen geest en stof, niet kunnen binnendringen. Het is een werkzaamheid van een volkomen bewustzijn, dat niet door gehechtheid aan persoonlijke elementen als aantrekking en afstoting innerlijk verdeeld wordt.

Daar de gedachte en vorm op natuurlijke wijze met elkaar verbonden zijn, moet de vorm de gedachte suggereren. Als het een volmaakt schone vorm is, moet de gedachte, die haar ziel is, een unieke waarheid bevatten daar zij een

bewoner van het rijk der Werkelijkheid is, van het volmaakte Zijn, dat men moet onderscheiden van het Worden, dat evolutie betekent. De woorden „volmaakt schoon” worden gebruikt om onderscheid te maken tussen het ware inwezen van schoonheid en wat door verschillende personen als schoon beschouwd kan worden. Om dezelfde reden is de uitdrukking „zuivere vorm”, die ik als opschrift van dit hoofdstuk gebruikt heb, te prefereren boven de woorden „schone Vorm”, daar het begrip zuiverheid niet die vrije uitleg toestaat, zoals dat bij opvattingen over het schone het geval is. Niets is volkomen of waarlijk schoon, dat niet zuiver is in de strikte betekenis van het woord.

De innerlijke waarheid van een idee en de uiterlijke Schoonheid in de vorm stemmen met elkaar overeen. Het ene brengt het ander met zich mee. Zij zijn de twee aanzichten, d.w.z. de subjectieve en de objectieve zijde van één en dezelfde openbaring.

Het is hoogst belangwekkend op te merken dat Plato zijn Ideeën, „Vormen”, noemde. Op deze wijze toonde hij aan, dat ieder idee, (ook de ideeën, die wij zelf gevormd hebben) een eigen individualiteit bezit. Deze individualiteit is een vorm op het gebied waar de ideeën ontstaan; zelfs op dat gebied zijn wij reeds in de wereld van vormen.

Bij iedere poging het ideaal-schone hier beneden op het fysieke gebied te scheppen, kan men alleen slagen als de vorm het ideaal weer-

spiegelt. De visie en de intuïtie van iemand worden door de vorm naar het idee geleid, hoe subtiel, ververwijderd en ondefiniëerbaar dat idee ook moge zijn. De schepper kan onbewust zijn van dit proces, daar hij zich alleen bezig houdt met zijn schepping. Dit proces verloopt door middel van subtiele en onmerkbare aanduidingen. Het idee dat door een schone vorm of gebaar belichaamd wordt, of door een bepaalde houding of beweging zoals in Bharata Nāṭya, de Zuid-Indiase klassieke dans, of in een westers ballet dat streeft naar volkomen schone lijnen en vormen en daardoor een zuivere en klassieke gratie heeft bereikt, die niet met de een of andere westerse dansmode te vergelijken is, dat idee hoeft niet per sé het gevoel of de handeling of iets dat de woorden of de verhalen die de dans begeleidt, uit te drukken. De woorden kunnen geheel veranderd of weggelaten worden, maar de vormen hebben hun eigen innerlijke waarde en zullen voor verschillende personen verschillende betekenissen hebben. Vanuit het standpunt van het idee achter de vorm zijn deze verschillende betekenissen de verschillende wijzen, waarop het idee benaderd kan worden, daar het zo abstract en subtiel is als een wiskundige waarheid, die verscheidene waarneembare feiten in een symbool kan samenvatten.

De schepping van volkomen schoonheid in een vorm, hetzij in woorden, gedachten, muziek, beeldhouwwerk, schilderkunst, architectuur of in de dans, heeft het volgende gevolg:

het brengt in de beschouwers of toehoorders (indien zij voldoende kalm en ontvankelijk zijn), die middelpunten in het bewustzijn in beweging, die corresponderen met het idee, dat in de vorm weerspiegeld is en helpt daarmee het bewustzijn werkzaam te zijn op een gebied, dat dichter bij de Werkelijkheid staat dan waarmee het gewoonlijk in aanraking is, en waarvan het zich ongelukkigerwijze afgesloten heeft.

10. HET OPPERWEZEN

In alle tijden zijn er mensen geweest, die zich gericht hebben op het beschouwen van de oorsprong en het einde der dingen, op de aan de natuur ten grondslag liggende eenheid, op de oorspronkelijke substantie waaruit alles te voorschijn is gekomen en op de bron van alle energie, die in onnoemelijke vormen te voorschijn treedt in de natuurverschijnselen.

De één spreekt van Vuur als de oorsprong van alles, als de belangrijkste God, de substantie die aan de dingen ten grondslag ligt; een ander van Water, de grote diepte, tegelijkertijd de schoot en de bakermat der Natuur. Dan zijn er soortgelijke aanhalingen betreffende de Ether, Lucht en Aarde. Moderne geleerden vinden deze termen raadselachtig. De oude filosofen gaven er echter niet die letterlijke betekenis aan, die wij er gewoonlijk aan hechten, maar een bepaalde technische en veelomvattender betekenis. Indien men bij deze verschillende symbolen stilstaat, die door verscheidene filosofen als de belangrijkste principes in het heelal geprezen worden, zoals b.v. in de oude Indiase hymnen, ziet men, dat zij ieder op hun wijze dezelfde centrale waarheden benaderen.

Onder de diverse namen, die zowel vóór als na Plato door de oude filosofen in het Westen gebruikt werden, is er één, die in de moderne

Theosofische literatuur een belangrijke en diepe betekenis en bedoeling gekregen heeft, in tegenstelling met de zwakke en onzekere verklaringen van de moderne geleerden, n.l. het woord „Logos”. In de oude geschriften is het op verschillende wijzen uitgelegd als de Bron van leven en intelligentie; als de Wet die de processen in de wereld beheerst; als de Bemiddelaar tussen God en de wereld; als de Goddelijke Reden; als het eenmakende Cosmische Principe enz. Dit is buitengewoon verwarrend voor iemand, die niet het prachtige geheel kan begrijpen, waarvan die beschrijvingen verschillende aanzichten zijn, hetzij dit de leer van de moderne Theosofie is (modern in vorm, maar in wezen de oudste Wijsheid) of die van de een of andere leraar, die de waarheid betreffende deze dingen kent.

Indien de waarheid begrepen wordt, krijgt elke opvatting zijn eigen plaats en wij kunnen dan een meer afgerond begrip vormen door een synthese te maken van het essentiële in deze opvattingen.

Alle begrippen die in de term Theosofie opgesloten liggen, zijn onderling ten nauwste met elkaar verbonden en vormen een logisch geheel, zodat niet blind geloof maar ons verstand onze gids kan zijn. Wij hebben echter zekere waarheden tijdelijk als hypothesen te aanvaarden, in verband met hun aard en ons beperkt begrip.

Redeneren veronderstelt het leggen van verbanden en alles wat wij nu *kunnen* weten moet

op de een of andere manier met ons in betrekking staan. Wat wij nu op het ogenblik weten is echter niet alles wat er geweten kan worden. Wij weten heel weinig, zelfs van onszelf. Maar indien wij tot op zekere hoogte de raadgeving „Ken Uzelve” hebben opgevolgd, moet die kennis ons aan alle andere kennis helpen. Met behulp van het Goddelijke Denkvermogen in onszelf (dat veel meer omvat dan het denken dat wij gebruiken) kunnen wij begrijpen, wat dat Denkvermogen heeft geschapen, of beter gezegd: de weerkaatsing van het Denkvermogen in het heelal, zoals wij het waarnemen. Wanneer wij een Absolute Waarheid benaderen, die in het geheel geen verband meer houdt met alles wat wij kennen, zodat wij haar niet uit de grondslagen van onze kennis kunnen afleiden, dan is het nodig een geloofsdaad te stellen. Zelfs als wij het Absolute aanvaarden, doen wij dat omdat die waarheid voldoet aan een behoefte in ons denken. Deze waarheid is vaak van te voren door middel van logische denkprocessen verondersteld en door onze ervaringen bevestigd.

Vuur en Water symboliseren vóór alles (ofschoon zij ook andere betekenissen hebben) respectievelijk de energie van de universele Purusha of Geest, en de ontvankelijkheid van de Oer-Stof of Mûlaprakriti. Water was sedert onheugelijke tijden het symbool voor stof vanwege zijn deelbaarheid en beweeglijkheid. Het goddelijk Vuur veroorzaakt alle veranderingen in het heelal bij het intreden in die toestand

van stof, die eveneens als goddelijk beschouwd wordt. Volgens Heraclitus, die de eerste was, die de term Vuur heeft gebruikt, zijn alle dingen in veranderlijke beweging, een stelling die ten volle door de evolutieverschijnselen en de analyses der wetenschap ondersteund wordt. Deze universele verandering, die in het Boeddhisme onder de naam van „Onstandvastigheid” bekend staat, is het gevolg van de werking van de ene Energie, die verschillende vormen aanneemt in de universele processen, als zij de verschillende toestanden van stof of combinaties daarvan binnentreedt. De Theosoof kan ten volle begrijpen, dat Vuur de zuiverste van alle elementen is en de grondslag van alle verschijnselen.

De energie, die als Vuur beschreven wordt, daalt neer vanuit het geestelijk gebied en terwijl het een benedenwaarts gerichte weg volgt, treedt het het eerste psychische gebied (ook door Water gesymboliseerd) binnen en daarna de Aarde van grove stof. Later stijgt zij weer uit de Aarde op in het Water en vandaaruit weer in de oorspronkelijke toestand van zuiver Vuur. Dit is in overeenstemming met het cyclische aanzicht van de openbaring, die van bovenaf begint. Opstijging volgt na afdaling zowel in de cyclus van het aardse bestaan van de mens als in de cyclus van cosmische openbaring.

Het woord „Vuur” werd gebruikt om een zekere intensiteit van goddelijke werking aan te duiden, maar die werking kan zowel opbou-

wend als vernietigend zijn. De ene Energie, de Shakti van Shiva, in de Indiase cosmologie, bouwt op of herschept onder bepaalde omstandigheden en vernietigt onder andere omstandigheden. In iedere plant en iedere boom is er het Vuur, want bij ieder groeiproces werken er intensieve krachten om de toekomstige vorm op te bouwen.

Het idee van het Vuur als een symbool van de Godheid en als een alom tegenwoordig Principe in de natuur, treft men aan in de leer van Zoroaster. De eerste Zoroaster sprak over de Logos als Vuur. Deze oude symbolen werden niet willekeurig gebruikt, maar hebben een diepe betekenis en hij, die over de aard van symbolen nadenkt, zal iets kunnen ontdekken van het wezen der dingen, dat in symbolen wordt uitgedrukt. Daarom, als men over Vuur spreekt, bedoelt men dat er een vurige hoedanigheid is, de oorzaak van de veranderingen of omzettingen, die voortdurend plaats vinden. Vuur, electrisch vuur inbegrepen, verteert alles behalve zichzelf. Het doet de wateren opdrogen (hoewel niet de bron van water, die eeuwig is) als de tijd aangebroken is, waarop een bepaald heelal ten einde loopt.

Openbaring van binnenuit moet blijkbaar het gevolg van een wil zijn; het woord „begeerte” wordt ook wel hiervoor gebruikt, misschien omdat het een neergaande beweging aangeeft. Het is echter geen blindelinge wil, maar een wil die samengaat met een volmaakte Intelligentie. De krachten van de wil werken in al

hun vertakkingen samen met de Intelligentie. Indien deze krachten als Energie worden samengevat, vormen zij samen de Energie van de cosmos, of zoals H. P. Blatvatsky het weer geeft: voor-cosmische Ideatie. Daar het verschijnen van de cosmos aan perioden onderworpen is, gaat het opduiken ervan uit de Cosmische Geest gepaard met een vloed van ideeën in de Cosmische Geest. Zo gezien is Het Denkvermogen (dat natuurlijk niet het denkvermogen is, wat wij kennen, maar het noumenon) de grondslag van het leven in het geopenbaarde heelal. Dat is de schijnbare orde voor ons anylerend verstand. Maar zij, (Denkvermogen en Leven) zijn twee aanzichten van één Werkelijkheid, gelijkwaardig en allebei even werkelijk. Bestaan (Sat) in de Indiase filosofie is niet van bewustzijn of gedachte (Chit) te scheiden.

Gewoonlijk denken wij dat krachten automatisch werken en blind en grof zijn, en wij denken aan intelligentie, besluitvaardigheid, wil en gedachte als aan iets, dat daarvan geheel verschilt. Zo treffen wij dit echter in de laagste werelden aan, waar de ware aard der dingen zwaar gesluierd is voor ons inzicht, maar als wij opstijgen naar een meer subtiel niveau, zien wij een toenemende eenwording van de verschillende processen, die hier beneden niet mogelijk schijnt. Wanneer wij de oorsprong van alles naderen, de altijd aanwezige Bron, zien wij, dat kracht en intelligentie geen twee verschillende dingen zijn, daar zij steeds meer

eigenschappen van elkaar aannemen. Alles is intelligente evolutie, die werkzaam is doormiddel van verschillende gedifferentieerde krachten.

Elke kracht werkt op dezelfde wijze als een instinct in de natuur, volgens een verborgen wet een verborgen intelligentie, die schijnt te weten, hoe die kracht moet werken, wat het doel is, en wat de middelen zijn waardoor dat doel bereikt kan worden. En intelligentie in zijn geestelijke hoedanigheid, gaat er om zo te zeggen niet bij zitten niet in staat iets uit te richten, maar ziet naar het een of andere werktuig uit, om zijn wil uit te voeren. De samenwerking van intelligentie en wil, scheidt zowel de werktuigen als het einddoel en verzekert aldus een doeltreffende werkzaamheid, die niet van de plannen van die Intelligentie kan afwijken. De macht van het Zijn, (een doelgerichte Oorzaak)) verenigt zich met de Goddelijke Intelligentie, die overal in de Natuur aanwezig is. Maar een lagere oorzaak werkt altijd binnen de grenzen, die door een hogere aangegeven is. Een hiërarchie van intelligenties, een hiërarchie van oorzaken.

Volgens de aangehaalde filosofen gebeuren alle dingen door de Logos, het Woord, die de Goddelijke Reden of Goddelijke Wijsheid openbaarde. H. P. Blavatsky schrijft dat, volgens Philo, de Alexandrijnse filosoof, Hij de Oorzaak van oorzaken, de Schepper van Licht en Leven is. In de Hindoese filosofie bestaat de opvatting van Brahman in Zijn tweevoudig

aanzicht, met en zonder eigenschappen. Zonder eigenschappen denkt men aan Hem als de Opperste Purusha, de Machtige Universele Mens. Maar in de hier boven aangehaalde beschouwingen is de Logos een Principe of Wet, die de processen in de wereld bestuurt en regelt, en geen Persoon; ook op dit punt weerspiegelt het een gedachte, die in het Boeddhisme naar voren treedt. Als wij de Logos en de wereld gescheiden van elkaar denken, is de wereld in een toestand van voortdurend worden. Dit worden is aan een wet onderworpen, die het wezen van de Logos is, maar het wordt ook op mysterieuze wijze geleid en aangezet door Hem van binnenuit door alle dingen, die bij de processen in de wereld betrokken zijn. Zijn aard en Zijn wet werken beide zowel binnen als buiten elk wezen en ding.

Een van de opvattingen, die voor degenen die over deze onderwerpen schrijven zeer moeilijk te begrijpen is, is dat stof en God twee aanzichten zijn van een universele eenheid. Dat idee treffen wij aan in de school der Stoïcijnen. Zij leerden, zoals in de Mahatma-brieven aan A. P. Sinnett geschreven staat, dat stof en God, (of wat voor woord men voor God ook moge gebruiken) niet gescheiden, maar feitelijk twee aanzichten van één en dezelfde Werkelijkheid zijn, als met God de zich openbarende Logos bedoeld wordt, niet de God die in alles en allen is. Openbaring is altijd tweevoudig d.w.z. zij neemt de vorm aan van handeling of beweging in de twee polen Geest en Stof, en alles wat

wij in het heelal vinden is het gevolg van deze twee centrifugale en centripetale bewegingen. De ene stijgt op en de andere daalt neer terwijl ze elkaar bij het ingaan in de hogere en in de lagere gebieden ontmoeten.

Een van de betekenissen die aan de uitdrukking „Logos” gegeven wordt, is dat Hij in alle dingen tegenwoordig is en dat Zijn tegenwoordigheid de formules voor de evolutie bevat. Er is een model in elk wezen en in elk type of soort, dat hun evolutie bepaalt. Elk model is verschillend. Het zaad van de Lotus bevat de gehele Lotusvorm en dit is evenzo met alle andere organismen, waarvoor een uiteindelijke volmaakte vorm bestaat. Daar er onnoemelijke aantallen wezens in het heelal bestaan, die ieder de vorm van hun eigen uniek-zijn in zich dragen, zijn er ook onnoemelijke Logoï. Of-schoon men de opvatting kan huldigen, dat zij van elkaar verschillen, zoals de roos van de koninklijke palm of de lotus verschilt, zijn er niet zo vele van elkander afgescheiden Logoï, maar zij zijn alle aanzichten van één Logos, uitstralingen van de Eenheid.

Dit kan als pantheïstisch monisme beschouwd worden. Het belichaamt een opvatting van Eenheid in Veelheid. Als het idee van Eenheid waarheid bevat, is het idee Veelheid ook juist, volgens onze waarnemingen. Het verband tussen de Ene en de Velen is moeilijk te begrijpen. Het is moeilijk deze Logoï als onafhankelijke machten te zien en toch ter zelfder tijd als

aanzichten of stralen van de ene centrale en onuitblusbare zon.

Over de leer van de Drie-Eenheid is gesproken als over een diep mysterie. Hoe ontstaat de Drievuldigheid uit de Eenheid?

En ook, indien er zeven Logoï zijn als de zeven kleuren van het spectrum of de zeven noten van een toonladder, hoe zijn dan deze Zeven ontstaan? De Logos werd beschreven als de Verborgene van alle verborgenheden en de Heer van alle Mysteriën. Hoe meer wij ons verdiepen in deze beschrijvingen, hoe meer wij er in zullen vinden. De ideeën zijn diep, omdat de denkbeelden over de Logos zo veel omvattend zijn. Wat de levenszijde betreft, bestaat het gehele Heelal in Hem zelf.

Indien wij ons de Logos voorstellen als een punt, dat feitelijk geen dimensie heeft, is dat punt het centrum van een onbeperkte uitstraling. Er gaat door dat punt een onnoemelijk aantal lijnen, ook zuiver meetkundig opgevat, want wij kunnen nooit werkelijk een lijn zien, die bestaat uit een reeks punten. Men kan door elk punt talloze lijnen trekken. In dit symbool is het punt door een ontelbaar aantal lijnen met het uiterlijke heelal verbonden. Als wij aan het punt denken als de oorsprong of de Eerste Logos, die het eerst in openbaring kwam, kan men deze lijnen vergelijken met de Intelligenties, die uit de Logos voortkomen, en met de machten en aspecten van Zijn Wezen.

Wij denken eerst aan het punt en dan aan de lijnen. Maar wanneer er een punt is, zijn er

ook tegelijkertijd de lijnen, waarvan het punt het algemene centrum is. Wanneer wij denken aan de Logos als de Eenheid, is Hij ook tegelijkertijd de vele Intelligenties, die van Hem afgescheiden schijnen te zijn, maar Zij zijn dat niet in werkelijkheid, omdat Zij Zijn aanzichten zijn. Wij hebben in deze opvatting de onafhankelijkheid, de individualiteit van de optredende Intelligenties en Hun geestelijke eenheid met de Logos met elkaar te verzoenen. Het punt is de oorsprong en de kern en tegelijkertijd de synthese. Het is het begin van een volledige openbaring en eveneens van alle individuele openbaringen. In de totale openbaring zijn alle individuele uiteindelijk te samen gebracht en opgelost.

De Zeven, die de Ene vormen, zijn verschillend van de Ene en er toch niet van afgescheiden. Zij vormen afzonderlijke middelpunten van werkzaamheid; elke kern heeft zijn eigen individualiteit. Terwijl zij toch volmaakt samen werken, zijn zij als centra in een lichaam, dat als een geheel handelt. De Zeven zijn manifestaties — geen scheppingen — van de Ene. Zij openbaren zich gelijktijdig met de Ene.

De buitengewone aard van dit verschijnsel wordt geïllustreerd door de werkwijze van het denkvermogen, dat door Plato beschreven is als een eenheid van „ikzelf en de ander”. Ieder mens is een individuele eenheid, vrij om zijn eigen weg te kiezen, hoewel beperkt door zijn eigen karma, maar hij evolueert juist door die beperkingen om zich zelf vrijwillig te vereni-

gen met de Bron, waarvan hij is afgedwaald. Wanneer hij op deze wijze weer tot een geheel is geworden, kunnen wij ons hem voorstellen als een middelpunt van zelfstandig denken en handelen, volmaakt samenwerkend met de andere centra in de gedachtesfeer van de Logos: hoewel hij afgescheiden is, is hij toch één met Hem. In het geheel genomen zijn eenheid en veelheid beide gelijktijdig optredende feiten. De eenheid scheidt de verscheidenheid als wij denken aan haar werkzaamheid in de stof, maar in de eenheid zelf is veelheid.

In een pas onder de titel: *The Fourth Gospel and the Logos Doctrine*, door R. G. Bury, verschenen boek geeft de schrijver enige definities over de Logos door Philo en gebruikt daarbij bijvoegelijke naamwoorden als „verbijsterend” en „verwarrend”. Deze definities zijn natuurlijk vertalingen, die meermalen er niet in slagen de oorspronkelijke betekenis van de ene taal in een andere over te brengen. Dit was met de meeste Sanskrit-woorden van theosofische betekenis het geval. De Logos werd door Philo genoemd: „Het Denkvermogen of de Rede van God” of „het totaal van ideeën van het Goddelijk Denkvermogen”. Op een andere plaats spreekt hij van de Logos als de „Tweede God, de Immanente Godheid”. Het is duidelijk dat hij met de eerste God bedoelt de zelf-bestaande Ene, dat wil zeggen, het Absolute of Brahman zonder eigenschappen. Als wij God begrijpen als de zelf-bestaande Ene, die ook het Al is, is de Logos of het Woord een emanatie van Hem.

„In den beginne was het Woord. Het Woord was bij God.” Hier is er een duidelijk onderscheid tussen het Woord en God, hoewel ook geschreven staat: „Het Woord was God.”

De Logos Zelf is zowel transcendent als immanent. Shri Krishna, die in de *Bhagavad Gita* als de Logos spreekt, zegt: „Nadat ik dit heelal met een deel van Mij zelf heb gegrondvest, blijf ik zelfstandig bestaan.” Zelfs als wij denken aan de Zonne-Logos, is het niet Zijn gehele leven, dat in Zijn stelsel is belichaamd, maar slechts een deel er van. Ons wordt verteld dat Zijn werkzaamheid buiten het stelsel veel groter is dan er binnen in. Ten aanzien van iedere Logos wordt gezegd dat Hij slechts een deel van Zich zelf in een stelsel kan uitdrukken, om de eenvoudige reden dat een openbaring een beperking van Hem zelf betekent.

Wij kunnen niet het Goddelijk Denkvermogen van de Goddelijke Ideeën scheiden, omdat het een volmaakt Denkvermogen is. Het is niet gedesorganiseerd of ongeorganiseerd, niet voortdurend zoekend en afdwalend als onze denkvermogens. Manas is het denkend beginsel. Wanneer de gedachte volmaakt is en alles begrijpelijk wat begrepen moet worden, dan bestaat er een heelal van ideeën en dat is het Goddelijk Denkvermogen. De inhoud van dat Goddelijk Denkvermogen is voor ons subjectief; dat Denkvermogen bevat de oertypen waarheen alles bezig is te evolueren.

Een derde definitie is: „De Logos is de eerst-

geboren Zoon, wiens Moeder Wijsheid is.” Hij is Horus, de Zoon van Osiris en Isis. De Moeder is de oerstof of *Mulaprakriti*. Hij, die de eigenschappen heeft van de altijd-vrije en op zich zelf onkenbare Geest en toch die eigenschappen in de beperkingen van Vorm of Stof openbaart, kan beschouwd worden als te zijn voort gekomen uit Geest en Stof beide.

Ten vierde is Hij het evenbeeld van God; ook is Hij de middelaar tussen God en de stoffelijke wereld. De geopenbaarde Logos moet een beeld zijn van de Ongeopenbaarde God. Hij is de schakel tussen de Absolute Godheid en de Wereld van Stof. Men heeft het Logos-idee uitgedacht als een middel om de kloof tussen God in de Hemel en de Aarde te overbruggen. Aan de ene kant stelt hier de Hemel de transcendentale toestand voor, terwijl Aarde de beperkingen van de immanentie uitdrukt.

Zoon, bemiddelaar (niet in de betekenis die men in de Christelijke theologie er aan geeft), vertegenwoordiger, instrument, zijn alle beschrijvingen, die gebruikt worden om Zijn Status en werkzaamheden aan te duiden. De Logos werd ook beschreven als de ene Individualiteit of het Ego, waarvan alle individuele Ego's de weerspiegelingen zijn. Hij kan beschouwd worden als een Ego in zuiver filosofische zin, omdat Hij het middelpunt is van het universele Denkvermogen. Hij heeft ook de benaming gekregen van de Hemelse Mens, omdat Hij het prototype is van de aardse mens, die naar Zijn Evenbeeld is geschapen. In de stanza's van „de

Geheime Leer" van H. P. Blavatsky wordt van Hem gezegd dat „Hij straalt als de Zon" — hetgeen herinnert aan de beschrijving „Berg van Licht" in de Hindoe-boeken — en „Hij is de vlammende Draak van Wijsheid".

Deze treffende beschrijvingen en vele andere, bijv. van Vishnoe, de Al-Doordringer in de Hindoe kosmologie, of ook wel genaamd Maha-Vishnoe in Zijn super-kosmisch aspect tonen slechts aan dat Zijn namen ontelbaar zijn, omdat Zijn aard zo veelvoudig is. In de woorden van de *Bhagavad Gita*: „hoe men Hem ook als een Wonder beschouwt; of over Hem spreekt of hoort als iets wonderbaarlijks; toch begrijpt niemand Hem."

Degenen, die een vage glimp over Hem hebben opgevangen en zich over Zijn Wezen bepaalde opvattingen maakten, hebben zich ideeën gevormd betreffende de plaats van de Heilige Geest. Hierover ontstond een strijdvraag, die meer dan enig andere het Christelijk denken in vroegere eeuwen heeft bezig gehouden. De woorden „Heilige Geest" suggereren een subtiele, ontastbare, onpersoonlijke, maar toch krachtige invloed. Deze invloed kan niet onafhankelijk van de Logos zijn; want Hij is het begin en het einde van alle geschapen dingen. De invloed moet door Hem of uit Hem stromen. Hij is geboren uit het Licht, als de Zoon van het Licht, of Hij is de ware Bron van Licht, de Vader der Lichten, zoals Hij zeker de oorsprong van al het geopenbaarde Licht is.

De verhouding van de Zoon tot de Vader moet

voor ons een mysterie blijven totdat wij het gebied van dat mysterie bereikt hebben en er boven uit stijgen. Als gelovers in de onsterfelijkheid kunnen wij een dergelijke hoop blijven koesteren — en met „wij" bedoelen wij ons innerlijk wezen, dat in staat is om tot die sfeer op te stijgen. In de *Bhagavad Gita* spreekt Shri Krishna over Zijn tweevoudige natuur: de Stof, die wij kunnen vereenvelvigen met onze opvattingen over de Natuur en de Goddelijke Natuur, die een alomtegenwoordig Licht is, dat op de Stof inwerkt en daarbij Goddelijke Denkbeelden daarop indrukt.

Dit zijn ideeën, die uiterst interessant zijn. Maar hoe belangwekkend en practisch zij ook mogen zijn, hangt af van de werkelijkheid, die zij voor ons hebben. Ieder projecteert in al dergelijke denkbeelden de inhoud van zijn eigen bewustzijn. Zo'n denkbeeld over de Logos kan het wonderbaarlijkste zijn, dat men zich kan voorstellen, indien men er een betekenis aan hecht, die uit de rijkdom van zijn eigen bewustzijn is ontwikkeld; of het kan een armoedige voorstelling zijn. Dan is het slechts een woord, waarmee de inhoud in het geheel geen verband houdt, of het kan zelfs het tegenovergestelde zijn.

Er is een verschil tussen metafysica en occultisme. Metafysica betreft iets, dat boven de natuurkunde ligt en tracht zowel de werking van het verstand als de verschijnselen van de materie uit te leggen. In occultisme hebben wij te maken met krachten, werkelijkheid en leven.

Metafysica hoeft niet in haar theoretisch aspect van occultisme te verschillen, maar doet het soms wel. Wat ons niet direct raakt, heeft de neiging om onwerkelijk te worden. Alles wat over de Logos gezegd is, kan bijv. voor sommige mensen vaag en onwerkelijk schijnen. Dat is omdat zij nog niet de werkelijkheid er van begrepen hebben. Maar de Logos is niet iets ver weg en abstract: Hij is een werkelijkheid, die hier en nu bestaat. Hij is in ieders hart als de Kracht, die daarin werkt. Het is in onze eigen harten dat wij Zijn Tegenwoordigheid kunnen voelen. Wanneer wij dat doen, zal Hij voor ons een geweldige werkelijkheid zijn, waarnaast al het andere in volkomen onbelangrijkheid zal verbleken.

11. ZIJN EN WORDEN

De gehele Natuur is een universeel wordingsproces, waarbij dat woord wordt gebruikt, van het standpunt van iets, dat in ieder ding dat wordt, aanwezig is: het leven, de aard van het ding en zijn bewustzijn. Het woord „Wording” omvat een continuïteit. Dat wat geworden is, wat het is, is in essentie hetzelfde als wat het was en toch verschillend ervan. De verandering, die plaatsgrijpt, wordt door de Wetenschap van een ander gezichtspunt beschreven als evolutie maar volgens haar niet in psychologische zin. De oude typen zijn heengegaan, maar uit het oude is iets nieuws en iets beters tevoorschijn gekomen.

Ieder persoon vertegenwoordigt in zijn natuur uiterlijk het aspect van een Wordingsproces. Hij verandert voortdurend. Dit is waar, niet alleen voor ieder mens, maar ook voor elk ding of voor elk leven in de Natuur.

Toch is er in het midden van dit Wordingsproces een toestand, die als Zijn kan worden beschreven. De Logos, wiens Leven het Ene Leven is, openbaart Zichzelf in elk individueel ding als een toestand van Zijn in die individualiteit. Als Hij Zichzelf manifesteert in elk ding, kan het niet anders of wij denken aan Hem als volmaakt in elk van Zijn manifestaties. Hij moet volmaakt zijn, of het in oneindigheid is of temidden van beperkingen, die de

uitdrukkingen zijn van begrensdheid. Iedere individualiteit, elke vorm, moet een omschrijving hebben en is noodzakelijkerwijs begrensd door die bepaling.

Shri Krishna zegt in de *Bhagavad Gita*, wanneer Hij spreekt als een Incarnatie van de Logos, het volgende: „Ik ben het Zelf, gezeten in het hart van alle Wezens,” en hij gaat voort met Zichzelf te beschrijven als de essentie van ieder afzonderlijk type van Wezen dat in het Heelal wordt gevonden. Dat is de Goddelijke Immanentie. Als Hij daar is, moet Hij daar zijn zonder in het proces van Wording betrokken te worden, en verkeert Hij in een toestand van volmaking, eigen aan elk apart ding, d.w.z. in die toestand, die een weergave is van de volmaking-in-wording. In een volmaakte toestand is er geen behoefte aan verandering, geen oorzaak voor verandering.

Indien wij ons het Goddelijk Wezen kunnen voorstellen als een Wezen dat op een of andere geheimzinnige en mystieke wijze in iedere individualiteit woont, moet Hij daar verkeren in een toestand, die wegens zijn volmaaktheid geen verandering toestaat. Volmaaktheid is een doel op zichzelf, zelfs al zou het een beperkte volmaaktheid zijn. Hij vertegenwoordigt een bergtop, waarboven men niet kan gaan, zelfs al zijn er andere bergtoppen.

Er is natuurlijk een onnoemelijk aantal toestanden, die het Wordingsproces voor elk individueel ding uitmaken, waarvan sommige meer de aard van het innerlijk Wezen openbaren

dan andere. Zelfs indien allen Goden zouden zijn — „Weet gij niet, dat gij Goden zijt” — vertoont Goddelijkheid in de een zich duidelijker dan in een ander. In elke toestand van Wording ontplooit het Goddelijk Wezen zich in een mate, die overeenstemt met die toestand.

Het gebruik van het woord „mate” bedoelt geen onvolmaaktheid. De toestand van Zijn in elk ding kan worden voorgesteld als een volmaakte cirkel, die als een symbool van eeuwigheid wordt gebruikt, aangezien in een cirkel geen begin en geen einde is. Er kan een oneindig aantal cirkels zijn, die variëren in omvang: van oneindigheid tot een punt. Maar wat ook de omvang moge zijn: elke cirkel is volledig in zichzelf.

Denkt u zich dan een oneindige reeks van concentrische cirkels in, die alle het ene en hetzelfde Wezen voorstellen, maar van een voortdurend ruimer gezichtspunt uit gezien. Deze cirkels kunnen — van een nieuwe dimensie uit bekeken — gedacht worden als delen van een volmaakte bol, waarvan de verticale middellijn loodrecht staat op één van het onnoemelijk aantal horizontale diameters. Al zulke horizontale segmenten, waarvan er oneindige aantallen bestaan, zouden — wanneer men op deze wijze voortgaat — het totale Wezen vormen. Zo is de aard van het Zijn, van welke kant ook benaderd door de innerlijke eigenschappen van ieder oertype, toch een oneindige, onvergankelijke eenheid, maar deze innerlijke aard open-

baart zich wel op verschillende wijzen.

Wat kan het Zijn voor ons betekenen? Zijn is een tijdeloze toestand, een toestand van volkomenheid, waarin geen leegte is; een toestand, zoals wij ervaren in een moment van uiterste liefde of volmaakte schoonheid. Het is een absolute toestand, die — wanneer zij ontstaat — de continuïteit in het betrekkelijke doorbreekt. Door associatie is er een beweging in ons denken, een gang van het ene ding naar het andere. Maar af en toe geraakt het bewustzijn — het kan nauwelijks het denkvermogen worden genoemd — in een toestand, die op zichzelf volkomen is. Wanneer de ervaring op deze wijze volledig is, heeft zij geen verband met datgene, wat eraan voorafging of wat later komt.

Indien er wel een verbinding zou bestaan, zou dat betekenen, dat men afhankelijk van omstandigheden en daarom onvolmaakt is.

Daarom wordt voor het moment de opeenvolging, die wij tijd noemen, verbroken.

Het absolute bestaat in een toestand, die onverdeeld en dus een eenheid is. Als er de eenheid van alles is en de Logos Zijn natuur van eenheid in elke manifestatie van Zichzelf handhaaft, zijn er zelfs in die manifestatie geen delen in de zin van elementen, die een Wordingsproces nodig maken. Dat wat een eenheid is, is volmaakt geïntegreerd, is altijd en absoluut.

De toestand van het zijn in ieder individu is een weerspiegeling van het universele Wezen, een

volkomenheid, die besloten is in een grotere volkomenheid; zelfs wanneer men er even mede in aanraking komt of wanneer het lichtelijk in een ontvankelijk bewustzijn wordt weerspiegeld, doet het een gevoel van eenheid ontstaan, een soort gemeenschapszin, al is het dan nog niet een volledige eenheid met alle andere wezens. Het gevoel, dat de ander verschillend en afgescheiden is, wordt voor een ogenblik vergeten. De ander is verschillend, inderdaad, maar hij is niet afgescheiden. Dit innerlijk gevoel is niet ver verwijderd van liefde; maar het is liefde zonder bezits-gevoel en zelf-bevreemding.

Liefde veroorzaakt een uitstromende kracht, een intense straling, die zowel het subjectieve als het objectieve omvat. Maar een toestand van Zijn brengt de suggestie met zich mee, dat men zichzelf genoeg is. Is de toestand welke Zijn wordt genoemd, een toestand, waarin men zichzelf genoeg is, of een toestand van uitstraling? Het is beide. Wanneer er een toestand van harmonie is, heeft men genoeg aan zichzelf; toch kan de harmonie de beste invloed hebben op allen, die daarvoor gevoelig zijn. Het is als vuur in een kostbaar juweel, dat zowel rust-gevend al stralend is.

Waar er een volkomenheid, een gevoel van volheid is, daar bestaat absoluut geluk. In onze normale ervaring wordt deze toestand verkregen door iemand lief te hebben, omdat wanneer een persoon liefheeft (als het tenminste een zuivere liefde is en niet louter een vorm

van lust, een liefde, die tracht te geven en niet te nemen of zich toe te eigenen) er bij hem geen verlangen is om meer te hebben. Hij is volmaakt tevreden. In deze volkomenheid is schoonheid, eeuwig en onsterfelijk, omdat de ervaring van het schone altijd een volkomen ervaring is.

Hoewel Zijn en Wording zulke verschillende toestanden zijn, moet er een verband tussen deze beide bestaan. Indien er helemaal geen verband tussen beide bestond, zouden wij niet in staat zijn om zelfs over de aard van het Zijn te spreken. Die verhouding kan beschreven worden als een zuivere waarneming van de kant van het Zijn. In het licht, dat van het Zijn uitstraalt kan men het Wordingsproces begrijpen.

Het licht, dat in het Wordingsproces dringt, schept de mogelijkheid van Onderscheidingsvermogen. Het denkvermogen, dat door dit licht wordt verlicht, stelt zich niet een einddoel buiten de straal van het Zijn. Als het iets daarbuiten zou willen, zou het niet een ware wil zijn. De enige ware wil is een ware of natuurlijke uitdrukking van het Zijn, welke uitdrukking ook een Zijn is. Want indien het Zijn een toestand van volkomenheid is, kan er niets zijn dat daartoe behoort, dat buiten die volkomenheid bestaat. Het verlangen naar iets buiten de ervaring van het ogenblik behoort tot het onvolkomene. In de Volmaakte Mens, in de toestand van Zijn, is zo'n verlangen onbestaanbaar. Elke begeerte, elke gulzigheid, elke vrees,

elke eierzucht, is een verminking, niet van dat Zijn, dat een volledige harmonie is, maar van de aura, het uiterste omhulsel, het weerspiegelend middel, waarmede het bedekt wordt. De wil van het zuivere Zijn is een volmaakte zelfvervulling, de ontwikkeling of uitdrukking van die harmonie in vormen, waarvan de essentie of de bezielende ideeën in de geest van die harmonie besloten zijn.

Niet iets te „worden” betekent niet een statische toestand noch een tevredenheid met het zelf. Zijn is potentiëel altijd een dynamische toestand. Het doet beweging ontstaan. Het is het ene Zijn, waarin de slang der Eeuwigheid, die de oorzaak is van universele krachten, ligt opgerold. Wat een verkeerde beweging doet ontstaan, is het worden dat gepaard gaat met eigen roem en zelf-expansie.

Wanneer het woord „Zijn” wordt gebruikt ten aanzien van het Opperste Wezen of de Logos, brengen wij in de voorstelling die wij ons vormen, een zeker gevoel van zelfzucht, een klank van menselijke zelf-gelding of tenminste van zelf-verzekerdheid: Ik ben ik, hetgeen een voortdurende ervaring is over ons zelf. Maar het zuivere Zijn behelst niet zulk een bewuste zelf-projectie. Zijn is eenvoudig bestaan. Er is geen tegenstelling tussen het Zijn in enige vorm en zijn universele achtergrond, evenmin als er een tegenstelling kan zijn tussen de Logos en *Parabrahman* of *Mulaprakriti*.

De volmaaktheid, waarheen elk ding evolueert, maakt — evenals de volmaking van elk ander

wezen — een geheel uit, omdat zij alle aspecten zijn van het Ene Wezen dat volmaakt is. De volmaking van elk ding is een toestand van de totale Volmaking. Het Zijn van het ene en van allen is het begin, het hart en het eind van hun Wordingsproces. Het tijdeloze bewustzijn berust in dat Zijn, dat één is met al het andere Zijn en dat uitdrukking geeft aan de staat van het Ene Wezen. Wanneer het bewustzijn niet betrokken is in een wordingsproces, blijft het Zijn bestaan en gaat het geheel op in dat Zijn.

12. DE BETEKENIS VAN WIJSHEID

Wat is Wijsheid? Wat is de Wijsheid? De Wijsheid is de wijsheids Gods, de wijsheid of kennis betreffende het Zelf. De Wijsheid Gods is Zijn aard, hoewel het beschouwd kan worden als iets, dat ook Zijn methoden aangeeft. Indien de aard van het Zelf, van ieder Zelf (de twee termen komen vrijwel overeen, zij slaan op dezelfde Realiteit) in wezen hetzelfde is als de aard van God, dan betekent de kennis van het Zelf eigenlijk kennis omtrent God, of althans het begin ervan.

Wanneer wij spreken over wijsheid of kennis, zijn deze dan hetzelfde? Neen. Maar ten aanzien van het Zelf betekent kennis ervan ook wijs te zijn.

Alle kennis werd eens verdeeld in para (hogere of opperste kennis) en apara (lagere kennis). kennis omtrent alle voorwerpen en alle wetenschappen is van een lagere soort. Kennis omtrent Dat, waardoor al het andere wordt gekend, is de hogere kennis, d.w.z. kennis omtrent God of het Zelf, aangezien beiden in wezen identiek zijn. Kennis omtrent het Zelf is Wijsheid, omdat het Zelf het wezen van alle dingen omvat.

Wat ge weet, weet ge altijd binnen in u. Kennis is een subjectief verschijnsel. Gij zijt één. Daarom ligt de kennis omtrent elk ding in uzelf. Ik geloof, dat — indien de waarste en

schoonste gedachten, die te allen tijde in alle geesten aanwezig zijn — tezamen zouden worden gebracht, zij een volmaakte en wonderbaarlijke eenheid zouden uitmaken.

In de zuiverheid van het Zelf ligt vanwege zijn gevoeligheid een weerkaatsing van alles, wat het omringt. Het Zelf is het gevoeligste van alle sensitieve dingen. Welke stralen er doorheen schijnen, elk brengt haar eigen boodschap, die in zijn onvergankelijk geheugen wordt opgenomen. En er zijn stralen, die uit elk eenvoudig ding uitstralen — natuurlijk niet op een voor ons zichtbare wijze — stralen, die door de kosmos gaan. Het Zelf heeft kennis omtrent de ziel van alle dingen.

De wijsheid Gods is in alles. Hij is in alles. Zijn wezen doordringt alles. Zijn diepe doelgerichtheid en intelligentie zijn altijd in alles aanwezig.

Theosofie kan gedefinieerd worden — onder andere formuleringen — als de Wijsheid, die op vele wijzen en in haar geheel in alle dingen is. Het kan zijn, dat wij de wijsheid die in elk ding verborgen is, niet zien, maar zij is er toch. Wij zijn alleen ontvankelijk voor die wijsheid, als ons hart rein en open is.

Alle dingen evolueren in dit evoluerend heelal. Er is een patroon in elk ding, dat zichtbaar wordt — dat dus van ons standpunt beschouwd, tevoorschijn komt. Maar er is ook een methode om iets in een schema vast te leggen dat verwarrend kan werken — niet voor de geest van de Architect, maar voor ons,

die het gebouw van buiten bekijken. Maar in sommige opzichten is het bouwwerk tot een zeker stadium van volmaking gekomen. Zulke dingen geven ons een inzicht in de geest van de Ontwerper. Zo bijvoorbeeld een lotus, een roos, of elke mooie levende vorm. Alle dingen zijn — van theosofische standpunt — levend, hoewel er graden zijn van leven en actie.

Wijsheid is geen kennis, omdat kennis voor ons alleen de vorm betreft. Wijsheid is kennis omtrent de inhoud van een vorm. Wat is de betekenis van elke vorm, of elk ding? Is het zijn nut? Wij zijn natuurlijk geneigd om de dingen te beoordelen naar het nut, dat zij voor ons hebben. Maar dat is een buitengewoon beperkt, homo-centrisch, individualistisch standpunt. Elk ding in de Natuur heeft een betekenis op zichzelf, welke in zijn eigen bestaan en werking vervat is. Vandaar het uitdrukkelijk gebod om — zo veel mogelijk — niet te doden. Er is een innerlijke eigenschap in elk ding, die tracht zich te openbaren.

Die innerlijke eigenschap of aard is het leven, dat de vorm bijelkaar houdt. Ik bedoel niet: het leven van het materiaal, waaruit die vorm is samengesteld, maar het inwonend leven in die vorm, die het tot een geheel maakt. Wij zien het verschil in het geval van een menselijk lichaam, hoewel wij hier het inwonend leven de ziel noemen. Laat ons het woord „ziel” noemen, als dat duidelijker is. De ziel, veronderstellen wij, past meer of minder in de vorm. De vorm is wat het is, of is op weg te

worden, wat het is, d.w.z. langs de weg van evolutie, vanwege de aard van de wijze, waarop de vorm bezielde wordt.

De wijsheid Gods, wiens leven in die ziel is, stroomt naar ik mij voorstel, door de ziel naar de vorm — stroomt in deze zin, dat het patroon van de vorm, zijn processen van ontwikkeling, zijn gehele aard, zelfs wat het symboliseert, alle uitdrukkingen zijn van het leven en zijn wijsheid, d.w.z. de wijsheid die er in gemanifesteerd wordt. Ik reken ook de symbolische betekenis mede, omdat een symbool een teken is in de Natuur, dat een weerspiegeling is van het oertype of het Goddelijk Denkbeeld.

Het ware doel van het bestaan van een ding kan natuurlijk zijn de dienst, die het bewijst, zijn rol in het ontwikkelingsproces, zijn werking tegenover alle andere dingen. Aangezien elk ding een zekere stroom van krachten is, helpt elk ding alle andere dingen vooruit, langs directe of indirecte weg. Dit volgt uit de verwantschap der dingen.

Maar elk ding bestaat ook voor zichzelf als een uitdrukking van het leven van de Godheid daarbinnen, waarbij aan zijn bestaansrecht als deel van Zijn ontwerp wordt voldaan. Het hoogste einddoel is altijd een doel op zichzelf. Het bestaan is zulk een doel in eeuwigheid.

Wij zien die waarheid in een voorwerp van schoonheid. Het bestaat voor zichzelf als een openbaring van de Schoonheid van God. Het hoogste oogmerk dat ermede gediend wordt,

voorzover wij het kunnen zien, is die openbaring. Het heeft geen andere rechtvaardiging nodig voor zijn bestaan. In de hoogste vorm van Schoonheid, d.w.z. wanneer de openbaring volmaakt is, ligt zijn hoogste betekenis.

Waarlijk, Wijsheid omvat een kennis van de betekenis der dingen, betekenis die zowel buiten het ding ligt als in het ding zelf. Die betekenis houdt verband met de uiteindelijke bedoeling, die steeds op de achtergrond aanwezig is en in het eind wordt geopenbaard.

Er is een einddoel in elk ding, een doel in de totaliteit der dingen, een doel in het universele proces. Wanneer dit doel innerlijk wordt begrepen, is er wijsheid. Alle ondergeschikte doelen houden verband met het ene originele doel en dat proces kan beschreven worden als zelf-ervulling. Zo komen wij weer tot het Zelf. De kennis omtrent deze zelfervulling (ook in daden), is afhankelijk van de kennis over het Zelf.

Het is omgekeerd waar, dat de kennis van het Zelf afhangt van het daadwerkelijke leven. Want het wezen der dingen en het daadwerkelijke leven staan in betrekking tot elkaar en zijn uiteindelijk aan elkaar verwant. Als er geen directe instroming van kracht uit het Zelf is of aan onze werkzaamheid een verkeerde richting wordt gegeven, betekent dit, dat de sfeer, die het Zelf omgeeft, niet bij het Zelf behoort; men kan het Zelf alleen door zijn eigen aard leren kennen.

Wijsheid is dus niet een zaak van studie, maar

een kwestie van leven, van de daad. Wij praten over wijsheid, maar behalve voorzover wij aangespoord worden om wijs te zijn, worden wij daardoor toch niet noodzakelijk wijs. Wijsheid is geen kennis, maar ligt in het gebruik, dat wij maken van kennis. Zij ontstaat uit kennis, welke door liefde wordt geleid. Want liefhebben is een weg om kennis op te doen — degeen, die leefheeft, heeft een goddelijke kennis omtrent de geliefde, d.w.z. een kennis, die goddelijk van aard is — en er ontstaat een toestand van volledigheid, een doel op zichzelf. Liefde voor een persoon te hebben, betekent direct en volledig op hem of haar te reageren, zonder de verduisterende invloed van het zelf, waardoor een muur wordt opgeworpen. Indien kennis met goedheid gepaard gaat, krijgt het een glans waarin het Eeuwige zich kan weerspiegelen in de tijd.

Wij allen denken, dat wij weten, terwijl wij niet weten, of slechts ten dele weten. Wij moeten de „boei” van onwetendheid wegwerpen. De eerste stap is ons bewust te worden van onze onwetendheid. Hoe meer wij weten, des te meer beseffen wij, hoe weinig wij weten. Het is de wijze mens, die nederig is. Het is voor ons niet mogelijk, alle kennis te hebben. Er zullen altijd in de kennis van iedere mens hiaten zijn, die valstrikken kunnen zijn voor zijn denken. Men kan een grote hoeveelheid geleerdheid bezitten, en toch door en door dwaas zijn. Aan de andere kant is het mogelijk, met een beetje kennis, zeer wijs te zijn. Ik

stel mij voor, dat dit het geval kan zijn, wanneer een ziel die ten zeerste gerijpt is in wijsheid, als kind herboren wordt en gedurende zijn jeugd jaren in een jong lichaam verblijft houdt.

Wijsheid ligt minder in wat wij leren en meer in onze houding ten opzichte van dat geleerde; minder in de hoeveelheid en meer in de kwaliteit van onze kennis; minder in de opeenhoping van feiten en woorden en meer in de kennis van principes; minder in het bezit van ideeën en meer in het juiste gebruik ervan; in één woord: minder in alles wat wij verzamelen en weer van ons af moeten schudden, en meer in wat wij kunnen opnemen van de aard van dat Wezen, dat een onsterfelijke weerspiegeling is van de universele Geest.

De Wijsheid van God is een eigenschap van Zijn natuur. In de hoogste betekenis is Hij de grondslag van Wijsheid, of abstracte Wijsheid met eindeloze mogelijkheden om haar in allerlei vormen op elk gebied te openbaren. Wanneer Wijsheid de aard van het niet-Zelf ordent, wordt deze in het Zelf opgenomen. Orde is de eerste wet des Hemels, maar het is een goddelijke orde, die — wanneer zij tot stand komt — Aarde en Hemel opnieuw verenigt.

Wanneer wij denken aan de wijsheid Gods, moeten wij denken aan een actief scheppend beginsel. Het is vrouwelijk, als het weerspiegeld wordt in het moeder- (of vorm-) aspect en het bouwt organismen, die duidelijk deze vrouwelijke hoedanigheid weergeven. Elke

vorm van betekenis heeft een zekere ordening: de rangschikking van zijn elementen en de organisatie van zijn functie's, zowel in tijd als in ruimte. Een orde is een volmaakte curve, wat ook haar aard moge zijn; zij volgt altijd een wet. Wet en orde zijn daarom eeuwig met elkaar verbonden. De wet die een uitdrukking van het goddelijk Wezen is, brengt de Goddelijke Orde tot stand. Daarom neemt in het Boeddhistisch denken de Wet de plaats in van het Goddelijk Wezen. Wij denken aan het Goddelijk Wezen als een Individualiteit. Indien de Individualiteit volmaakt is, en zij op logische wijze volledig is gevormd, openbaart zij een Wet. De wet van zijn eigen wezen te ontdekken en haar uit te leven, is ware wijsheid.

Zoals het met God is, zo is het met de mens. Naarmate het scheppen van de mens meer gelijk op dat van zijn Wezen — en schepping kan alleen plaats hebben door een kracht, die deel uitmaakt van zijn Wezen — wordt hij wijs.

Wijsheid betekent natuurlijk en volledig te denken. Het is de eenheid van het al, uitgedrukt in de eenheid van een deel. Het is een beweging van het leven, waarin het leven in zijn hoogste en beste hoedanigheden wordt uitgedrukt. Het is gedachte, bevrijd van elke kluister, gevormd door een directe ingeving uit de Hemel. Het is een Goddelijke straal, welke hart en hoofd doordringt en beide verenigt. Het is de adem Gods, waarvan de warmte le-

ven en het licht liefde en schoonheid is. Het is de vernietiging van het gevoel van anders-zijn. Zo vaak denkt men in de wereld, dat wijsheid ligt in voorzichtigheid. Dit begrip ontstaat uit een instinct van zelfbehoud. Wijsheid kan ook liggen in moed. In werkelijkheid ligt het in een beslissende daad, die boven de tegenstellingen uitstijgt. Hij is de wijze mens, die door een volmaakte levenswijze het juiste inzicht heeft gewonnen, waarmede hij zijn eigen leven, hetzij in gedachte of daad, bestuurt; hij, die dat middelpunt van evenwicht heeft gevonden, dat altijd boven de omstandigheden ligt, is de mens, over wie de Natuur de volle rijkdom van haar krachten uitstort.

13. HET PAD TOT GEESTELIJKE WERKELIJKHEID

De mensheid heeft zich steeds bezig gehouden met het onderzoek naar datgene, wat voldoening schenkt; een drang, die later verandert in een onderzoek naar wat belooft werkelijk en blijvend te zijn. In de vroegere stadia zocht ieder het in talloze vormen van wereldse bevrediging; in macht en positie; in verschillende stoffelijk, emotionele en mentale vormen van welbehagen; in verdrijving van verveling, door telkens terugkerende vormen van opwinding; in systemen, geloofsvormen en methoden, die veiligheid hier op aarde en in het hiernamaals beloven; op allerlei wijzen, die ons een „vlucht” en vergetelheid van smart, moeilijkheden, problemen en verantwoordelijkheden bieden. In elk stadium wordt de Werkelijkheid gezocht in datgene, waarvan wij ons voorstellen, dat dat de grootste ervaring van geluk en de meest blijvende bevrediging zal geven. Maar telkens en telkens weer ontdekt de persoon, dat deze dingen, waaraan hij zich heeft vastgeklampt, in feite onecht en misleidend zijn en hem tenslotte pijnlijk teleurstellen.

Zijn geloofsopvattingen hebben hem alleen tot tijdelijke schuilplaatsen en verstands-verzinsels geleid, eilanden in de stroom van vooruitgang, eilanden van veiligheid, zelf-afzonde-

ring in verschillende vormen, handhaving van het „Ik”. Misschien komt er een tijd, dat datgene, wat de wereld en alle verbeeldingen van het verstand hebben te bieden, geen bevrediging meer geven en dan begint men te zoeken naar een Werkelijkheid buiten de aard der ervaringen, die men gehad heeft, bevredigingen die bewezen hebben, zo vergankelijk en teleurstellend te zijn. Het is echter alleen in een betrekkelijk laat stadium van zijn evolutie, dat de persoon ergens begint na te denken over de mogelijkheid dat er iets bestaat, dat hem onbekend is en dat iets anders is dan wat hij tot nu toe heeft ervaren. Hij denkt aan een Werkelijkheid, welke te onderscheiden is van het onwerkelijke.

Maar wat is Werkelijkheid? Is het een rechtstreekse, eerstehands-kennis of ervaring van een uiteindelijke betrekking tussen Geest en Stof, de staat van het Absolute temidden van het betrekkelijke, iets, dat het begin verbindt met het einde? Is het een Waarheid, een Beginsel, een bewustzijnstoestand, waarin een samensmelting van alle drie elementen plaatsheeft — de kenner, het kennen en het object van kennis? Of is het de essentie van al onze ervaringen op elk gebied; een toestand van vereniging met alles, waarvan wij ons afgescheiden voelen; een geluk, dat niet tijdelijk, maar van de Eeuwigheid is; liefde, omhoog geheven tot de n-de macht; een toestand, waarin het gehele universele proces en wijzelf, op een andere wijze dan zoals wij het nu begrij-

pen, worden gezien vanuit een geheel nieuwe dimensie?

Het moet in de één of andere vorm *al* deze dingen zijn en oneindig meer dan wat deze woorden voor ons betekenen, meer dan wij op het ogenblik ooit kunnen gissen. Elke Werkelijkheid, die men intensief zoekt, moet iets hebben van het onbekende, want alle ideeën, die gebaseerd zijn op herinneringen van het bekende, moeten van dezelfde aard zijn als de ervaringen in die herinnering. Wij kunnen de aard van dit onbekende overdenken, maar dan doen wij het toch met een verstand, dat beperkt is door vorige ervaringen. Terwijl wij er over nadenken, vormen wij beelden, die slechts bewijzen, niets anders te zijn dan gordijnen, die de Waarheid belemmeren, hinderpalen op de onderzoekingstocht waarmede wij bezig zijn. Indien de Werkelijkheid onbegrensd is, d.w.z. dat men bij de ervaring ervan geen gevoel van beperking ondervindt en er dus geen scheidingslijnen in zijn en indien zij objectief is, moet zij behoren tot een soort, die alle perken van onze huidige kennis te buiten gaat. Men kan geen beschrijving geven van deze Realiteit, omdat elke beschrijving ons zal voeren tot een verkeerde voorstelling door een verstand, dat beperkt is door zijn eigen verleden. Er zijn beschrijvingen van het Zelf, waarbij dit woord voor het moment met de Werkelijkheid wordt gelijkgesteld in de Upanishads en de Bhagavad Gita, beschrijvingen, die in lyrische termen zijn uitgedrukt. Maar

zij spreken alleen van de Werkelijkheid, en beschrijven datgene, wat niet te beschrijven is.

Als de Werkelijkheid een „onbekende” is in een vergelijking, die verschillende andere grootheden van onze ervaring omvat, kan zijn waarde worden afgeleid uit de bekende getallen. Maar die afleiding zou ten eerste niets anders dan een mentale constructie zijn en ten tweede geen ervaring, die het bekende te boven gaat. Ongetwijfeld zijn levens-, geestes- en gevoelsindrukken alle openbaringen van Iets, dat wij het Al kunnen noemen, maar dan toch het Al, dat oneindig veel meer moet omvatten. Indien deze manifestaties slechts een aanwijzing, een schaduw zijn, weten wij niet, wat zij bedoelen te zijn. Wij kunnen niet de betrekking tussen het Werkelijke en het onwerkelijke kennen, totdat wij inderdaad de Werkelijkheid kennen — welke betrekking er tussen beide begrippen ook mag zijn. Het hogere kan een kennis omtrent het lagere insluiten; maar van het standpunt van het lagere kunnen wij de aard van het hogere niet raden.

Als wij naar de dingen kijken, hetzij het tastbare voorwerpen of situaties zijn, gebruiken wij ons verstand alleen om ze op een zekere wijze te interpreteren. Maar de waarheid, die wij zoeken, moet niet een interpretatie zijn, maar een op zichzelf staande waarheid, iets, dat met absolute zekerheid ons bekend is, eerstehands kennis, niet overgedragen kennis, zodat wij in staat zijn om evenals Paulus te kunnen zeggen: dat zelfs, al zou de gehele wereld

het ontkennen, wij toch de echtheid van de waarheid zullen volhouden voor onszelf.

Wij mogen met recht zeggen, dat voor ons de Werkelijkheid in elk mooi ding in de Natuur, in kunst, in liefde, in de waarachtigste en mooiste gedachten en uitdrukkingen van de mens aanwezig is. Zonder twijfel geven al deze dingen uiting aan iets, maar wij moeten nog van aangezicht tot aangezicht komen met de Realiteit, die in alles, in elk ding is, zelfs in het onechte dat zijn onechtheid duidelijk laat zien. Wij krijgen af en toe een vage sensatie, maar onze momenten van volmaakt gevoel van schoonheid en zaligheid komen weinig voor en wij worden voor het grootste deel met het probleem van onszelf alleen gelaten.

De Werkelijkheid kan slechts tot ons komen wanneer wij er gereed voor zijn. Als zij bestaat en altijd straalt, zal zij ons alleen beschijnen als wij ons omkeren en wij onze aard veranderen om haar licht te ontvangen. Aangezien het zoeken ernaar zozeer afhangt van de persoon zelf, van zijn ervaringen in het verleden, is het voor iemand niet mogelijk om het met een ander te bespreken, behalve in de meest algemene termen.

Er is het getuigenis van de grootste geestelijke Leraren van de wereld, dat er een werkelijkheid *kan* worden gevonden, en meer dan dat: er is een mogelijkheid voor ieder menselijk wezen om het te ontdekken en zelf tot die Werkelijkheid te komen.

Elke benadering van de werkelijkheid, die

louter mentaal is, moet noodzakelijkerwijs oppervlakkig zijn. Want voor ons allen is het verstand één ding en het leven iets anders. Wat door het verstand wordt gedefinieerd, is niet wat in de volheid van het leven wordt ervaren. Wat het verstand weet, is gebaseerd op kennis door middel van onze zintuigen en is slechts aangeleerde kennis; wat het belooft, is gebaseerd op onvoldoende voorafgaande overdenking en onvermijdelijk een resultaat van wensdromen. In elk geval is een geloof — of het nu van mentale of emotionele aard is — slechts een geloof en niet het geheel van een levend wezen. Als het motief niet een gevolg van de aantrekkingskracht der emoties is, is het vaak een afweer tegen bestaande omstandigheden, waardoor het denken zich verliest in fantasieën over datgene waarnaar het verlangt. Of er een verlangen is naar bevrediging of een verlangen om te ontvluchten, zij worden beide door onze emoties, die door middel van onze voorstellingen werken, bepaald; en deze verlangens kunnen slechts vormen van handeling en denken scheppen, die een uitdrukking en een gevolg van deze emoties zijn. In welke richting zullen wij dan moeten gaan? Dit wordt aangegeven door de aard van het motief, dat ook het einddoel vaststelt. Wij hebben onszelf niet alleen af te vragen: Wat zoek ik? maar ook: Waarom zoek ik? Het motief is niet minder sterk omdat het onder de oppervlakte, in het onderbewuste ligt. Met dat, wat in het onbewuste ligt, is het moeilij-

ker te werken dan met datgene, wat in het bewuste is. Gewoonlijk zijn er behalve het motief, waarvan de persoon zich bewust is, ook factoren, welke niet zijn opgemerkt, omdat zij automatisch zijn.

Als het doel van het zoeken een of andere verborgen steun voor een psychisch tekort is, b.v. een pijnlijke of onbehaaglijke toestand van onevenwichtigheid, zal het zoeken eindigen wanneer zulk een steun gevonden is. Alles, wat men nastreeft om zichzelf te handhaven — macht, positie, zelfs affectie en vleierij — is een soort „steun”, waarvan men afhankelijk is. En zolang dat gevoel van het zelf (dat een vorm van oppositie tegen de andere, of tegen de rest van de wereld insluit), blijft voortduren, is er klaarblijkelijk een verbondheid van het bewustzijn met de dingen, die dat gevoel doen ontstaan.

Het enige motief of de enige kracht, die een uitbreiding inplaats van een beperking van het bewustzijn tot gevolg heeft, is liefde in zijn zuiverste, meest onzelfzuchtige vorm, die geen grenzen kent; of een medegevoel, een universele sympathie, zoals dat gevoel, dat de heer Buddha als Prins Siddhartha bewoog om zijn zoeken naar de Waarheid te beginnen. Als het motief persoonlijk is, wordt het einddoel bepaald door de factoren, die in dat persoonlijke doel aanwezig zijn. Liefde is een bevrijder, want in de ware aard van liefde, welke zuiver, onpartijdig, weldadig en niet-bezittend is en die alleen zoekt te dienen en niet te genieten

en te bezitten, is bevrijding van datgene wat bindt en de mens insluit als een afgescheiden zelf.

De uitdrukking „zelf-insluitend” wordt in de geschriften van J. Krishnamurti gebruikt; zij is buitengewoon toepasselijk op dit probleem. Zij geeft in een nieuwe, originele vorm ideeën, die men ook in andere termen in oude leringen vindt. Deze ideeën tonen ons dat het zoeken naar de Werkelijkheid in een menselijke wereld, hoezeer deze in uiterlijke zin veranderd moge zijn — toch moet worden gezien in verband met dezelfde fundamentele factoren. Hoe kan deze liefde in onszelf worden wakker gemaakt of bereikt? Wij kunnen niet liefde scheppen. Want „wij” zijn het verstand, dat juist de beperkende omstandigheden scheidt, welke een ontkenning zijn van liefde. Maar het leven, dat een nooit-eindigende handeling betekent, heeft in zich het innerlijk vermogen tot liefde, wanneer het niet wordt verminkt door de tegenstelling van het zelf en de ander. De weg om de Werkelijkheid te ontdekken, is in de oude Indiase boeken beschreven als een weg van Verloochening, het afwerpen van vormen waarin het onwerkelijke zich heeft gekleed door ons in gedachten en gevoelens ervan los te maken. Dit schijnt negatief te zijn, maar in werkelijkheid is het niet zo. Wanneer wij niet de drang hebben om onszelf te identificeren met het onechte, openbaart zich de Waarheid, die binnen in ons is. De weg wordt niet van buiten-af voor ons gemaakt, maar wij

bouwen zelf van moment tot moment de weg uit datgene, wat wij onszelf gerealiseerd hebben. Het pad ligt in onszelf. De Upanishads spreken over deze weg van terugtrekking uit de dingen met de woorden: „niet dit, niet dit” — hetgeen niet een formule is om te ontvluchten of om onze verantwoordelijkheid te ontlopen, maar een methode om onszelf omhoog te doen stijgen uit deze wereld.

Wij denken allen, dat wij onszelf kennen, maar wij kennen onszelf alleen aan de oppervlakte. Het bewustzijn, dat in ieder van ons is, waarmee wij de wereld tegemoet treden, wordt door die wereld beïnvloed en gevormd. Het zijn de omstandigheden, waaraan wij onderworpen zijn van het moment van onze geboorte af. Maar zodra wij ons bewust zijn van onze beperkende omstandigheden, trachten wij eraan te onttrekken. Wij ontdekken een onderscheid tussen onszelf en de omstandigheden. Deze scheidingslijn tussen een Zelf en een niet-Zelf wordt telkens weer getrokken. Want het niet-Zelf is niet alleen de uiterlijke wereld, maar ook verschillende gedeelten van ons zelf. Het verstand, de gevoelens en het bewustzijn in het stoffelijk lichaam zijn alle aspecten van het innerlijke bewustzijn.

Het bewustzijn van alle kinderen is voor allen gelijk (wat betreft zijn zuiverheid, gevoeligheid en vrijheid) en kan in elke vorm gekneet worden. Als wij opgroeien, krijgt de mentaliteit van ieder van ons een vaste vorm en deze is zeer verschillende van die van anderen. In

ieder mens krijgt zij een individuele structuur, die verschillende ideeën, gewoonten, vooroordelen enz. omvat, welke in die structuur verwerkt zijn.

In „Aan de voeten van de Meester” wordt de scheidingslijn tussen het Zelf en het niet-Zelf van het verstand, de emoties en het stoffelijk lichaam op een eenvoudige en toch praktische manier getrokken, als een onderscheid tussen het Werkelijke en het onwerkelijke. Ons wordt echter verteld, dat het Werkelijke noch het stoffelijk lichaam — dat vergeleken wordt met een paard, waarvoor men goed moet zorgen en dat wij goed moeten gebruiken — noch onze begeerten noch ons intellect is. Zulk een onderscheid schijnt eenvoudig, maar wanneer het volmaakt toegepast wordt, zal het ons voeren naar een gebied van zuivere waarneming, waarin het bewustzijn niet wordt versluierd door de vormen van haar eigen activiteit.

Het is betrekkelijk gemakkelijk om onszelf van onze fysieke lichamen te scheiden, maar het is heel iets anders, wanneer het om onze psychologische toestand gaat, die voortdurend bewust en onbewust ontvangen indrukken opneemt en daardoor veranderingen ondergaat. Bewustzijn is een uitstralende kracht, die van binnen in ons komt en niet alleen door uiterlijke omstandigheden wordt bepaald, maar ook door zijn eigen gedachten en werking. Dat wat oorspronkelijk zuiver, vrij, gevoelig, soepel en in een of andere vorm gekneet kan worden, nodig om het innerlijke in zichzelf tot

uitdrukking te brengen, verliest die eigenschappen. Het verdeelt zichzelf in lagen van het onderbewuste en het bewuste, met wisselwerkingen tussen elkaar, waardoor het heden in een toestand van voortdurende relatie met het verleden wordt gehouden.

Onderscheidingsvermogen is in werkelijkheid zoiets als een na elkaar afpellen van verschillende schillen van beperking en illusie, waarin het zelf verstrekt en versluierd is geraakt. Wij moeten deze „verpakking” open maken om de kostbare parel eruit te halen, die de Werkelijkheid is.

In de grond is het de begeerte, die het verstand bindt aan sensatie en die de begeerde vorm, de begoocheling, het onwerkelijke doet ontstaan. Wij ervaren een zeker genot en raken eraan gehecht. De sensatie van dit genot hecht zich aan het verstand en inspireert de werkzaamheid ervan. Door herinnering blijft het verlangen naar die sensatie bestaan. Wanneer door dat verlangen het verstand aan één ding gebonden is, strekt deze gehechtheid zich door associatie uit tot andere dingen; zo wordt een web van gehechtheden gevormd, waarin het verstand vast verstrikt raakt. In waarheid kunnen wij begeerte beschrijven als de was, die zich vastzet in de honing van elk genot. Elke sensatie, of het van smart of van vreugde is, heeft de neiging om het verstand te binden door gehechtheid of vrees. Elke genieting brengt deze was, die zich aan het verstand hecht, voort, behalve als het een vreugde is,

die uit zuivere innerlijke oplettendheid is ontstaan, zoals licht, dat op iets vuils of iets moois kan vallen, maar zelf onbezoedeld blijft. Men kan de diepste sensaties ervaren en zich van elk onderdeel ervan bewust zijn en toch onaangetast blijven, indien het bewustzijn in de ware zin van het woord er zich bewust van is en niet op de sensatie reageert op een wijze, waardoor er krachten bij komen, die zich organiseren tot een vorm, waardoor heen het bewustzijn later moet werken.

De sensatie van „Ik-heid”, van het zelf en van eigenbelang, ontstaat uit begeerte. Het wordt wel „zelf-persoonlijkheid” genoemd, een uitdrukking, waardoor het zich onderscheidt van de pure persoonlijkheid die men kan zijn; één van de eerste boeien, welke men moet afwerpen — de eerste in de zin van primair, omdat alle andere daarvan afgeleid zijn. De heer Boeddha sprak van de illusie van het ego (het afgescheiden zelf) als de grond-oorzaak van smart en ook van de drang naar een bewust bestaan die deze ikheid doet ontstaan. Hij gaf geen verklaring van de smart om de mensen er mee te verzoenen, maar als Prins Siddhartha trachtte hij het probleem op te lossen door er een eind aan te maken en hij loste het in de eerste plaats in zichzelf op. Hij sprak van Nirvâna — dat letterlijk betekent uitdoving of vernietiging — als de vernietiging van dat persoonlijke zelf, de vlam, die voor haar bestaan afhankelijk is van de pit en de olie van gehechtheid aan persoonlijke ervaringen.

Voordat wij de „Ikheid” kunnen ontstijgen, moeten wij ons ervan bewust zijn, hoe het ongemerkt of openlijk onze gedachten- en gevoelswereld binnenkomt. Dit is feitelijk het gevolg van het proces van menselijke involutie. Er bestaat de inwikkeling van het leven in toestanden van stof, waaruit de evolutie opstijgt; er is een dergelijke involutie van Manas op zijn eigen gebied wat de gewaarwordingen betreft en in dit proces van involutie is er een voortdurende verandering van het „Ik”-principe, waarbij het „Ik wens” de centrale formule is. Het is het begeerte-verstand, even misleidend als veranderlijk, dat het schaduwbeeld van het „Ik” oproept.

Indien begeerte op zichzelf slecht zou zijn en niet bedoeld om haar rol in onze evolutie te spelen, zouden wij niet in de wereld van begeerte hoeven gezonden te zijn. Wij moeten de innerlijke kant van haar werking begrijpen. Indien het begeerte is, die bindt, hoe kan zij gedood of overwonnen worden? Iedereen moet zijn eigen intelligentie doelbewust gebruiken om zichzelf, zijn aard en zijn gedachten te bevrijden uit de kronkelingen, waarin zij verward zijn geraakt.

Het proces van het zich bevrijden van begeerte ligt evenzeer in het schema der dingen als de vroegere involutie daarin past. Geleidelijke zuivering door het onvermijdelijke schiften van ervaringen is de langzame weg der Natuur, maar wanneer zij geholpen wordt door haar intelligente zoon, de nadenkende mens,

kan het proces ten zeerste worden versneld. Het is te vergelijken met de werkzaamheid van een verstandige tuinman, die de bekwaamheid bezit om de processen van natuurlijke selectie te verhaasten. Begeerte wordt niet gedood, door er aan toe te geven, noch door haar te onderdrukken. Er aan toe te geven matigt de werking van het verlangen, maar alleen voor een zeer korte poos. Onderdrukking verbergt de begeerte, zonder haar te doden. Het spook ervan blijft bestaan en wacht op het gunstige ogenblik om de kop weer op te steken; wanneer dat moment is aangebroken, treedt het met hernieuwde heftigheid op. Evenals een verzegelde retort met bepaalde cultures helpt bacteriën te vermenigvuldigen en hun kracht te ontwikkelen, weten wij, dat onderdrukte gevoelens van sexe, jalouzie, afkeer, enz. in kracht groeien en plotseling overheerst kunnen uitbarsten. Het grote principe, dat ten grondslag ligt aan de leer van het Edele Achtvoudige Pad van de heer Boeddha, was: juist denken, juist spreken, juist handelen, het juiste levensonderhoud enz. — juistheid in elke vorm, dat geduldig nagestreefd moest worden. Wij kunnen het beste de begeerte laten afsterven door de waarheid ervan te openbaren aan een intelligentie, die bereid is, de dingen te zien zoals zij werkelijk zijn, zonder verlangen om ze anders te zien. Wij kunnen de bedrieglijke methoden van de begeerte met haar wisselingen en haar veranderlijke vormen onderkennen door haar werkzaamheid op intelligente

wijze te begrijpen. Maar wij zijn geneigd, zulk onderzoek zolang uit te stellen totdat dit uitsel leidt tot bittere ervaringen. Wij herhalen allerlei ervaringen voordat wij onze ervaringen op de juiste wijze gaan begrijpen. Wij verwerpen de giftige vrucht pas nadat wij hem vele, vele malen hebben gegeten — en eronder geleden hebben. Dit betekent niet, dat wij moeten schuwen wat genoeglijk is. Want alle ervaringen zijn tot op zekere hoogte van plezierige of van pijnlijke aard en wij kunnen ervaringen niet vermijden. Want elke plezierige sensatie kan ervaren worden zoals zij komt, zonder eraan verslaafd te raken. En wanneer men niet in gedachte, noch in daad bevrediging zoekt — dit is de ware ascese — houdt alle gehechtheid op. Men aanvaardt, wat er op zijn weg komt, tevreden, om het zo te laten zoals het daar is. Zulk een wijze van aanvaarden (een ware vorm van ongehechtheid), betekent vrijheid van tegenstellingen en het heeft iets bevrijdends, dat gepaard gaat met waarinzicht.

Onze innerlijke houding ten opzichte van genot kan eenvoudig het opmerken van de ervaring zijn, waarbij men niet gehecht is aan het ding, dat het genot veroorzaakt. Dat is een toestand van zuivere gevoelige passiviteit, waarin wij iets ervaren zonder begeerte. In die toestand zijn wij niet gebonden aan bezit en genietingen en het verstand is dan los van alle vormen van onwerkelijkheid, waarin het zich verdiept heeft. Wanneer wij genoeg ge-

noten en genoeg geleden hebben en de paren van tegenstellingen hebben ervaren, moet het voor ons mogelijk zijn om terzijde te staan van dit gehele proces van gebondenheid en het alles objectief te zien.

Wanneer wij volkomen objectief tegenover onszelf kunnen staan, kunnen wij ons bewust zijn van de aard, de oorsprong en de gevolgen van elke begeerte in ons. Wanneer wij aan onszelf denken in verband met onze handelingen, hebben wij de neiging, een beeld te scheppen, dat in overeenstemming is met het subtiele doel van het denkvermogen, n.l. om ons weg te houden van de naakte waarheid van het probleem. Maar de verschijnselen, die wij willen begrijpen, het gehele proces in onszelf wordt objectief gezien als wij op een afstand staan en het bekijken alsof het iets is, dat op een schoon wit scherm komt, zonder er enige bepaalde verklaring aan te verbinden. Dit kan beschreven worden als de bestudering van het lager zelf in het licht van het Hogere, mits wij maar goed begrijpen, wat onder lager en hoger wordt verstaan.

Wanneer wij er ons bewust van zijn van wat werkelijk plaatsgrijpt, in wat voor toestand zijn wij dan bewust? Ieder moet dat voor zichzelf uitvinden. Wij zijn ons bewust van iets, dat het gedachte- en gevoelsgebied van Kama-Manas te boven gaat. De twee gaan in de Hindoe-filosofie samen. Het Kama-Manas wordt de dierlijke ziel genoemd in tegenstelling tot de geestelijke ziel. Het begeerte-verstand is

het losbandige, mufte en gebonden verstand, dat knap is in gekunstelde redeneringen en zijn instructies krijgt van de begeerte. Het beweegt zich in kronkels en wordt misleid door zijn eigen schaduwen, die het najaagt zoals een katje tracht, zijn eigen staart te grijpen.

Wanneer het verstand gekleurd wordt door verlangen, houdt het zelfbewustzijn, dat geconcentreerd is in het verstand, de kleur bij vergissing voor zichzelf en zo ontstaat het begrip van het afgescheiden zelf. Wanneer alle begeerten verdwenen zijn, is het verstand gelouterd van zijn onreinheden en inplaats van ondoorschijnend te zijn als tevoren, wordt het een zuivere kristallijne lens, waardoor het heldere licht van Buddhi schijnt. Dan is het Buddhi-Manas.

Buddhi is vertaald geworden als „de zuivere Rede” en als „Intuïtie”, maar geen van deze woorden geven de gehele betekenis van de uitdrukking weer. Buddhi-Manas is dat verlichte verstand, dat de waarheid ziet in elke vorm van gedachte en ervaring.

Manas is een ladder met een reeks van treden. Het is het vermogen, dat naar beneden en ook omhoog werkt, samentrekt en uitzet. Het is het vermogen achter ruimte-tijd, de kracht van Brahma — de geopenbaarde Adem van het Heelal. De ladder is een ladder van bewustzijn, dat zijn niveau telkens verandert. In het menselijk stadium verandert het de doeleinden, waarmee het zichzelf identificeert. In het proces van evolutie kunnen wij zien, dat het

voortdurend zijn terrein verandert. Van het fysieke gaat het naar het emotionele en mentale en van deze drie, die het terrein van werkzaamheid vormen op onze tegenwoordige trap van bewustzijn, naar Buddhi-Manas. Wanneer het tot dit hogere gebied stijgt, kan het neerzien op de werkingen van de lagere gebieden en deze begrijpen.

Wanneer de zuivere rede, Buddhi-Manas, de werking van het begeerte-verstand en de werkingen die deze in het lichaam veroorzaakt, overziet, is het het Zelf op een bepaald stadium van zelfverwezenlijking, dat de werkingen van het niet-Zelf beschouwt.

Dan komt de identificatie van het bewustzijn of het zelf (want waar bewustzijn is, daar is het gevoel van een bewust zelf) met het begeerte-verstand en het lichaam tot een einde. Het langdurige samengaan tussen Manas en Kâma (niet een gelukkige of eervolle verbintenis) wordt tenslotte opgelost.

Alle voorstellingen die het verstand of het bewustzijn op een bepaald gebied maakt, behoren in wezen tot dat gebied, hoewel onder bijzondere omstandigheden een kracht, die tot een hoger gebied behoort, op het lagere gebied kan werken en de aard van het bewustzijn van dat hogere gebied naar beneden kan brengen om deze op het lagere gebied te openbaren. In beperkte mate is er altijd een infiltratie van boven-af; ideeën, die tot het intuïtieve gebied behoren, sijpelen door in het verstand. De mens is een kanaal voor zo'n infiltratie, maar hij is

op het ogenblik een armzalig kanaal. Daarom, wanneer het verstand naar iets zoekt, en iets vindt, dat wij het hogere noemen, kan dat werkelijk het hogere zijn maar misschien ook niet.

Wanneer het niet-Zelf, als objectieve verstand, de aard van het Zelf als subjectieve Werkelijkheid tracht te kennen, maakt het zich een voorstelling van die realiteit in overeenstemming met haar eigen neigingen en karakter, in feite met haar aard. Maar wanneer het subjectieve Zelf ziet, wat in het bewustzijn objectief is, ziet het het objectieve zoals het werkelijk is. Zich een voorstelling te maken van het subjectieve is een proces van idealisme. Wanneer u iets duidelijk ziet zoals het werkelijk is, is uw visie volmaakt gericht. Een visie, waarbij ge de dingen ziet zoals ze werkelijk zijn, is zuiverder en meer in overeenstemming met de waarheid dan een fantasie, die ego-centrisch is, zichzelf voldoening schenkt en kleuren najaagt om aan haar ijdelheid toe te geven, daarbij anderen en zichzelf misleidend. Er is in de evolutie een voortdurend te boven komen van datgene, wat geweest is; dat wat in één stadium subjectief is, wordt in het proces van openbaring objectief.

Onszelf te scheiden van het denkvermogen en het niet-Zelf in zijn werking te zien, is op ons stadium niet gemakkelijk. Wij kunnen tot op zekere hoogte onze begeerten verloochenen, maar zelfs dat kan slechts theoretisch zijn. Want verstand en begeerte zijn zeer met el-

kaar verbonden. Aangezien het verloochenen- de denkvermogen zelf de begeerte bevat, kan verwerping door het verstand slechts een bewuste of onbewuste diplomatieke handeling zijn, met mentale voorbehouden. Wanneer wij echter de dingen in ons hart opgeven, vanuit ons innerlijke zelf, dan zijn wij werkelijk vrij ervan. Wanneer wij van alle dingen, waaraan de zintuigen, het zintuiglijke verstand en het begeerte-verstand gebonden zijn, afstand doen, is het het Zelf, dat blijft en door elk van haar sluiers straalt.

Het Zelf is het zuivere subject, zonder toevoeging, want wanneer er een toevoeging is, zijn er delen. In het subject is er geen groei, want het worden tot iets is een uitbreiding in tijd. Uitbreiding betekent een subject-object-relatie. Daarom is het zuivere subject zonder ruimte en tijd; het moet daarom gelijkelijk in verhouding staan tot ruimte en tijd. Daar er geen uitbreiding in is, is het een punt, waarin de essentie van Zijn is, een middelpunt van Zijn, waar het vermogen bestaat om volmaakte harmonie te scheppen tussen dat, wat geopenbaard is en zijn gebied van openbaring.

Sat, Chit, Ananda, was het oude Indiase dervoud van eigenschappen, waarin het Ene bestaan was verdeeld. Sat betekent „Is” of zijn en werd aangegeven door een punt; Chit gaf aan de stralen van bewustzijn of weten; Ananda is Gelukzaligheid, waarin het zelf is begrepen, het al-omvattende of de omtrek.

Het zoeken naar de Werkelijkheid is niet

buiten, maar in onszelf. Maar „buiten” en „binnen” zijn uitdrukkingen, die met elkaar verband houden en om één van beiden te kennen, moet er kennis zijn van de betrekking tussen hen. Daarom kan het zoeken niet buiten ons leven zijn. Gedachte en handeling vullen elkaar noodzakelijk aan. Wanneer de handeling juist is, wordt alles wat in die handeling is uitgedrukt, de Waarheid. Maar wat is juist? Dat vereist een kennis van uzelf.

Het is duidelijk, dat het pad naar de Werkelijkheid niet ligt in het zoeken naar enigerlei soort bevrediging, hetgeen een eindeloos proces is, noch in het denken dat door begeerte wordt beheerst; dat denken herhaalt zichzelf, werkt indirect en is gehecht, d.w.z. niet vrij. Wat de realisatie, die bereikt is, ook moge zijn — het moet iets in zich hebben van de directe waarneming, de vitaliteit van zuiver enthousiasme, de objectiviteit van de man van wetenschap, het wonder en de schoonheid die in de geest van de kunstenaar bestaan, een volledigheid van begrip en bovenal het altruïsme van een man van de daad en van de filantroop. Het zoeken er naar moet geleid worden door een kracht, die niet van tevoren het einddoel vaststelt. Daarom moeten er geen begeerte en geen wensdromen zijn maar liefde. Zonder liefde is al het zoeken zichzelf-zoeken. Liefde sluit het idee van zichzelf uit en zoekt alleen zichzelf te geven. Het is een kracht, die naar alle kanten uitstraalt.

De Christus gaf als grondtoon aan: „Heb uw

naasten lief gelijk uzelf”. Wanneer wij dit maar kunnen doen op dezelfde liefelijke wijze zoals het klinkt, zullen wij de Werkelijkheid in onszelf kennen. De Heer Boeddha sprak van liefde, zoals dat van een moeder voor haar eerstgeborene, maar gaf als zijn speciale leer het uitdoven van begeerte, welke de antithese van liefde is, aangezien het de oorzaak van egoïsme in elke vorm is. Het is eerder door geven dan door nemen dat wij overvloed worden door de wateren van het leven en de kanalen van ons wezen gereinigd en geopend worden. Het pad van Realiteit ligt in het onstijgen aan onszelf. Daarom moet ieder het pad op zijn eigen wijze betreden. Wanneer wij niets voor onszelf zoeken, zullen wij alles vinden.

In deze Serie zijn reeds verschenen:

1. Irving S. Cooper, *Reïncarnatie*.
2. Adelaïde Gardner, *Inleidende studies in Theosofie*.
3. E. L. Gardner, *Deze wereld en wat daarop volgt*.
4. Geoffrey Hodson, *De zeven mensentypen*.
- 5—6. Dr. J. J. van der Leeuw, *Het vuur der Schepping*.
7. Adelaïde Gardner, en anderen, *Kentekenen van een nieuwe tijd*.
8. Adelaïde Gardner, *Meditatie*.
- 9—10. Geoffrey Hodson, *Verborgen krachten in de natuur en in de mens*.
11. Hugh Shearman & L. C. Soper, *Het ontwaken van het intuïtief Bewustzijn*.
12. Charles Hampton, *Overgang*.
- 13—14. Rohit Mehta, *De scheppende Stilte*.
15. Arthur Robson, *Schenk aandacht aan uw Karma*.
16. A. J. H. van Leeuwen, *De esoterische betekenis der Oud-Testamentische Boeken I*.
17. A. J. H. van Leeuwen, *De esoterische betekenis der Oud-Testamentische Boeken II*.
18. Clara Codd, *De scheppende kracht*.
- 19—20. Rohit Mehta, *Zoek naar de weg*.
- 21—22. D. G. Gower/Dr. A. G. Vreede, *Psychologie en Theosofie*.

THEOSOFISCHE
BIBLIOTHEEK
Tolstraat 154 Amsterdam

30 JUNI 2012

NILAKANTHA SRI RAM

EEN BENADERING
VAN DE WERKELIJKHEID

UITGEVERIJ
DER THEOSOFISCHE VERENIGING
NED. AFD.